नं. ५३१५

मुक्तावली टीका दिनकरी
अनुमान परिच्छेदः
तैलिंग्याम्

× × × ×

पत्र सं. ५५ ——— सं. ×

विषय: न्याय वैशेषिकं

प्रत्यक्षं in Stein Catalogue

मुक्तावलीटीकादिनकरी अनुमान परिच्छेदः नैलिंगदे प्रा लिप्याम्

५३२५

मुक्तावलीटीकादिनकरी अनुमानपरिच्छेदः पत्र ५५

॥శ్రీరామాయణము॥

॥వు॥బా॥ది॥క౦॥

౧

స్త

శ్రీగణాధిపతయే నమః ॥ శ్రీగురుచరణారవిందాభ్యాం నమః ॥ ॥ [illegible]

[illegible]

శ్రు॰ది॰ ౨

తస్య

తస్య [illegible]

బౌ

గణాధరగామయుక్తం॥ [illegible] ఫలస్యమేవాపి కర్తుం॥ తస్యఫల విశేష [illegible] పెంతునా సంభరాది తస్య [illegible] మంగలస్య కారణతయా [illegible] రూప పెంతుమాన

[illegible] సమాప్తి॥ [illegible] పూర్వకం సమాప్తి [illegible] తత్ర [illegible] మంగలకత్వాత్ [illegible] తస్య [illegible] ఇతి వాచ్యం। [illegible] కారాదిత్వాత్ [illegible]

సంభవే [illegible] మంగలసందేహే [illegible] సందేహే [illegible] గ్రంథేమంగలసత్వేపి సమాప్తేః [illegible] దోషాభావాత్ [illegible]

[illegible] సంశయ [illegible] పత [illegible] ప్రత్యక్షఎవ [illegible] బంధకత్వం [illegible] తత్ర [illegible] మంగలం సమాప్తిఫలకం సమాప్త

[illegible] ఫలకత్వేన [illegible] మంగలస్య సమాప్తి ఫలకత్వం [illegible] సాధయతి। అవిఘ్నేతి [illegible]

[illegible] విషయ [illegible] తథాపి విషయత్వ [illegible] విషయత్వం [illegible]

[illegible] విషయత్వాత్ [illegible] విషయత్వం [illegible] ఫలసాధనతాం [illegible] వేద [illegible]

మా [illegible] ఉపగంతవ్యం [illegible] విషయత్వం [illegible] అవిఘ్నేతి॥ అవిఘ్నత్వం [illegible] బలవ [illegible] సంబ

త్వం। [illegible] బలవ [illegible] బంధ [illegible] రూపసాధ్య [illegible] అనుమితే [illegible] ఫలసాధనం [illegible] తథాపి మంగ

[illegible] సంభవతీతి। తథాచ [illegible] సంభవే [illegible] తథాపి [illegible] తాం [illegible]

[illegible] సమాప్యతామితి గ్రంథాదౌ [illegible] విషయత్వే [illegible] తత్త్వ

[illegible] సమాప్తి [illegible] ఇదానీం [illegible]

మంగలస్య ౧

= [illegible] సమాప్తి [illegible] సా [illegible] త్వం = ౨

॥శ్రీరామాయ నమః॥

॥మం॥టీ॥ది కే ౦॥

నమః

సి॥వృష తస్యాశి యసు ఛన్ని వేశ ఖదరాంసి యస్త్యతు తత్ర పస్య సికాం త్రిం యసు తస్య దుష్య మదపర గాపుతి భగవదుక్తి మునక్త్వా వశీ సవసం స్యవి యప్య గ్రంథం త్ర భగవతి బాపర యక్ష స్వకీత్వా సుప్త తైరాలు

యం భస్య స్వస్య చరామః బ దార్ఘ్య తి॥ స త్రైస్మృతి ధ్రువైస్య వా తాం [illegible] యుక్త్వా ప్రతి పాదక తయాం సు స్తైరపగుం భతా యుక్త్వా సహా మ స్త్రైప శదితాం పం బారాం శ వర్ణ ణం ప్రాప్త పిదా బోధితాం

స చక్తి తిరూపం హా హాం స్వంచ శేషాం శ త్వ సమవాయః త్రైగుణ్య వితాం॥ యుదాప్య సంతి సంహారా ప్యవిశేష త్వమితాం యు సర్వం హాం త్వమితి తాం త్వ సంబంధః॥ అ శ్రావ త్రి కషః ప్రా గ శ్రావాంది భిదేర

ద్రైలక్షణానం తస్య చ స్వలం ప్ర కా శకాం। వివాం బుద్ధి సద్వశి ద్వాం వముక్త్వా వశి శిద్వాం త్రువముక్త్వా [illegible] సర్వ సాం అవ శేషం శ్రితః। విశిష్టః గారాయ గా సవ్వ వక్షు సి వక్షుద్ధ తెవి ద్రుస్వాం విశేష తోం అపర తా సుక్త

తి తాం పంక్తి తా తాం మసస్యః ముదం సంతో షం బరం బవహా కాలం వి తసుతాం వ సాత్ర యుక్త తత్వ థర్త॥ ద్రుముక్తి గామత్రై సతాప్త్వ ధం విదుషాం సంతో షస్త [illegible] ప్తరః॥ స దుష్కృత్వి తి। స తోర్వ యుక్త్వం యో

యుహర్వం హాం తథామ్ముక్త్వా వశి సాంద్రశ్వం బ గ్రం ధైత్ర వాక్య దిపదా ర్థవత్వం యూం॥ త థా వి॥ ముక్త్వా వశిస ద్ర వాక్య [illegible] సాంధ్యత యూ ద్రవ్వ వతి॥ ద్ర వ్వ సా ధ్వి తి యూ వ తగా కాం విధత్ర

వ్వ ఘటతా వా॥ గు సైః సూత్రే గా గుం భతాః మగ తా సుకృతేతాం పుంణ్య వతాం యూం సంత్రి స మిం ఘి గా భగవత్ప చరాది రూపా గి శరణ్య గితే షాం బోధి కాం సత్వాం మా గ్యం సవిం చిః

ంచా తిః। విశేషేవ మహాం త్వః త్యల తావ్య ది తా ఖ్యాం త్వమగవర తం బవితా సంబద్ధా అ ఖ్యాదితే ష్టోం ఖ్యా వె అంధకా రశేస త ప్రక షణో చ్వలం అ ర్థ ప్రకాశి కే తి యావత్ త్ర వాక్యది సకలపదా — ఆధారముక్త్వా వశ్లే

త్రగ తితథా యుం గ్రంథార్ధ తి॥ [illegible] త్ర బహుశాత్వా వశి తో వ్వ క్త్వా దోర్ష త్వం సూంచి తం॥ అత్ర బద్ర వాక్య దిపదా ర్థ ప్రతి పాదక శ్రుప దవ్య గే శ్ర వాక్య దయోర విషయుం ఉక్తాః పదార్థ తత్

తాబవ ధార ణం చ ప్ర యో చ సంసూచి తం॥ సంబంధశ్చ ప్ర తి పాద్య ప్రతి పాదక భావ శ్చ పదార్థత తాబవ ధార ణాకాం యో అధికారీ తి॥ గ్రంథా రంభ స మయో కృత స్వమం గల స్యత్వే సంబంధ్

చ్ర వ్వై యుక్త శ్వహా శం కర్వ ఫలంచ శక యు తి। విష్ణ వి ఘాతాం యు తి। ప్రా రబ్ధ మి ష్ఠ సవ గ్రంథ స్వి తవి శేషః। యుదవ్వ పవ్ర హూ త పద స్వ ఉవ్వ త్రి మ ద ఖ్యావ పర తయూం విపద మక ర్థక ము

ప్రతి ఖ్యా తి। తథాపి విశి ష్ట వాచకా తాం పదాతాం సతిపృథ గ్వి శేషణా వాచక పద మపధారె విశే షణవాం త్ర పర తాం యుూః॥ సకే భక్తై వా గరు త పూ గా గ శ ద్ధి రత్వ త్ర ణ బకా వె గా వ స్తె ము

మగ స్వాం త్వ శభ శ తాః ఇతి సోం శాం తః। వారు త పుం గా గ రం గ్ర త్వవిశి ష్ఠ వె గు బోధక కే బక పాదచ పుతల్వి హూ తపదమ ఖ్యావ హాం త్ర పరం త్ర పృ వ్వం॥ గ గః స్థల తావ్యం

౭ ౩

సశ్శుభాశ ఇతి వాచ్యం । కారణానర్థకార్యతావచ్ఛేదకతాయా ఉభయగమాత్రవృత్తిత ఏవ ... స్యాత్ ఇతి స్వాత్వం తగౌః తత్పంచమాన్యః ప్రయోజకత్వపరత్వోర్వపవర్గం । గ్రంథకృతాం సంగచ్ఛతే । అత్ర స్యాత్
తాం పికాశీమరణావిశిష్టముక్తిం ప్రతి కాశీమరణాదేస్తు త్వం స్యాత్ దుష్టతయా తద్ధ్రోపవర్గక్రమసంగతమేవ స్యాత్ । అథ తమేవం విదిత్వాతి మృత్యుమేతి నాన్యః పంథా విద్యతేऽయనాయేతి
శ్రుత్యా తత్త్వజ్ఞానస్య ముక్తిసాధనత్వం ప్రతి హేతుత్వం ప్రతిపాదితం । తథా కాశీమరణాన్ముక్తిహేతుత్వే సంభవతి । కాశీమరణాత్ తస్య ముక్త్యా తత్త్వజ్ఞానస్య వ్యభిచారాదతః కాశీమరణస్య
ముక్తిజనకత్వమపి తత్త్వజ్ఞానద్వారా ముక్తిం ప్రత్యేవ జనకత్వమేవేతి గ్రంథకృతాం తత్ర పంచమాన్యః ప్రయోజకత్వపరత్వోర్వపవర్గం । హేతుకారణస్య కార్యతావచ్ఛేదకతావత్త్వే తదుపవర్గ
కమితాదస్తు కారణానర్థకార్యతావచ్ఛేదకత్వమస్తు చ ప్రాయశ్చిత్తేతరత్వం మంగలాదేర్విఘ్నధ్వంసవిశిష్టసమాప్తిత్వస్య కార్యతావచ్ఛేదకత్వే తత్సిద్ధే శరీరవ్యభిచారవారణం । ఏవమపి ప్రాం
గాదినాశస్య విఘ్నధ్వంసపూర్వకసమాప్తిత్వస్య చ తత్పూర్వవర్తితానాశే విఘ్నధ్వంసేనైవ మంగలస్య చరితార్థత్వాత్ సమాప్తిం ప్రతి మంగలస్య వ్యభిచారస్తాదవస్థ్యమేవ । ... కారణా
నాం నానాద్వారా సిద్ధిరితి వాచ్యం । అత్ర వాదినః ప్రమాణాభావాత్ కారణతా ... యద్వా ... తస్య కారణత్వం కల్ప్యతే । యథా యాగస్య స్వర్గం ప్రతి తు ... ద్వార
పూర్వం । తత్ర ... వాచ్యం ... ద్వారా సిద్ధిః । అత ఏవ కాశీమరణస్య తత్త్వజ్ఞానం ముక్తిద్వారా సిద్ధం తత్ప్రయోజకత్వపర ... తేన సంగచ్ఛతే । ప్ర
... తేన ప్రతి ... స్యాత్ ... తు తాదృశమంగలకారణతా ... సమాప్తిః ... తత్త్వజ్ఞానం ... విఘ్నధ్వంసః ...
తత్ర ... విఘ్నధ్వంస ... సమాప్తిం ప్రతి ... మంగలాచరణ ... విఘ్నధ్వంసస్య ఫలమితి ... తాం ... తేన
... విఘ్నధ్వంస ఏవ తత్ర కారణం సమాప్తిస్తు ... ఫలం ప్రతి ... సమాప్తిస్తు ... సమాప్తిరేవ ॥ ముక్తిజ్ఞానం ప్రతి చ
... విఘ్నసంసారస్య ... తత్కార్యకారణం ... ఫలం ... సుఖస్వకారణదేవ ... ఏవం మంగలస్య విఘ్నధ్వంసం ప్రతి ...
... విఘ్నశంకయేతి సంశయాత్ ... విఘ్నశాస్త్రమేవ ప్రవర్త...

శ౨

ప్ర తత్ర తత్త్వజ్ఞాన
... ౧

॥శ్రీరామాయనమః॥
॥ముం॥టీ॥దినకరీ

౨

ర్తవ్యతాబోధకత్వాదితి సూచితం ॥ తం శాస్త్రీయత్వం తత్కారణతాగ్రాహకప్రతిబంధకశాస్త్రవిషయత్వమితి కర్తవ్యత్వం శిష్టాచారముక్తమితి । ఇష్టసాధనతేతి । మంగలస్య సమాప్తిఫలకత్వే ఇత్యర్థః । తత్రాపి ॥ నాస్తి
కాదిగ్రంథేషు తత్ర మంగలం ఫలం కల్పితం తేనాశ్రయణం వసమాప్తిరితి శేషః । ప్రాక్ తత్ర సంశయపరత్వే సఫలత్వేఽనుపపత్తిః శిష్టాచారసంశయ ... కారణతాగ్రహ ... తావత్ప్రతిబంధకత్వ శిష్టాచార
రణానాయ సత్వ భలాభావాదిత్యాశయః ॥ ఏవమపి ఏవం శిష్టాచారశాస్త్రసంస్కారకారణతాగ్రాహకవిరోధభయేన తత్త్వేన తాత్పర్యం సంశయ ... శిష్టాచారత్వస్యేతి । యత్ర బాధితప్రకారకం చ తావద్వారం బలవత్త్వం
రత్వం నైష్ఠ్యాత్వం । ఏవమపి కారణం బాహ్యదాహకతాయా విఘ్నధ్వంసస్య తథాఽపి ప్రచురస్యేతి ॥ ప్రచురస్యైవ మంగలస్య తత్త్వార్థః ॥ బలవత్త్వం విఘ్నవారణే । బలవత్త్వం చ విఘ్నవారణే । తత్ప్రచుర విఘ్న
స్యాపి పరిగ్రహః । తథా చ మంగలస్య విఘ్నసమసంఖ్యకమంగలత్వేన కారణత్వేఽసాధారణకత్వయా । తత్ర విఘ్నానాం న్యూనతా భావః ॥ తత్ర విఘ్నసమసంఖ్యకమంగలత్వేనైవ తు త్వేఽధికసంఖ్యక
మంగలాదల్పసంఖ్యకానాం విఘ్నానాం నాశసంభవాదతః ప్రచురత్వం న తత్ర తత్కారణతావచ్ఛేదకమితి సిద్ధం ॥ తత్రాపి తాదృశాబాధ్యతా విఘ్నధ్వంసేనాన్యథాసిద్ధేః సమాప్తిః ఫలం నాయ తా
ం మంగలరూపహేతోః సత్వాదితాదృశం కార్యం విఘ్నధ్వంస ఇతి । తథా చ సత్వాదిత్వ విఘ్నధ్వంసస్య సంబంధే మంగలస్య కారణతా సమాప్తిరితి భావః ॥ అపరాంతత్వస్యైవ సాధ్యత్వం తథాపి తు విఘ్నధ్వం
సాధ్యతాయాం మంగలస్య హేతుత్వం సంభవతి । నాస్తికాదిగ్రంథసమాప్తి వ్యభిచారాత్ ॥ అత ఏవ జన్మాంతరీయ విఘ్నధ్వంసే తత్త్వ వ్యవచ్ఛేదకతా సంబంధే సమాప్తిం ప్రతి సజాతీయ విఘ్నధ్వంసావచ్ఛేదకతా సంబ
ంధే మంగలస్య హేతుతా తత్ర ప్రతియోగితయా మంగలకృతిమత్త్వసంబంధేన సమాప్తిం ప్రతి అన్వయ తాదృశసంబంధే మంగలస్య హేతుత్వాత్ జన్మాంతరీయ మంగలకల్పనయా న వ్య
భిచార ఇతి వాచ్యం ॥ తథా సతి జన్మాంతరీయసమాప్తి ముద్దిశ్యకృతం తత్ర ... మంగలకరణ ... పత్తేః ॥ అతః స్వప్రతియోగి ... మవసర్వచ్ఛేదకతా సంబంధేన సమాప్తిం ప్రతి స్వత్వ
వచ్ఛేదకతాతియ్య తాదృశసంబంధే మంగలహేతుత్వస్య ... వాచ్యతయా నాస్తికకృత వ్యభిచారస్య దుర్వారత్వాత్ ॥ బహుప్రకారామురానిక చరణ విరోధః సమానాకారత్వం తత్త్వరాణ్యస్థానే నైవంకస్య
స్థానే బలాఽముష్మికఫలరూపస్య ఫలస్య తత్ప్రతిబంధకాంతత్వాదితి వాచ్యం ॥ తత్ర ఫలమాముష్మికం వా గ్రహణేన తథాపి వివిధేషు సత్యాచారాసమాప్తశ్వైవక సమాప్తేరేవ మంగలఫలత్వా
త్ప్రచుర్యస్యావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రతియోగిత్వసాధ్యవ్యవహారతేతోత్తర ... స్వాదృత్తికవిద్యా ... యసంబంధేన మంగల ... విఘ్నధ్వంసవిశిష్టసమాప్తి ... మంగలకారణతావచ్ఛేదకతాపత్తి

॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
స తాప్ప [illegible]
[illegible]
[illegible] మూ ౮
[illegible]
[illegible]

॥శ్రీరామాయ నమః॥

॥మంగళవాద విచారః॥

౪

ప = (ప్ర)తియోగితాసంబంధేన ధ్వంసం ప్రతి తాదాత్మ్యసంబంధేన ప్రతియోగినః కారణత్వస్వీకారాత్ ... పరిశిష్టం = = ౪

(శ్రీ) తర్కః॥

కమితి భావః॥ తదాచరణప్రయుక్తమంగళాచరణ ... విఘ్నసంశయాత్ మంగళాచరణమావశ్యకం॥ అత్ర (తా) హ తత్రేతి। నహ్యభావాదిత్యర్థః। తాసంబంధేన మంగళేతి

విఘ్న(ప్ర)ఫలకపురుషాపేక్షితమంగళస్య వైఫల్యాపత్త్యభావాదేతావిఘ్నధ్వంసం (ప్ర)తి మంగళస్య కారణతావాదే తా। తథా చ బాధితార్థబోధకత్వాద్వ్యర్థస్య (ప్ర)మాణ

త్వమితి భావః। కారణతాబోధకత్వమంగీకర్తుమశక్యం॥ ఉక్తస్య ... విఘ్నప్రసక్తమంగళస్య। తద్బోధకేతి। మంగళవిఘ్నధ్వంసయోః కార్యకారణ

భావబోధకేత్యర్థః॥ సతి విఘ్న ఇతి॥ తత్రాపీయ దర్శ తేనేతి (ప్ర)తియోగితాసంబంధేన కారణతావచ్ఛేదక విఘ్నధ్వంసరూపకార్యస్య తదయోగ్యత్వాత్ కారణతాయాః ఆవాదిత త్వే

కారణతాబోధకవేదా(ప్రా)మాణ్యమితి భావః॥ అతఏవ కారణం (ప్ర)తి (ప్ర)తియోగితాసంబంధేన కారణత్వే దేవత బోధకవేదా(ప్రా)మాణ్యమితి (ప్రా)యశ్చిత్తస్య పాపనాశక త్వ

బోధకవేదా(ప్రా)మాణ్యమిత్యర్థః॥ తేన మంగళం విఘ్నధ్వంసకారణం వినాయకస్తవపాఠాద్యభావే విఘ్నధ్వంసే వ్యభిచారాత్ వినాయకస్తవస్య మంగళత్వేపి తద

భావే మంగళ కర్తవ్యతాపరస్య తథా తత్వ మంగళ తత్ప్రత్యక్షాత్॥ ప్రతియోగితాసంబంధేన వినాయకస్తవపాఠవిఘ్నధ్వంసకస్య తద్వ మంగళమితి తత్ర వ్యభిచారప్రతిపాద్య

౦। తద్విఘ్నధ్వంసం ప్రతి గతిస్తవపాఠతద్విఘ్నధ్వంసకత్వబోధకప్రమాణ (ప్రా)యశ్చిత్త ... విఘ్నధ్వంసే వ్యభిచారాత్। మిశ్రితత్వే మంగళం

స్తుతిస్తవపాఠాదితత్వదీయ(ప్రా)యశ్చిత్తాదిసంగ్రహః॥ తథా చ మంగళస్య సత్వవతాం తోత్ర ... బోధకత్వే తత్ సంబంధేన మంగళవిశిష్టవిఘ్నధ్వంసత్వం వినా తియ్యా =

విఘ్నధ్వంసత్వం వా కార్యతావచ్ఛేదకం। ఏవం వినాయకస్తవపాఠాదివిశిష్ట ... విఘ్నధ్వంసత్వం వినా తియ్య విఘ్నధ్వంసత్వం వా కార్యతావచ్ఛేదకమితి న వ్యభిచార ఇతి భావః॥ న

విఘ్నధ్వంస ఏవ యది మంగళస్య ఫలం తదా సమాప్తికామస్య పురుషస్య మంగళే (ప్ర)వృత్తిర్న స్యాదతః సమాప్తిసాధకవిఘ్నధ్వంససాధకతావృంగం ... (ప్ర)వృత్తిరాప్యదాహృత

ప్రతిసంభవతి। తత్ర విఘ్నవి ... వ్యభిచారేణ విఘ్నధ్వంసస్య సమాప్తిసాధకత్వాభావాదిత్యాశంకాం। సత్వేతి॥ యదితి। (ప్ర)తిబంధకేతి। సంసర్గాభావస్య। సంసర్గా

॥ ౫

ద్యత (ప్రతి)యోగితావచ్ఛిన్నత్వాభావ్యరూపకార్యతావచ్ఛేదకత్వస్యైవ తత్ర తద్వ్యక్తిత్వావచ్ఛిన్నాభావస్య సాధ్యాభావత్వేనోపాదానే దోషాభావాత్ సామాన్యాభావ... ఇతి చేన్న తత్సామాన్యమాత్రం ప్రతి

యోగితావచ్ఛేదకత్వం ... తద్వ్యక్తిత్వ ... తత్ర ... ఇతి చేన్న తద్రూపసంబంధస్య తత్ర బాధాత్ ... సాధ్యసామానాధికరణ్యస్య

... ఇత్యస్య ... తాదృశ సంబంధేన ... సాధ్యసాధనయోః ... ఇతి చేత్ ... కార్యతావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వం ... వి

... సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావ ... ఇతి ... వ్యాప్తిస్ఫురణాత్ ... ఇతి చేన్న ... సాధ్యతావచ్ఛేదక ... మాత్రం ... ఇతి ...

... తత్ర ... ఇత్యస్య ... సాధ్యసాధనయోః ... ఇతి తత్సామానాధికరణ్యమాత్ర ...

... ఇతి చేత్ ... తత్ర ... సంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావ ...

... సంబంధావచ్ఛిన్న ... ప్రతియోగితావచ్ఛేదక ... తాదృశ ... సంబంధావచ్ఛిన్న ... తా ...

... సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్న ... సాధ్యసామానాధికరణ్య ... విశిష్ట ... సాధ్యతావచ్ఛేదక ...

... సాధ్యతావచ్ఛేదక ... విశిష్ట ... సంబంధ ... ఇతి ...

తాద్ ... ప్రతియోగి ... ఇతి ... సాధ్యసాధనయోః ... సాధ్యసామానాధికరణ్యం ... ఏవం

... ప్రతియోగి ... ఇతి ... సాధ్యతావచ్ఛేదక ... ఇతి ... ప్రతియోగి ...

... ఇతి ... సాధ్యసామానాధికరణ్య ... ఇతి ... సాధ్యతావచ్ఛేదక ... ఇతి ...

॥ తిరువాయ్మొళి ॥
॥ మం ౧౬ ॥

౨== మత్ర యద్యపి ప్రకృతపురుషేశ్వరేషు ప్రకృతిం వితి

॥ ౨౮ సూత్రం ॥ ఉత్తరే తాన్యప్రతిబంధకానిత్యంతానాం స్వస్వకార్యమాత్రహేతుత్వాదితి ॥ పరమసాత్మ్యస్య భగవతః సంతుష్టతాం సూచయితుమప్రావరణమారోపితం ॥ తస్మై ఇతి । తత్ప్రా
ప్తేః సామాన్యతః సకలజనప్రసిద్ధత్వసూచనాయ కం పవన్నాయ పదం ఇత్యత్ర భగవతః పరమసాత్మ్యప్రకారం భూతలపతేః ప్రమాణత్వముక్తం ॥ తదయుక్తం భగవతి మానా
భావాదితాన్యశంకాయాం యథా యుక్తా భవతి ఈశ్వరసాధకానుమానసూచనాయ అపరసంసారేతి । సంసారస్వభావిరుపాం ఇతి మహేత్తత్పురుషప్రకృతిసమేవాద్ర ఇతుం కార్యధారయా
మాపరముక్తానప్రాప్యం సంసారపదేతి । నిత్యం సముదాయకారణత్వం । తత్రేశ్వరసాధనమతలపరే । నిత్యేతి । సంసారమవిరుపాంస్య కిం ఇయమిత్యాద్య సూచితమనుమాన
ప్రదర్శయతి । ఏతేన ఈశ్వరః సర్వరూపం మంగళం దర్శనమయుక్తం ఈశ్వరమానాభావాత్ । ఇత్తత్ర ప్రత్యక్షం ప్రమాణం అనుపలబ్ధప్రత్యక్షాభావాత్ ప్రత్య
క్షవిషయత్వాభావాత్ ॥ నానుమానం । పరార్థః పరిణామసంప్రత్యక్షానాం అనుమానప్రత్యక్షం ప్రతిపరార్థత్వాత్ త్వనుమానసంయోగత్వేనైవ సర్వతత్త్వ
రవాచ్యతయా ఈశ్వరేతసాధకాభావాత్ ॥ ఏతద్వారా భూమావేశయకదేవపక ఇత్యాదిశ్రుతిరేవ ప్రమాణం । శ్రుతిరామాన్యమాణ్ణ్ణ ఇత్యత్రైవ ప్రామాణ్యదీశ్వరసందేహే
రూప ప్రామాణ్యాసాధ్యపసంది ॥ తథాపి తత్వపరే । ఏతేన ప్రమాణమనుమానరూపం ప్రమాణం । తథా ద్విత్వం తారాదిక్షపై తా ॥ ప్రత్యక్షం పక్షతా వ్యాపకం సత్తావత్ క్షితి
త్వం । అంకురాదేరపక్షితత్వేన ప్రత్యక్షదుపాదానైర్యన్నధర్మ్యతా । కించ క్షితిత్వసామాన్యాధికరణత్వేన సాధ్యపక్షరుక్తేశ్వత్వే దృష్టాంతేషు ఘటాదావంశతః సిద్ధసాధనమవచ్ఛేదకా
వచ్ఛేదతధాత్వే పరమాణౌ వాదః । ఇదానీం తత్పక్షపక్షతావచ్ఛేదకపరత్వే పరమతే చిత్యపదవాచ్యత్వప్రసిద్ధిః । అత్ర తలాదిచ్ఛిద్రతేర ఘ్రాణాంతః ॥ అత్ర త్వత్పక్షైనైవ తధా త్వసంభవే పట
క్షతావచ్ఛేదకహేతౌ క్షితిత్వస్వవర్తిత్వవ్యాపక ॥ తదపి సంభవతి ॥ పక్షతావచ్ఛేదకహేతుత్వనైకత్వప్రసంగాదిత్యత్ర స్వరూపసంబంధరూపకార్యత్వస్యైవ పక్షతావచ్ఛేదక

౯౪

ఎత్తు జన్మనంతు నవకాపవిత్త్ర (right margin, vertical)

ఇదేషా
౬== ఏకం ప్రమాణం ... తత్త్వజ్ఞానం ... పత్రే ...

౬

౮

న్య కార్యకారణభావస్య వశవర్తిత్వాత్ ॥ ఏవ తావదృశ్యకాలాంశయోః (ప్ర)మాణాని ఇతి వాచ్యం కార్యత్వావచ్ఛిన్నభావే తత్ర తత్తత్కాలావచ్ఛిన్నస్య (ప్ర)యోజకత్వకల్పనే గౌరవం తన్నిష్ఠతాయా
వచ్ఛిన్నభావస్య (ప్ర)యోజకత్వేలాఘవాదితి ॥ ఏవ తు ఘటాదౌ కార్యత్వం కాలికార్యతావచ్ఛేదకం తథాపి ఘటత్వావచ్ఛిన్నం (ప్ర)తి కాలికతః కారణతయా సర్గాద్యకాలీన
ఘటాదికం పక్షీకృత్య ఘటత్వావచ్ఛిన్నం తు కాలసకర్తృకత్వసాధకే లాఘవాత్ దృష్టత్వసిద్ధిరితి తాదృశపరంపరయా ఏవం చేదితి కల్పితస్తు కార్యతావచ్ఛిన్నం (ప్ర)తి కల్పితేషు తత్తత్కాలఘటత్వా
వచ్ఛిన్నం (ప్ర)తి కల్పితేషు తత్తయాక్లృప్తహేతూనామేవ తత్ర పూర్వం కల్పితేనావశ్యకత్వం తదా (న) యత్నే స్వరసిద్ధమూలాః ॥ ఏవం తత్త్వాయాదిఘటాదిసు లాలాదతత్పర్యం
రక్తయస్తు తత్రైకాగ్ర్యం కార్యకారణభావః కార్యతావచ్ఛిన్నం (ప్ర)తి చేష్టతాపది కాలేను తావదంశే లక్షితః పూర్వం చేష్టత్వేన దైవే స్వరసస్య తత్త్వకరణపరిత్యక్త ఇతి చేన్న ॥ తాదృశా కాలేన
యస్తు తత్రైకాగ్ర్యం కార్యతావచ్ఛిన్నం (ప్ర)తి (క్ర)యాత్వేనైవ హేతుత్వాత్ తత్ర (క)చేష్టత్వేన తు త్వే మాంసా భావాత్ (అ)భావ్యత్వం సంయోగయోః స్తు ॥ అస్తు చేష్టాత్వే ప (క్రి)యాతుత్వం ॥ అ
స్తు చ తద్విశేషణే స్వరసస్య తత్త్వకరణం తదాపి స్వరసస్య తత్కృత్వకరణసిద్ధిః పరమాణూనామేవ తత్ప్రేరణమిత్యుపగమాత్ ఏవం చేష్టత్వేన చేష్టావత్త్వః పరమాణునారదైవ తత్త్వా
త్వేరణముఖ్యత్రః పరమాణు(క్రి)యాయాం చేష్టాత్వరూపస్త్యైవ త్వాం గికారాభ్యేరణఘటనం తావద్యత్వసాధ్యత్వే వాచ్యా । పరమాణూనాం శరీరతత్త్వప్రవృత్తేః । గుణానాం పరమా
ణూనాం శరీరత్వకల్పనే గౌరవాల్లాఘవేన తత్సాధ్యత్వ తచ్ఛరీరసిద్ధిరితి వాచ్యం । తచ్ఛరీరస్య మహత్త్వే అప్రత్యక్షస్య తత్సాధ్యత్వస్య మహాకాలే (ప్ర)త్యక్షాసంభవే తే మహాకాలం తత్రశరీరత్వే కార్యశరీరే
త్వాదకత్వానుపపత్తేః । అణుత్వే ద్వ్యణుకాద్యనారంభకత్వాదకత్వానుపపత్తిరితి పరమాణుత్వం పక్షనైరిత్వైకయస్తు పూర్వోక్తసాధకానాం మహత్ శరీరవిశేషముపాధిః తస్యఘటాదౌ సా
ధ్యవ్యాపకత్వాత్ సాధనావ్యాపకత్వాద్యుపాధిత్వం తథా ఫరవా ॥ సత్కర్తృకత్వరూపసాధ్యసందేహేనోపాధేః సాధ్యవ్యాపకత్వసంశయాత్ సోపాధికత్వేన ఇతి వాచ్యం ॥ తదా
పి సందిగ్ధోపాధిత్వస్య దుర్వారత్వాత్ ॥ ఏతాదృశోపాధిసందేహేనాపి తత్తద్వ్యభిచారసందేహః పక్షేఽపి వ్యభిచారసందేహాపన్నస (ప్ర)తిబంధక ఇతి వాచ్యం (ప్ర)తిబంధకత్వం తత్సమయోర్థాభ్యః

పప

॥ తర్కామృతమ్ ॥

॥ మణి ॥ దినకరీయ

౬

॥ ౧౪ ॥

విషయిణ్యాస్తాద్వర్తిత్వమితి చేత్ ॥ ఏతాదృశానాం ఏకత్వాలాంశవచ్ఛిన్నసమానాంతరేణావచ్ఛిన్నానాం ప్రాక్తనత్వేషు ॥ తస్య తస్య మేకత్వం చ ఙ్ఞానస్య ఇతి ॥ తస్య త్వేకత్వస్య సిద్ధిః ॥ ఏవం విశేషావచ్ఛిన్నాకారాకారదర్శనమేకత్వమస్మిత్
విషయిణ్యాం యత్రైకతావచ్ఛిన్నం ఙ్ఞానరూపం గుణాగుణానం గీకారాంత ॥ తత్వ స్మిత్యావచ్ఛిన్నత్వ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వరూపమేకత్వం తద్విషయ ఇతి వాచ్యం ॥ తాదృశైకత్వస్యాత్వచ్ఛిన్న
గ్రాహకత్వే ప్రయోగ్యవచ్ఛిన్నత్వే తాదృశాశుభతాద్గ్రాహ్యాం సంభవాదితి చేన్న ॥ తత్ర విభుత్వ సమవాయాధికరణాన్వయం సంబంధేన విశేషకవచ్ఛిన్నాకారాకారప్రయోగత్వమేకత్వమస్మితాం ఙ్ఞానస్య
దాత్వేతాదృశసామానాధికరణ్య రూపమేకత్వం తద్విషయః ॥ అవచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నత్వసామానాధికరణ్య స్వావచ్ఛిన్నాకార స తద్వదాద ఇతి వాచ్యం ॥ ప్రకృతే తదాత్వత్వస్య విశేషణ =
యత్వ తద్వర్తి ॥ అవచ్ఛేదకతావచ్ఛిన్నత్వసామానాధికరణ్య స్వతత్ర తద్వదాద ఇతి వాచ్యం ॥ తత్ర ఙ్ఞానప్రకారిత్వం ప్రత్యక్షత్వావచ్ఛిన్నత్వవిశేషణీయస్య తద్విషయత్వం ॥ ప్రకారావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్న
యత్వం గత్వావచ్ఛిన్నైకత్వఙ్ఞానం గుణత్వం ॥ ఏవం ప్రత్యక్షత్వావచ్ఛిన్న సిద్ధః ॥ వస్తుతస్తు సామానాధికరణ్య వృత్తిత్వవిశిష్టావచ్ఛిన్నత్వమేవైకత్వం ॥ ఏవమేవాప్రకారకత్వాదేరప్యుపపత్తిః ॥ ఏవం చ తాదృశవచ్ఛి
న్నావచ్ఛిన్నా తద్గుణత్వం తద్విశిష్టం తద్ప్రత్యక్షం ప్రకారితా ॥ తత్త్వం ఙ్ఞానత్వసిద్ధంత ప్రత్యక్షం ॥ ఏవం ప్రయోజకత్వాదితి ॥ తత్కాలం తత్కాలఙ్ఞానాదిత్వ ఙ్ఞానః ॥
దర్శనం ప్రత్యక్షం ॥ తత్త్వావచ్ఛిన్నత్వం తదాశ్రయరూపవిశేషణసామానాధికరణ్య భాసకత్వావచ్ఛిన్నత్వం తయా తద్విశేషణావచ్ఛేదకావచ్ఛిన్నప్రకారసంబంధేనావచ్ఛిన్నత్వం త్వేత్వే
త్వం ప్రత్యక్షత్వం ॥ తదవచ్ఛిన్నవిశేషణాసామానాధికరణ్యాత్ప్రకారిసత్వం తత్ ॥ ఙ్ఞానస్య వాచ్యత్వాత్ ॥ ప్రతిబంధకత్వేమూలకఙ్ఞానాదితి వాచ్యం ॥ తథాపి గురుత్వాత్సామానాధికరణ్య తయోః సం
బంధేన సంబంధితావచ్ఛేదకరూపవాచ్యత్వం తత్ర ఙ్ఞానే ॥ వాచ్యత్వాత్ ప్రసిద్ధేర్దుర్వారత్వాదితి తద్దూషణం భాసమానాంశాంతరేవ సిద్ధం పరంపరాయా తద్వయావచ్ఛేదకత్వే ప్రత్యక్షత్వే కారణత్వే కారణ
ఙ్ఞానవత ఇతి ॥ తదాశ్రయవృత్తిత్వాత్ ఙ్ఞానం ఘటత్వమవచ్ఛిన్నం ప్రతి కాలాంతరే తద్వదైవ ॥ తత్వ ఏతాదృశకార్యకారణభావే మానాభావ ఇతి వాచ్యం ॥ ఘటత్వపటత్వాది ఘటే
నాంతరే కార్యకారణభావకల్పనాపేక్షయా లాఘవాన్ ప్రతి కల్పిత త్వేనాంతర్భూత కల్పనాయాం తత్ ॥ యద్విశేషయోరితి కార్యకారణభావ ప్రతిబంధకతావచ్ఛిన్నత్వం సామా

యద్విశేష్యయోః కార్యకారణభావః ॥ ఆపత్తి బాధకే తత్ప్రమాణ ప్రత్యక్షమ్ ॥

౬

అథ తే ముముక్షున్ వర్ణ్యం సప్రమాణేన ప్రమాణప్రమేయ ప్రమాణాంతరానా ర్థః సమవాయం శృతశసంబంధః సత్తాన త్వం జ్ఞానత్వం తదా జ్ఞానం జ్ఞానత్వం ఇతి ప్రాప్తం। అర్థః ప్రాప్తం। తేః ప్రాప్త త్వేః పృథగుపన్యాస
ఇతి। జ్ఞానత్వే హేయ తాన్యస ఇత్యర్థః। తేషాం మితశేషః। ద్రవ్యాదిపదార్థానాం సంభవం తన్యాయగ్రం। షోడశపదార్థానాం అనేన తాన్యశంకృత్యే యాన్యయితారా ప్రమితే సప్తపదా=
ర్థా ఇత్యవిరుద్ధం। షోడశపదార్థానాం సప్తపదార్థేష్వంతర్భావాదిత్యర్థః। ఏతచ్చేతి। ఉక్తార్థే జ్ఞానసంయుక్తమాత్ర ప్రతిపాదితం చేతి ఏవమేవేతి ప్రమాణగుణానాం సమానాన్య
విశేషసమవాయాభావానాం సప్తపదార్థాః। షోడశానామప్రమాణాంతర్భావాదితి ప్రతిపాదితార్థః। అథ మంత జ్ఞానమితి చేదిత్థం। ప్రమాణాన్యేంద్రియాదేః ప్రత్యక్షాదివ్యప్తిశబ్దానాదేః
గుణత్వే ప్రమేయస్యాత్మశరీరేంద్రియస్వరూపస్య ద్రవ్యత్వే అర్థస్య గంధరసస్పర్శశబ్దస్వరూపస్య గుణత్వే బుద్ధేర్గుణత్వే మనసో ద్రవ్యత్వే ప్రవృత్తేర్గుణత్వే దోషాణాం రాగద్వేషమోహాదీనాం స్వరూ
పాణాం రాగద్వేషమోహానామప్రతిపాదనాం గుణత్వే ప్రత్యభావస్య శరీరాణాం మనసామప్రతిపత్తిత్వాత్ ప్రత్యభావస్య ప్రవృత్తిరిమిత్తం। ఉత్తమప్రాణశరీరసంయోగ
వియోగరూపాణాం। ఆత్మశరీరప్రాణసంయోగా వా। తద్భావమరణోత్తరకాలభావిశరీరసంయోగరూపస్య గుణత్వే సుఖదుఃఖసంవేదనరూపము ఖ్యఫలస్య గుణత్వే గౌణానామ ఖ్యసాధా
రణాదృష్టానాం ప్రత్యక్షఫలసాధ్యప్రత్యక్షవాద్యవిషయాదీనాం యథాసంభవం ద్రవ్యగుణత్వే। దుఃఖస్య గుణత్వే। తత్త్వజ్ఞానాపవర్గస్య ఆత్యంతికదుఃఖనివృత్తిః। దుఃఖానాం ఏకవింశతిర్భేదాః
యాః షడింద్రియాః। [illegible] దుఃఖం చ త్వేకవింశతిః। తత్ర దుఃఖస్య జ్ఞాతిః షడ్విధశరీరాణాం దుఃఖసంబంధిత్వే యాపనానాం దుఃఖత్వం। స్వర్గాదిసుఖస్యాపి తన్నాశ సంభవ
త్వేన దుఃఖసంబంధిత్వమవ్యవహితత్వేన వర్ణితం। ఏకవింశతిదుఃఖాని తత్ర గాయత్రీస్తుతిః ప్రవణాయాం। ప్రమాణత్వేనాభ్యుపగతం తన్నిశ్చితమవ్యాప్యం। యథా దుఃఖప్రవృత్తిప్రవణాస్వభావ
శరీరాదిదుఃఖహేతుతయా దుఃఖత్వం [illegible] దుఃఖహేతుత్వాత్ కార్యవిషయా న్యాయః। నాశే విశేషత్వే శరీరాణాం దుఃఖరూపదుఃఖానాం తేషామేవ మాత్రమనిత్యం యోగరూపవా
హారవిశేషశైలవర్ణభేదత్వేన దుఃఖం హేతుస్వరూపతయా వ్యపదేశ్యా న తేషు శిష్టమతే రూపదుఃఖానాం సంభవాదితి। దుఃఖనివృత్త్యాత్మకత్వం చ స్వసహా

చాకసంశయ సాన్వప ఉ తిబంధక తాత్పర్య ॥ తవవా శుకూల తర్క విరహం దశా యాం పక్ష తర త్వం సంది గ్ధ సా ధ్యం త్వ్య కారం గ్రా హ కాం తాం సంగ చ్ఛత ఇతి తత్త్వ॥ కారణత్వే కాల తత్త్వే కా
ర్యకా రణా ఖ్యాప కూప స్యాను కూల తర్క రూప స్య స త్త్వే కార ణత్వ రూప వేం తో ః సాధ్య వ్యాప్య త్వ ॥ యో సాధ్య వ్యాప్య వ్యాపక త్వే సా పాధిః సాధ్యా వ్యాపక త్వా త్యయాం ది తి॥
ఏవం చోక్తా నుమానే వ్యభిచార శంకా । తదు క్తం త త్త్వ వే ద స్యా మా న్య యా ద్యో మి కుర ప్ర మాణ మాన దాన్వా భూ వా తి॥ ఇ తాత్ప ర్య ఇ తాత్ప దితా శో వ్యభిచరము పాం శాం తయః సర్వ
ః సర్వ వి తయ స్య ప్రస్తావ మయం తత్వః సోకా మయతే తాత్ప దిరాం ప్ర క్ర మః । కార్య స చూరాం శు మూరం చో పల త్వ రాం । స గారి ద్ర వ్య తాం శి ద్రవ్య గుణ క ప్ర యో జ కం క ప్ర యుష్మ ఛ త్వం క
త్వ తాత్ప ర్య గురు త్వ వ తాం ప తా ఖ్యా వ కః ప త్ర ప్ర తి బంధక ప్ర యుష్మ ప్ర యుక్తః । ఇ తి తాత్ప ర్య ప్ర వృత్తం ద గాశః ప్ర యుక్త తి త్వః రాశ తాత్ప ర్య ఘటా ది వ్య వహార ఇ స్వత ంత్ర [illegible] ర ఘ ప్ర
యో జ కః వ్యవహార తాత్ప ర్య । అధు నా క త్వ ప్త త వి షా యి ద వ్య వహార వ త । వే ద బా ధ్య ప్ర మాణ క్త వ్య యదా ధర్మ సాక్ష్య ధర్మ త్వ చా త్వ సా బంధ ప్ర మా తత్త్వ త । వే దః అసంసారి పురుష ప్రణీ తో
వే ద తాత్ప ర్య । వే దః పౌరుషేయః వాక్య త్వాత్ । ద్రవ్య గుణ పరిమాణ గాఢ కౌ సం భావ్య । అపేక్షా బుద్ధి జ న్య ఏ క తాత్ప ర్య సం భావ్య తాత్ప ర్య పరిమాణ తం కాణ్వ సా ప్య రం ప కం మాని వ్య భిచార
ధర్మ బోధ్య తాత్ప ర్యం । కార్యాం యో ఆ శ్ర తా త్వా దేః ప దా ర్థ త్వ యత గ త్వే ః॥ వా క్య త్వం సాధ్య వి శే షం త్ర సా ధ్యాం వి త్వ వి ద త్వ య ఇ తి । యో జ కం కః త్వ ॥ ప ద త్వ తే గ మ్య తే అ ర్థేః
తి ప దం వ్య వహార ఇ తి సంక్షేపః । ముఖ్య వృత్త్యా ధా రా య ప్ర తి కార్య తే । ప్ర యుక్తం గ ఇ తి । రూప త్వ త ఇ తి శేషః । సంయోగాదే ప్ర యో జ క త్వ యో అ తిరిక్త త్వం సా ధ్య భూమాను వ తం శ్రీర ప ౧౯౬ తుం
రూపం త ది తు ప్ర యుక్తం । యత్ర ధాను గాత్ర ప ల ధర్మ త్వ దార్థ కే త ధా క త్త్వ మి త్వ ధర్మ । అ ఖ్యా తో అ ధి క రణ త్వ క ఏ వే తి శ్రీ ఖా క ర మ తం దూ ష య తుం పు రస్త ది తు ప్ర యుక్తం । యుక్తి త్వా ప్ర వ త్వ తే । యు ద్ధ
వి వ ఖా గ వా కం న స్య స్యా గా ధి క సం భావ్య వ వ స్తు ద క యో వ సప్త సం భావ్య ల వ్య ధి త ధా పి స్వ పర్త్వ ధర్మ సప్త ప్ర క్రమ గాం । క వి తే ప దా ధా ర్థః కి తో సో త్వా ఇ త్యా త్మ లా కోక్త తా ఇ తి త ధా త్వే
తే ఘ ట్య అ తే ప దా ధా ర్థ గా సం త వ క గ ది ప్ర త్వ తి ఖ ర హి త్వ తాత్ప ది తి ఖ్యా కః । గో ఇ త రే ఘ ట్ర ం ది ఘ ఘ దా ఖ్య వ ప దా ధా ర్థ ఇ త ర స్య వ ఖ్యా వ ఇ తి । రూప త్వం త్వే వా ప్ర కు తో గ । రూప తా ఇ తాత్ప సం త్వా

౮

గః।అప

[illegible]

॥ శ్రీరామాయ నమః॥

॥ ముం॥ ... దీర ౦॥

౮

త్వ

8

నాశకరణాదుఃఖప్రాగభావాసహకారిత్వం॥ నన్వేతాదృశదుఃఖధ్వంసస్య ముక్తిత్వే కథం తత్త్వజ్ఞానసాధ్యతా తస్యైతదేవ ద్రష్టం॥ తత్త్వజ్ఞానేనైవ మిథ్యాజ్ఞానస్య నాశనాన్నాశః
వాసనానాంశ్చ దోషస్య వాసనాదురదృష్టనాగాదేర ... వః॥ విశేషణజ్ఞానే విశిష్టం జ్ఞానాత్త॥ తం దృశరాగరూపనిం త్యజ్ఞానే చ ప్రవృత్తేః కర్మాదృష్టరూపాయాః అజ్ఞా=
నో ... త్తి॥ తదనుజాతే చ ప్రేత్యభావకర్మాదిర దేహాదేర్దేహాంతరసంబంధరూపస్యాభావః। యోగ తత్త్వజ్ఞానాజ్ఞానం (ప్రా)రబ్ధ ... శరీరప్రవృత్తిరితి చక్రావనావే దుఃఖాభావా
వః॥ తథా చ స్వసమానాధికరణదుఃఖప్రాగభావాసహకారిత్వరూపవిశేషణం తత్త్వజ్ఞానస్య (ప్ర)యోజకత్వే ష్టా ... తత్త్వజ్ఞానసాధ్యత్వం॥ తథా చ సూత్రం॥ దుఃఖజన్మ(ప్ర)
వృత్తిదోషమిథ్యాజ్ఞానానాముత్తరోత్తరాపాయే తదనంతరాపాయాదపవర్గ ఇతి॥ అస్యార్థః॥ పఠితేషు చర్యాదిషు ... ఉత్తరోత్తరాణామపాయే తదనంతరాభావాదపవ
వహింత ప్రొ ... తదా చ తత్త్వజ్ఞానేక మిథ్యాజ్ఞానస్య నాశః। తేన దోషాణాం నాశః। తేన ప్రవృత్తేరభావః ... తదా దుఃఖాభావ ఇతి। పూర్వోత్తర
వార్థః॥ ... ఏకవింశతిదుఃఖనాశస్తు స్వకారణసంప్రాప్య తత్ర తత్త్వజ్ఞానస్య ప్రయోజకతా ఇతి వదంతి॥ కార్యస్తు యోగవిభువిశేషగుణానాం ... తి
కిర్వత్ర ... గుణానాం ... దుఃఖధ్వంసరూపముక్తిసంభవే ... దుఃఖపదం దుఃఖసాధకదు ... వ్యావర్త=
యం॥ ... తథా చ తత్త్వజ్ఞానే ... రూపముక్తేస్తత్త్వజ్ఞానసాధ్యత్వమేవేత్యవధేయం। తథా చ తాదృశాపవర్గస్య=
జ్ఞానే ... సాధ్య ... ప్రయోజక ... సాధ్యసాధన ... రూపస్యతా=
... తత్ర ... శబ్దస్వరూపప్రతిజ్ఞా ... వా ... కాంచు

శ్రీ

౫

పరిశుభాంతేతి॥ అత్ర బాహ్యానాం లక్ష్యం కారణాకారణతావచ్ఛేదకం సంస్కారాణాం। తేషాం శక్తిః కారణతావచ్ఛేదకత్వేపి కల్పితః। కేచిత్తు మన్యతే యది శక్తిరావశ్యకత్వం తథా సత్యేత్వాచ్ఛేదకవిశి
ష్టవహశక్తిమన్యాదావపి సంసారితేవాదాపత్తిరితి తస్య తదాహ। శక్తేరితి మన్యత్వపసరనో। తత్ర చకారాదాకారాదికం। యదాహ అప్రతిబంధ్యాభావత్వే। కేంతు త్వస్కల్పనాన్యస్య
తిసమవధానే కార్యోత్పత్తిరితి వాచ్యం। తుం న్యాభావత్వే। రూపేణ నాస్యత్తంత్రప్రేరితానుకల్ప్యః కారణస్యాభావాచ్ఛక్తిత్వే। తస్యైవ కారణత్వకల్పనే స్వరూపేణ తత్త్వాత్ తత్త్వాత్ =
మాత్రా తత్రైవ వంశక్తేః। ప్రాగభావస్యాన్యతిరిక్తత్వాత్సిద్ధిరితి చేన్న। శక్తేః పదార్థాంతరత్వాభ్యుపగమేపి తత్త్వాత్ప్రాగభావ। తావత్ప్రవాహ్యత్వాంతశక్తేః। గుణాదివృత్తితాపత్తిరితి పవగుణత్వకారకత్వాదితి
కారాః। తత్సంబంధాన్యత్వన్యతమరూపాపేక్షాయాం। తత్రపి మత్వేన తదిదానీంతన। ఏవమతిరిక్తాం శక్తిం ప్రతిసంబంధం తథా సంబంధస్యాస్యతిరిక్తపదార్థతాం వ్యవస్థాపయతేవమంత్యా
వినా। అతిరిక్తా ఇతి। స్పష్టం పదార్థతేతిరిక్తపదార్థః। ప్రతిబంధకాభావాంతరం తత్త్వ సత్త్వాభావాంతరం త్వభావ తత్త్వాదిపేంతుః పూర్వకాలో యస్యాః। తత్ర సత్త్వం తేన సిద్ధం। తస్యేతి। తత్సిద్ధి
తత్సంబంధం వా। పెంతాసంబంధాద్యపి తస్య సంబంధావచ్ఛేదకవృత్తిత్వేన తేన సంబంధవృత్తితాద్యత్యర్థః। తే సంబంధత్వే వ్యభిచారః। వ్యతిరేకిత్వేన తద్విశేషణ ప్రసిద్ధ్యాయతావద
వ్యభిచారః। ప్రాగభావత్వేన వ్యావృత్తాః। తత్ మత్వేనాపేక్షితుమతి సంబంధ తత్త్వస్య వ్యభిచారన్నితి ధ్యేయం। యథేతి। యది సంబంధస్వం ప్రకార్యదావంత్తభావేతంతదా అత్ర వ్యాప్తేః సం
బంధాన్యవృత్తిత్వే। యథా గోత్వం। త్వం తథా వ్యత్వతుల్యతాదాత్మ్యతయా అన్యాదిత్యర్థః। ప్రాగభావేతంత్తభావతమాంతం। సన్నికర్షం ప్రాగపేతి। యద్యప్యతిరిక్తాభావమంగీకృత్య వర్తతే ప్రాక్
ప్రాక్కారణమతేప్రాగభావేతంత్రభావచింతా। నసంభవతి। తథాపి పరమతమనుస్మృత్యేదం। తాదాత్మ్యమితి ప్రాగభావః సత్త్వే ప్రాగభావత్వే ప్రతియోగ్యం తద్వత్। మణిసమవధానేకార్యం
విఘాటకానాం వారణాయ ప్రాక్కాలేనా సంభవితాం శక్తిం ధూమ ఇతి మన్యంతే। ప్రాగభావేతి। అతిరిక్తశక్తికల్పనాం పూర్వోక్తాశ్వరావశ్యకప్రాగభావకల్పనాంచాపేక్ష్యలాఘవం

రణారూపసాన్నిధ్యప్రాపణసమర్థాపేక్షితదాహశక్తితాదృశసన్నిధానాదిరూపప్రతిబంధకాభావసన్నిధాపకత్వశక్తిరూపసామర్థ్యాభావే । అత్ర రామానుజపండితోక్తం యుక్తమపి ఉత్తరసమర్థప్రతిపత్తియోగ్యతాయాం
ః అప్రతిష్ఠాయాం అప్రామాణ్యసంభవాత్తత్కాలం తత్ర నైకాంత్యవ్యాసంగముద్వ్యక్తకారణాతిబంధకరూపసన్నిధేః సమర్థాభావే । స్వప్రవృత్తౌ మోక్షముక్తిసత్త్వే ప్రతిబంధకాభావవిశిష్టకారణరూపసన్నిధానాం
సామగ్ర్యాః గుణీభూతస్య సంపూర్ణత్వం ప్రతిబంధకాభావవిశిష్టకరూపసన్నిధేర్యోగ్యత్వే సత్త్వే సామర్థ్యే । తత్సంపూర్ణత్వం సిద్ధ్యతి ప్రతిబంధకాభావరూపసన్నిధేః శక్తిః =
యోగ్యతాయాం గుణసత్త్వే నైకట్యయోః యాం బోధకత్వం తత్ప్రత్యక్షరూపసన్నిధానం తత్సామర్థ్యభావే । తదభావసాధనం పూర్వోక్తలక్షణకారణం ద్రవ్యాదిషు అంతర్భావ ఇతి
కార్యసామర్థ్యప్రత్యక్షసంభవే అనౌపాధికయాగాం సంయుక్తిమాత్రే అత ఏవేతి । మణ్యాదిసమవధానే సతి వహ్నినా దాహోత్పత్తిః కారణాయ మణ్యాదేః కారణాభావే తత్కార్యం
అతః ప్రతిబంధకతావాచ్యా । సా చ వహ్నిస్థదాహశక్తిరూపకారణాపేక్షితత్వాత్ తదభావే తి మణ్యాదేః ప్రతిబంధకత్వస్య స్థాపకసమర్థ్యస్య స్థాయాం శక్తేః సద్భావే
వైశ్వాంతరముక్తత్వాతిరిక్తత్వమతప్రదాహకార్యాన్తరప్రతిపత్తేరాత్మమూలమయుక్తమిత్యభిప్రాయేణాహ తాం శక్తిం ఇతి । అతిరిక్తేతి । క్లృప్తపదార్థాతిరిక్తేత్యర్థః । అతిరిక్త
పదార్థతాంమేవ వ్యవస్థాపయతి । తథాహి తత్త్వాదినా మణ్యాదిసత్త్వాదినా మంత్రౌషధ్యాదిపరిగ్రహః । సమవధానే తేన సహానుపవృత్తిః కార్యానువిద్ధరూపకారణత్వాభావాదేవ దాహ ఇతి =
మణ్యాదేః ప్రతిబంధకత్వమతః సమవధానే తేన వహ్నౌ ఇతి । దాహోరూపాం త్రయోత్పత్తిః పూర్వరూపపరావృత్తిర్వా మణ్యాద్యతిరిక్తస్య ప్రతిబంధకత్వం బంధకే యతితప్పూరాత్
తిష్ఠతిసమవధానే కార్యోత్పత్త్యర్థః । సంవహనే యదిదాహోత్పాదనం లాతా శక్తిస్తదా మణ్యాదిసత్త్వేఽపి తేనాదాహస్తత్రాపి తత్రేతి । పూర్వోక్తయుక్త్యా శక్తిసిద్ధావత్యర్థః । అర్థ
తత్త్వసత్త్వ ఇతి కల్పనత్వం తేన భయః । తథాహి వహ్నిస్థశక్తితావచ్ఛేదకం ప్రతిమణిత్వోత్తేజకత్వసాధ్యకారణేన మణ్యాదిసత్త్వదశాయాం శక్తేరభావాదేవ దాహ ఇతి భావః । దా=

౧౦

యోగితాకా[illegible]గాంతత్ర ఘటత్వాద్యవచ్ఛిన్నానాం సమవాయాదికసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకాభావస్య తదవచ్ఛిన్నప్రతియోగికవిశేషణతాసంబంధావచ్ఛిన్నప్ర
తియోగితాకాభావస్యాన్యథా విశేషణతాసంబంధే హేతుత్వమితి తేన సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకస్యాభావస్య తత్త్వం యుక్తం విశేషణతావిశిష్టతదాపత్తేః । న చ
ఘటస్య సంయోగేన ప్రమాణం । తథా హి । విశిష్టదర్శనే సంయోగాదిప్రతియోగిత్వం సమవాయేన । ఘటాభావ ఇతి తాదృశప్రతీతివిషయత్వస్య సత్త్వే సంయోగేన ఘటాభావే
లక్షణవిశిష్టప్రతీతిర్భూతలరూపమాదాయ యథాసిద్ధసాధనాదిసంయోగసంబంధేనైవ సంయోగసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకత్వం సంయోగమాదాయ సంయోగమాదాయ =
యదా తదా సంయోగేన ఘటే సతి విశిష్టప్రతీతేః సమవాయేన తదాభావప్రతీతేః సమవాయేతి ఘటత్వే ప్రతీతిర్నాస్తి సంయోగేన సమవాయప్రతియోగికత్వమితి తత్త్వ
విశిష్టప్రతియోగితా భూతలసంయోగాదీనాం తదభావస్య సంయోగత్వాదిరూపేణాధారణాయాః ప్రతీతేః సంయోగాదితి భూతలత్వాదితి భూతలాభావ సంయోగసంబంధే
సంబంధసంయోగానవచ్ఛిన్నసంయోగసంబంధస్య ఘటత్వావచ్ఛేదకం విశిష్టప్రతీతేః సాధ్యత్వం ప్రత్యక్షత్వం తద్విధ సంయోగేన తదాభావం । తద్విశిష్టప్రతియోగిత్వం తత్ర యథా
భూతలసంబంధసంబంధాదౌ ఏకసత్తామత్త్వే కారణాభావాత్ యథా ఘటత్వాదినా సంబంధ సంబంధాదౌ ఘటాభావే ప్రత్యక్షసంబంధే సంబంధేన సాపేక్షత్వే సంయోగసత్త్వ
తత్తైకాన్యత్వాదిప్రతియోగితా । విశేష విశేషణ తత్సంబంధేన సంయోగత్వాదిప్రత్యక్ష ప్రతియోగితాసంబంధాదావేవ సంయోగసంబంధ ప్రత్యక్షత్వాద్యభావాత్ తథా సంయోగత్వాదిసంబంధ
ఘటాదిభేదానాం విశేషణవిశేష్యభావేన గణనాదౌ సంయోగసంబంధేనాధారతా అవచ్ఛేదకభేదాన్యథానుపపత్తేః । కారణతావచ్ఛేదకానాం సమవాయాదీనాం భేదానాం కారణ
తావచ్ఛేదకేషు సంబంధాత్ । ఘటభేదానాం స్వరూపసంబంధే అవచ్ఛేదకతాయాః సంబంధే ఘటాదిసంయోగసంబంధేన నిష్ఠప్రతియోగితాసంబంధభేదావచ్ఛిన్నప్రతియోగితాకభేదత్వేనా-
వచ్ఛేదకత్వం కల్ప్యం । తథా చావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకభేదావచ్ఛేదకతాభేదప్రతియోగితాభేదసంబంధః । స్వరూపసంబంధస్య పర్యాప్తి యథా తాదృశతాయాః అవచ్ఛేదకతా

మొంగ భేదవిశిష్టమనితరనిరూపణాసంయోగసం ౧

నాత్యదాహానుకూలవ్యాప్త్యం ప్రతియోగ్యభావ తాదాత్మ్యైవ హేతుతాకల్పనముచితమితి భావః। దాహాదికం ప్రత్యుదయదీర వహ్న్యాదిసంగ్రహాం॥ మణిసత్త్వే వహ్న్యుదయ సంపత్తేః। తథాచ మణి
రూపప్రతిబంధకసద్భావాద్దాహాద్యుపత్తిరితి భావః॥ యద్యపి దాహకత్వావచ్ఛిన్నాభావవిశిష్టవహ్న్యాదేర్దాహోత్పత్తిః। కారణతావచ్ఛేదకావచ్ఛేదకకారణసత్త్వేఽపి కార్యానుత్పత్తేరిత్యాశయేన
తాదృశాభావవిశిష్టవహ్న్యాదేర్వహ్న్యత్వవిశిష్టమణ్యభావత్వం వా కారణతావచ్ఛేదకం చ తత్ర విశేషణవిశేష్యభావే వినిగమనావిరహేణ గురుభూతకార్యకారణభావద్వయాపత్తి
రేవ తదుపరి మణ్యభావాద్యభావాదేరితి। తథాచ ప్రతిబంధకత్వం కార్యానుకూలధర్మవిఘటకత్వం। నాదృశధర్మస్య చ తత్ప్రతిబంధకత్వే భావాపత్తిః॥ కిం తు కారణీభూతాభావప్ర
తియోగిత్వం। తచ్చ మణ్యభావస్య హేతుత్వే నోపపద్యతే। తద్వ్యతిరిక్తశక్తిసత్త్వమితి భావః। యత్ప్రతిబంధకసత్త్వే దాహశక్తికారణీభూతవహ్న్యాభావప్రతియోగిత్వశక్తిభా
వే చ తదాపత్తిః। స్వప్రయోగాభావప్రతియోగిత్వం చ తాదాత్మ్యేన తదితర సంబంధావచ్ఛిన్నాయా కారణతా తదాశ్రయీభూతతోయాభావభిన్నత్వం తత్రాభావస్య ప్ర
త్ర తియోగిత్వస్య వక్తుం తదా తత్కారణతాశ్చ విశేషణంతాదాత్మ్యః సర్వత్వం తత్ర భావప్రతిబంధకస్య సప్రతిబంధకత్వాపత్తేః పరాస్త్రా। విషయస్య తాదాత్మ్యేన సంబంధేనైవ ప్రతియోగిత్వే
తు తాదృశ యస్య వహ్న్యాదౌ మణ్యభావం మోహేనైతు తాదాత్మ్య ఇత్యాహ తదితరశక్తిరేవ స్యాత్ ఏవ హేతుతా యుక్తా। లాఘవాదిత్యత ఆహ। అత్రైవేతి। నాహకత్వం ప్రతి మణ్యభావాదేరేవ
హేతుతాకల్పనేనైవ తత్త్వేన। సామాన్యజన్మమణిసమవధానదశాయాం దాహాదివారణాప్రయోగభావే మణ్యాభావాదేర్వా। ఇదం నేతి। ఇదముపలక్షణం। ప్రతియోగి ధ్వంస[illegible]మోః శక్తిరాశ్రయ
తోయాః శక్తిమణ్యభావసాధకమోక్షకార్యకారణభావకల్పనాప[illegible] సాదిత్వాదిమోక్షం। ఉత్తేజకాభావేతి। తథాచ కేవలం మణిః ప్రతిబంధకః। కిం తూత్తేజకాభావవిశిష్ట
స్తదభావమేవోత్తేజకసమవధానేఽపి తద్ధేతి కార్యప్రచారః ఇతి భావః। అథ మణేరేవ దిశ్యాదిదాహం ప్రత్యుత్తేజకస్త్వేన హేతుతా స్యాదిత్యత ఆహ। నాగతత్వాత్। తాదృశభావ
కారణవిశిష్టమణ్యభావస్య నానుగతత్వాత్। అత్రేదం బోధ్యం। అభావవిశేషణతా సంబంధేన దాహం తాదృశాభావప్రత్యుత్తేజకతా దైశికవిశేషణతాన్యతరసంబంధావచ్ఛిన్నప్రతి

११

[illegible]
[illegible]
[illegible] ३०२
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

శ్రీ

ణాం॥ పరత్వాపరత్వప్రత్యక్షత్వే పి యోగ్యం॥ ద్రవ్యత్వమ్ః పరమ పరమ త్రప్రతీతేర్వేలం తత్త్వం తత్ర ఘటాదౌ॥ కర్మత్వాత్ప్రతీతేః కర్మత్వం సమవాయసంబంధేనైవ స్థితం। తేన తద్వ్యవహారః
త్రస్యకాలికసంబంధేన స్పర్శత్వేన రూపవత్ప్రత్యక్షం గంధస్య రూపం పాకే జ్ఞేయః చలతి ఘటాయతి ప్రతీత్యా కర్మత్వస్వరూపం క్షేత్రమసః క్షేపప్రత్యక్షత్వం తత్ర ఘటాదౌ రూపరసాదిత్వాదిగంధేతి గంధఘ్రాణా
వగమ్యేతితు వ్యాపకగతగంధప్రతియోగితాకాభావఘటాదౌ యథైవ వర్ణబాధా రూపే తేష్వంగత్వముక్తం। తేనతు ప్రతియోగినః కారణాసమవాయసంబంధాభావత్వప్రతియోగితా
కాంపి యోగ్యః। తేనోత్పత్తికాలీనసంయోగసంబంధాభావప్రత్యక్షం గంధాభావవతి ఘటే నవ్యభావాదౌ లరూపే త్రిలక్షణత్వే నవకాలరూపేణ పంతునాచలాదవ్యత్వక ఘటాదౌ ద్రవ్యత్వాభావవిశేషణవత్వం ౨
పోభావాదీనాం మనసి గతానాం। పంతుతే యోగ్యావ్యసః। శబ్దాదికం తాదృశాభావస్తేజః ప్రభృతిద్రవ్యసంయోగాః తేభ్యో భావనసుప్రత్యక్షం తత్ర భాగానాం సంభవేపరత్వేన తమసో ధ్వనే
ర్వప్యసిద్ధం। తథావతదుక్తం। తమః ఖలు చలం నీలం పరాపరవిభాగవత్। ప్రసిద్ధద్రవ్యవైధర్మ్యాన్నవభ్యో భిద్యితుమర్హతీతి। తమసో ద్రవ్యత్వే ఆలోకాభావే చక్షుషోరింద్రియత్వ
ప్రసేయసాద్రవ్యప్రసేయస్య లోకసాపేక్షచక్షురింద్రియస్యప్రతు తద్విత్వత్ అభావః। తత్ప్రత్యక్షత్వాత్ తమః ప్రత్యక్షత్వం ఖత్వభ్రాంతః॥ తమోభిన్నద్రవ్యచాక్షుషత్వావచ్ఛిన్నం ప్రత్యక్షం
అ యోగసంబంధేనాలోకత్వేనకారణతావచ్ఛేదకధర్మసంవిద్ధత్వ శక్యతే॥ యోగ్యత్వేతి ప్రత్యక్షమహత్వోద్భూతరూపాభావవత్తేసత్వవ ప్రత్యక్షత్వేస్య ఘటత్వ అంధకారానాం తేజః ౨ప
సంఖ్యాదివత్వసమవేతే॥ అస్పర్శవత్స్వరూపబుద్ధిః అసంభవత్తేరితి సూచనాయాం రూపవత్స్యస్పర్శవత్త్వాత్ తమోద్రవ్యవహారోపపత్తౌ। తమస సత్వేభావరూపత్వేః
రూపవత్తాప్రతీతేః నభసు భావేరూపాభావాదిత్వతదభావః రూపవత్వేతి॥ సురూపవత్తాప్రతీతేః స్వాంతత్వే పి చలతీతి ప్రత్యయ క్షేకర్మవత్వేనతు గాతమస ద్రవ్యత్వం సేత్స్యే
నరాం తేన తదభావః కర్మప్రతీతిరపి తాసాం ద్రవ్యభేదేనభావః కర్మప్రతీతిరితి భావః॥ సుప్రతీతేః స్వాంతత్వం ప్రత్యక్షేత్వభ్రాంతమయతే। యత్త్రాంతత్వరకాలే బాధకస్యాసంప్రత్యక్షేతే చతమోంకః

ధావత్స్య

॥ప్రకాశయుక్తః॥

॥ముం॥తు॥ఆకర॥

౨౨

12

॥ప్ర॥

ద్విత్వత్రిత్వసంఖ్యావిద్రవ్యయసత్త్వే తత్తత్త్వవిశిష్ట॥ఘటసంయోగత్వావచ్ఛిన్నం ప్రతి ద్రవ్యత్వేన సమవాయికారణత్వం ఘటాదాన్వయః తత్ర ద్రవ్యత్వేన సమవేతసామాన్యం ప్రతి తత్ర ద్రవ్యత్వేన సమవాయికా
రణత్వే సత్యేవ శక్యకతయాంగు సద్భావతదు తద్భిన్నసంభవాదితి వాచ్యం। కార్యమాత్రవృత్తిజాతేః కార్యతావచ్ఛేదకత్వే యమేతాదృశకారణత్వసత్త్వే వ్యాపకతావచ్ఛేదకత్వసంయోగాం
గీకారత్వమతసంభవత్వేనావశ్యకత్వాత్ ద్రవ్యత్వజాతిసిద్ధిః తాదృశప్రత్యక్షసిద్ధిః। స్వపక్షత్వప్రవేశః। అత్ర యద్యపి గుణత్వేనాన్యథాసిద్ధిసంభవతి తథాపి సామాన్యంబంధ ధర్మ్యశ్వా
ధిసత్వేనాసమితే ప్రరం పరాసంబంధవిషయత్వమితి భావః॥ఇదముపలక్షణం ద్రవ్యవతి ద్రవ్యాంతరాణాం తత్సమవాయో ద్రవ్యస్య ప్రతిబంధకత్వం కల్ప్యం। అన్యమతి ప్రతిబంధక
తావచ్ఛేదకతయా ద్రవ్యత్వసిద్ధిః ప్రతిబధ్యకతావచ్ఛేదక పృథివ్యాదిచతుష్టయమాత్రవృత్తి భూతత్వమేవ। తథాప్యవచ్ఛేదకత్వాత్ భూతత్వస్య ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వేతు
మూర్తత్వస్యతథాత్వమాదాయ విభగమనాదిరప్రవృత్తిః ద్రవ్యత్వస్య ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వంతు ధర్మిగ్రాహకమానసిద్ధం॥ఘటత్వగగనాదివృత్తిత్వమాత్రాభావ ఇతివాచ్యం
భూతత్వేతులవృత్తిత్వవృత్తిత్వాదావశ్యకగమనాదిరపంవ్యాప్తిత్వాభ్యుపగమంతు॥ఘటభూతత్వేతులవృత్తిత్వవృత్తిత్వాభావాభావయవచ్ఛిన్నవృత్తిత్వమేవద్రవ్యత్వకల్పకతాంగగనా
దివృత్తిత్వకల్పనాగౌరవాత్॥గగనవృత్తిత్వకల్పనేమూర్తత్వేనసంకర్యవారణాయ వచ్ఛిన్నవృత్తిత్వసాధ్యవశ్యకతా ద్విత్వవాచ్యం। తథాసతి మూర్తత్వసాంకర్యాత్ ద్రవ్యత్వస్యతులవ్యా
ప్తివృత్తిత్వాపత్తిరితి॥ఘటదశమద్రవ్యస్యతమసః సత్త్వాద్దశద్రవ్యాణీత్యయుక్తమిత్యభిప్రాయేణాహ తమశ్చేతి॥కుతమసి మానాభావాదేవ శంకా। తథాప్యశంకత్వాతః
మః సాధకం ప్రత్యక్షం ప్రమాణమాహ ఘటశ్చేతి॥తమో నీలం చలతీత్యాదిప్రత్యక్షేణాబాధితం ద్రవ్యమిత్యేనా॥ఘటతమసః సిద్ధావపి తస్య ద్రవ్యత్వే ప్రమాణమితాన్యశంకాత్వాన్యమాహ ప్రాప్ర
మాణమాహ॥తస్యేతి॥తమస ఇత్యర్థః॥ఘటవాదో ద్రవ్యత్వమితన్యూనాదితి॥తథాచ తమో ద్రవ్యం రూపవత్త్వాదిత్యనుమానం తమసి ద్రవ్యత్వే ప్రమాణమపి దర్శితం॥ఇదముపలః

తారణి॥ మలయుక్తం

౨౨

[illegible]

॥ప్రాంతాలయకము॥

॥ ...యం॥ద్వితీయ॥

౧౩

లక్షితున్తత్రకాలెవాంధకన్యానాభావాత్మకృత్ప్రతీతత్ర్యోక్తం త్రతస్యేమ తుఅపరా। తమ ఇతి। అవయవ వాదితాన్వదీరాడుత్వ త్రిస్థ్వం సప లగ్రహాః। యత్ర శబ్దోపి తర్క। లక్షణాపం తమ ఇతి కం ద శకారామ తంత్ర

ఇతరంధకారఇ తప్రతీతెరప్రభువ తాత్పర్యత్రైః। తమోరాలంగముక్తి అమె। తిప్రత్యేంయాయో గం తమ సెరకతి రిక్త త్వేపి సువర్ణ కస్యాతిరిక్తస్య భువ్యస్యన తాత్పర్య షత్వవాన్ హ్రాంత స్తదవస్థా పి ఇత్యత

వరః సువర్ణ స్వితి వఘృతత ఇద। తెజూరారూప గవ సర ఇతి శేషః। కంఠ తథా ఇతి। రూపరస గం ధ స్పర్శ సం ఖ్యాపరి మాణ పృథక్త్వ సంయోగవిభాగ పరత్వాపరత్వ బుద్ధయః। సుఖదుఃఖేచ్ఛాద్వే=

షప్రయత్నా ధర్మా ధర్మ ఇతి విభాగ సూత్రే। సప్తదశ కణం తరోక్తాః। శబ్దో గురుత్వ ద్రవత్వ స్నేహసంస్కార ధర్మా ధర్మ న బాద్వ సప్త సూచితాః తె చాసత్య ఏకత యాంచతుర్వింశతి గుణాః ఇతి వ్యవహారా ॥ స్నేహం

ః। గుణ చతుర్వింశతా కింత్వమగుణాత్వం। గణాతి విశేషశ్చ తత్త్రప్రమాణ భావా దిత్యత ఆహ। తత్రేతి। తేషు గుణేష్వత్వత్కర్ష్య అగ్ని గుణ రూపగవస్య చతుర్థత ఇతి ప్రత్యక్షశ్చ ఇత్యస సాంహా ॥ ౨

గృహతీయాకారణతాసాంకెం వధర్మ్యావభ్యాన్యాకారణతా తాత్పర్య దిత్యవహా। గంగుణ త్వ ఖా తం ప్రమాణమతి భావః। ఏతత్త్రిత్వం తత్రైవ స్మృతిభవిష్యతి ప్రత్యక్షసిద్ధే। తి। చలనాకారా సగార

ప్రత్యయదెశిత్వ కృష్ణ అధిక తంస తి। కష్ణవిభావకెహా సాధిభిః ప్రభవణ తాత్పర్య దిభిః। మయావెగమగా దెవెతి। అన్త్రైవము త్రైవణ దీణ మల్పగమ గాదెవలాభే ఉ త్రైవణ తాత్పర్య దిభిః విశాంసొం సొంచితః

గోవాచ త్రైవణ దా గమత్వం గా గా భావి కం తా ద్రవ్య మథ ప్ర ఉక్షిప్త లోష్ట దా తా ద్భ్యంగ భూతి తన్యత్వా గద్భూతి తి ప్రత్యయం దితి చేన్న। గత తంత్రె ప్రోగ్యమహాశ్చె యంతు మనక కృత్వా తాత్పర్య దితి। తల్ల=

ఘగాం ద్యతి। లక్షణప్రయోజనం। తత్ర ఇతర భేద స్య వ్యవహారస్య వాం సిద్ధిః। సామాన్య మితరే భేదావ్యవ్రవాం విభేదావ్యభి దవ్యతె। సామాన్య మితవ్యవహారవిషయం వాచ్య త్వ త్వేస త్వ త్వేస త్వా కేసక

దెత తాత్పర్య తి। యాత్రైవం త్రైవం యథా ప్రవస్తుమతి ఏవం లక్షణం తత్రేతి పూర్వవాహ్యం। అనెకే తి। అనెక ప్ర మెక అత్యత్వం జలపరమాణురూపం తా వతి ... వ్యాప్తి వారణాయ విశేష్య భాగః। తత్ర

అక సమవాయ పలహానా। తన్న తేవ స తన్నె కవృత్తి త్వం ఇతి। వై వం। తస్య సంయోగె అతి వ్యాప్తిరితి వాచ్యం। తేనావిరహే। తాత్ప తతూ తొంరాస ఇతి చెన్న ప్రత్యయ రూపి తనం యోగా। త్కకార్య=

కప్రమాణేన సత్తాయా వాచ్యవృత్తిత్వసిద్ధిః। ఏవం చ తత్ప్రతియోగివిశేషణం సిద్ధాంతస్తు। విశేషణం తు అప్రత్యయరూపవిశేషణస్తైవ తేషాం వాచ్యవృత్తిత్వేన అప్రత్యయస్య చ విశేషత్వం యాహ వాచ్య
వృత్తిత్వే విశేషసంభవాదితి భావః। లోకే తదాకారయోః ప్రత్యక్షవిషయత్వం వాచ్యవృత్తిత్వేన సంభవాత్ తత్ర విశేషయితుం పరిహారస్తు। విశేషణతయేత్యాహ నాన భావః। యద్వైవ విశేషణసంబంధ
వృత్తికత్వం వినా వాచ్యవృత్తిత్వం తథా తత్ప్రవాచ్యత్వమపి తాదృశానాం ఘటాదీనాం కపాలాదౌ ప్రత్యేకం గుణకర్మణోః సత్తాయా జాతేః సంబంధ ఇతి మూలం। తత్ర ఘటకపాలపదే అవయవావయవ
పర ఇత్యాహ అవయవావయవ ఇత్యాదీతి। జాతేః త్రితయకారణేన తత్ప్రత్యక్షవిశేషసంబంధః సముద్రయ్య తదా తాదాత్మ్యే తత్ప్రవ్యవిశేషయోరితి। సమవాయస్య లక్షణమాహ తస్య సంబంధత్వ
మితి। సంబంధత్వాత్ సంబంధిభిన్నత్వప్రత్యక్షః తేన తాదృశానాం స్వరూపసంబంధత్వాదితి వాచ్యః। సమవాయస్య సంబంధత్వే కిం ప్రమాణమిత్యాశంక్య పర। తత్ర ప్రమాణం ... గుణక్రియా
ప్రకా దితాదృశానాం తాదృశప్రత్యక్షం సంయోగాదేరితి। ద్రవ్యయోరేవ సంయోగ ఇతి। యుతాదితి భావః। అత్ర సమవాయసంబంధే ఘట తాదృశప్రత్యక్షం ప్రతి తాదాత్మ్యసంబంధే తం తు తత్
త త్కార్యతావచ్ఛేదకసంబంధత్వం సమవాయసిద్ధిః। సమవాయస్య స్వరూపసంబంధత్వే విశిష్టకార్యకారణభావః కల్ప్య ఇత్యత ఇతి వాచ్యం। తథా సతి యత్ర ... కార్యము ...
తేత త్ర సమవాయికారణమితి। యమభంగప్రసంగః। తస్య తథాసంబంధకార్యము ... తేన సమవాయికారణత్వమేవ నాస్త్రవితి వాచ్యం। కపాలసంబంధఘటధ్వంసం ప్రతి కపాలస్య
సమవాయికారణత్వప్రసంగాదిత్యపి ద్రష్టవ్యం। సిద్ధసాధనం। అయుతసిద్ధయోః స్వరూపసంబంధ ఇతి వదతః పరస్య విశేషః। అభావే తత్రాంగేతి। సమవాయసాధకప్రమాణాంతరాణ్యాహ
యుతాయుతవిశేషః। సమవాయస్య ఏకత్వే కిం మానమిత్యత ఆహ లాఘవాదితి। తథా చ యథా ... ఏకత్వముక్తం లాఘవాదేక ఏవ ... తథా సమవాయో నిత్య
త్వే। రూపవత్త్వాబుద్ధిరితి। రూపవత్త్వాబుద్ధిః ప్రమాత్వప్రసంగ ఇతి ... సమవాయరూపసమవాయయోరైక్యాదితి భావః। తత్ర వాయౌ రూపాభావాదితి। రూపసమవా
యస్య తేన సంబంధేన తత్ర కథం రూపాభావః సంబంధస్య తేన సంబంధేన సంబంధిసత్త్వాదితి వాచ్యం। రూపాదిరూపితత్వవిశిష్టసమవాయస్యైవ రూపసంబంధత్వ ...

14

१५

నా అ

[illegible]

నా

॥శ్రీరామాయ నమః॥

॥నం॰॥అ॥విశేష॥

౧౫

15

॥శ్రీ॥

తదజ్ఞానాత్ ॥ నను విశిష్టసాధ్యకత్వే రిక్తతయా విశిష్టసమవాయాభావాయా వక్తవ్యతి వాచ్యం । రూపత్వరూపితత్వవిశిష్టసమవాయస్య రూపితా నిరూపణతాయాం వరూపసంబంధత్వాత్తస్య వా

యాంవజ్ఞానాత్ ॥ పృథివ్యాం గంధసత్వసమవాయో న చేత్యాదిప్రతీతేః సమవాయస్య నానాత్వమితి తు న వాచ్యం । సంబంధాంతరం తు తద్రిక్తత్వ పదార్థాంతరం తు తవేయమితి శేషః । సిద్ధిత్వస్య జ్ఞాతత్వా

దావితి శేషః । యదిచ వైశిష్ట్యమతిరిక్తమురీక్రియతే తదా తస్య తత్త్వం చేతి వికల్పస్య తద్వదూషణమాహ నవేత్యాది । స్వవైశిష్ట్యస్య తత్రసత్వేపి ఘటాద్యభావదశాయాం తత్రఘటాభావజ్ఞానా

జ్ఞానాదేవ ఘటాభావబుద్ధిరత ఆహ ఘటాభావస్యేతి । తత్ర ॥ ఘటవతి భూతలే । తస్యేతి ఘటాభావస్య తత్త్వగ్రహ ॥ అస్య దూషణ ఘటాభావస్య త్వత్త్వాదేనాంతరేపి ఘటాభావస్య ఘటాభావ

ఘటాభావస్య ఘటాభావవత్త్వాదితి జ్ఞానసత్వే వైశిష్ట్యస్య వైశిష్ట్యస్య తస్య తాదాత్మ్యపగమనే తాదాత్మ్యాదిః । తత్ర ఘటాభావస్య ఘటవతి । నను ఘటవతి ఘటాభావబుద్ధిః ఘటవత్త్వాభావస్య ప్రతిబంధకస్య

సత్వాదితి వాచ్యం ఘటవత్త్వాభావదశాయాం ఘటాభావబుద్ధేరభావాయ మానాయాః ప్రమాత్వప్రసంగాదిత్యత్ర తాత్పర్యాత్ । ననుజ్ఞాంతరేపి పతితానామ్నైకతరస్య ఘటేతరస్య

రూపసమవాయస్య తస్య నాన్యరూపవత్త్వాదిః ప్రసంగ ఇత్యత ఆహ మనుత్యదిత్యా తియన్దూషణమాహ వైశిష్ట్యస్యేతి । వైశిష్ట్యాంగీకారేపి ఘటాభావభూతత్వయోః కః సం

బంధః స్వరూపసంబంధ ఇతి చేత్తదాపి ఘటశూన్యదశాయాం ఇవ ఘటవత్త్వదశాయామపి భూతలే ఘటాభావబుద్ధిస్స్యాదిత్యపి సాధ్యత ॥ ఘటాభావభూతలయోస్స్వరూప

సంబంధస్య చ తత్ర సత్వాదత ఆహ ఏకంచేతి తత్త్వాదితి ఘటాభావవద్భూతలమితి జ్ఞానకాలీనత్వస్య తత్త్వద్భూతలాదికమయ త్రభూతలేఘటాభావబుద్ధిస్స్యాద్భూ

తలాదికం తత్త్వదజ్ఞానాదితి । యస్య యస్యాభావస్య బుద్ధిస్స్యాత్తస్య తస్య త్వగ్రహః తద్భావస్య స్వరూపమాత్రం సంబంధః కిం త్వధికస్వరూపవిశేష ఇతి స్వరూపత్వస్యాత్తి ప్రస

గ ఇతి భావః ॥ నన్వస్తు । వైశిష్ట్యం పదార్థాంతరమేవ భూతలం ఘటాభావవదితి ప్రత్యయాత్ ఆసవలంబనం సంబంధాపగమే చ జ్ఞానాదికరణం త్వ ఘటాభావస్య ప్ర

మయకమిత్యాదికమాదాయ విగమనా విరహాత్ ఇత్యాశయవాన్ ప్రత్యాదిశత్యభావాదిత్యాది । ఇతి । ఇత్యంచ ప్రత్యక్షత్వాదిప్రతియోగితాయాం తాదాత్మ్యపగమాత్ కిం త్వత్ర

२६

జ్ఞానత్వలక్షణాభావాత్। తత్త్వేతి। ధ్వంసాదివారణాయ। తత్పదం। ఘటత్వం త్వా జ్ఞానస్య। తత్త్వే ఘటజ్ఞానీయ గాం తత్ర విషయతావచ్ఛేదకీభూతే ఘటీయ జ్ఞానేత్యాది ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వే తత్ర త్రయతిత్వ యత్రేతి। తథా చ

జ్ఞా సంబంధా జ్ఞానాదేవ ఘటాభావాయ గాం తత్రత్యం ఘటత్వం త్వా జ్ఞానబుద్ధిరితి జ్ఞానత్వ స్వరూపవిశేషణవిశేష్య స్వరూపసంసర్గతా ఉత్పద్యతే. దేవ ఘటవత్యేవ ఘటాభావా సిద్ధ్యతి। ప్రతియోగి జ్ఞానాభావ

పత్తౌ చ తదంశే సంసర్గాంశే న మానా జ్ఞానాభావా జ్ఞానత్వ సవిషయకత్వాదిత్యాది స్వరూపత్వాత్। సంశయాను మానస్య ఘటత్వే ఘటత్వం త్వా జ్ఞానబుద్ధిః ఘటత్వా ద్వితీయ ప్రతి తార్కికతు సాధ్యదితార్థం తాద్వ

తయోరితి వారా। అత్ర తాత్పర్యం। ఘటత్వే తత్ర రూపప్రతియోగి జ్ఞానాధికరణే తాదృశ ఘట ఘటత్వాద్యవచ్ఛిన్న ధ్వంసాధికరణత్వే ఘటత్వే తదంశే వాదిసిద్ధం ప్రతియోగి ధ్వంసప్రతియోగి జ్ఞానయోరధిక

రణే అత్యంతాభావ సాధ్య తత్త్వ దితత్త్వ తుల్యతా ఘటత్వం ఘట ఇతి। తత్రేతి। ధ్వంసప్రతియోగి జ్ఞానయోరితి తత్త్వం తాజ్ఞానే సమాన ఇతి విశేషః। తత్ర జ్ఞానత్వం ప్రతిపన్న తత్త్వ ఘటత్వ ఇతి శంకాయాం

తయోరితి

మిథ్యాప్రతియోగి జ్ఞానః। యథా తత్ర ఘటత్వం కథం ప్రత్యక్షత్వప్రతియోగి ఘటత్వాదిమ ఘటరూపం తాదృశ తత్ప్రత్యయం తత్సంసర్గా జ్ఞానగాహిత తత్త్వాత్। ఘటత్వ ప్రతి

త్వ

త్వయోరత్యంతాభావ ధ్వంసాప్రతియోగి జ్ఞాన। ఘటత్వాద్యవచ్ఛిన్న ధ్వంసప్రతియోగి జ్ఞానవతి ఘటత్వాదికం ప్రత్యయ ప్రసంగాత్। ఇతి। తత్ర తాదవచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వం ధ్వంసప్రతియోగి జ్ఞాన

యోరత్యంతాభావ త్రితయం తత్ర ఘటత్వాద్యవచ్ఛిన్నాభావ ప్రతియోగితా తయోస్తదా ధ్వంసప్రతియోగి జ్ఞానయోః సర్వదా సాధ్యావచ్ఛిన్న ప్రతియోగితాకత్వ సర్వకాలావృత్తి ఘటత్వాద్యవచ్ఛిన్న ధ్వంసవతి

ఘటత్వ తత్ర తదంశే ఘటత్వ విశేషణం ఇతి వాచ్యం। విశేషణతావచ్ఛేదకం సదా ఘటాంతర ధ్వంసప్రతియోగి జ్ఞానయోరపి తత్త్వప్రకార ప్రసంగాత్ తత్ర తద్విశేష్యతా అత్యంతం త్వా జ్ఞానస్యాంతర్

రాత్యంత జ్ఞాన సంబంధకత్వేన ఘటత్వాదిత్వే తత్ర విస్తరః। స్వజ్ఞానస్య తద్ఘటత్వ ఇతి జ్ఞాన అప్రసక్తః। జ్ఞానవైశిష్ట్యం జ్ఞానాదిత్వ ప్రతియోగి ప్రతియోగి జ్ఞానకరణం శంకతే। స్వేతి। జ్ఞాన

సాధ్యాధికరణత్వ తత్ర ఘటత్వంచ ఘటాయ తుల్యత్వం తత్ర త్యక్తం। అతిరిక్తేతి। జ్ఞానాతిరిక్తే తత్వ ఘటః। జ్ఞానసాధ్యాధికరణత్వ ఘటత్వే అధిదేశ ఘటాదేర జ్ఞానాను పపత్తిరూపం తద్దోషః। స్వ

సంస్కృతేరతాదృశావచ్ఛేదేతి। అధికరణత్వేత్యాదౌ అతిరిక్తస్వజ్ఞానం తత్ర ఘటత్వ జ్ఞానాధికరణతా జ్ఞానస్య సాధ్యాధికరణత్వ ఘటత్వే యథా ఘటాదేర జ్ఞానానుపపత్తిః స్వజ్ఞాన ప్రత్యక్షమతో

త్వే

16

[illegible]

॥ త్రిః సర్వగతత్వం సర్వాధారయోగిక సంయోగాత్ కాలప్రయోజనం తన్నిత్యం ॥౪౮॥

౨౧ కయోర్మహత్త్వాదితి । కృత్వాదీనాం కాలానాం త్వతిమహాలక్షణమసత్త్వే సూచితా ప్రకృతయోరితి దానిమతి । సుఖాదీతవధర్మః । తదుపాంతర్గతా చ ఇతి ప్రసంగ ఇత్యన్వయః ... ఇత్యుక్తమితి । దిగ
పత్వం దిగ్సంబంధి ... దిక్కాలయోః పరత్వాపరత్వయోః హేతుతయా ... బుద్ధిః కాలకృతయోః పరత్వాపరత్వయోః హేతుతయా ... సంబ
ంధ ఇత్యపేక్షాబుద్ధిజన్యత్వం తత్ర పరత్వాపరత్వయోః కాలస్య ... శంకాయామసత్త్వమితి ... తద్వ్యాప్తివారణాయ ... కారణత్వం । తత్ర పరత్వ
మాందాయోగాత్ వ్యాప్తివారణాయ ద్రవ్యత్వ ... ద్రవ్యత్వ ... విశేషగుణయోర్వ్యాప్తి । తే ద్రవ్యత్వవ్యాప్య ద్రవ్యత్వ ... దాయోగాత్ వ్యాప్తి ... పక్షే ... విభుత్వ
పరిమాణవత్త్వం ... పరమాణ్వాం ... మూర్తత్వం జాతి ... తత్ర ... మూర్తత్వం ... ధర్మః । ... పరిమాణవదితి ॥
పరత్వాపరత్వ ... కారణ ... తావదిక ... తాదృశ ... సంభవమాత్రం ... పర్యాప్తి । అపరం మహత్త్వం ఇతి ప్రతీతివిషయతా
యాపరమమహత్త్వస్య గగనపరిమాణాది సాధారణస్య జాతిత్వసంభవే ... పరిమాణాయోగ్యమితి ... తథా ... అపకర్షేతి । ... పరిమాణ ...
ణుకపరిమాణామేవాపకర్షః ... పరమాణుపరిమాణానామితి పరిమాణపదం ... తథాప్యపకర్షః ... మహత్త్వపరిమాణత్వం తథా ... ఇతి । అత్ర
న్నతివ్యాప్తివారణాయ ... సంయోగాదిమతి ... వ్యాప్తివారణాయ ... విశేషగుణా ... విశేషగుణాః రూపాదయ ...
ద్రవ్యత్వమాందాయోగాత్ వ్యాప్తివారణాయ గుణేతి । కార్యత్వే విశేష ... తేరితి । ... తావదిక ... కార్యం తత్ ... కాలిక విషయతా ... దేశత
త్ర కాలికసన్నికర్షః ... వాదితి ... స్వరూపయోగ్యతా ... విశేషస్య ... పరమాణురూపాదేః ... యోగ్యత్వే ... ప్రత్యక్ష ... మహత్త్వే । కాలిక
విషయతయా ద్రవ్యసమవేత ప్రత్యక్షే సంయోగాది కారణస్య సంబంధి కారణస్య మహత్త్వస్య పరమాణురూపాదౌ ... కాలిక ప్రత్యక్షమితి ... యాదిగ

మి । పరమాణుపరిమాణానాం అపకృష్టమితి ... తావాదితి ॥౪౯॥

॥శ్రీకారావళీయ(?)॥
ము॰॥టీ॥దినకరీ॥
౨౧

॥అఖండవస్త్వభావరక్షార్థగన్ధాఖండవ్యవహితేకాల్యం కారణతాప్రతన్ధీ అఖండవ్యవహితేక క్షార్థగన్ధాసిద్ధా సిద్ధిక్షార్థే కారణతాద్దితి భావః॥ అన్యథాసిద్ధభూవరక్షార్థగతి॥౧౫
॥తు॥ కారణాన్తరేణ యకాల పూర్వకాల త్వవాన్ప్రకారేణయప్రతియోగిత్వేన తిరావ్యవహితేకాల పూర్వకాల త్వవాన్ పక్షవన్తరేక ప్రతియోగిత్వమితన్ధ॥ ఇతి యవదకోఖ్యేయవన్తరేకః ప్రాగ్భావత్వం ప్రతన్ధ॥

పగాంవాం తయాం విరోధి త్వేవ వస్తుయత్నభిభావ రక్షాపానక ఘటకారణతా ప్రాగ్భావ విరోధి త్వమితి వాచ్యం॥ అవశ్యక్లృప్తేతాన్యథాసిద్ధాసిద్ధిక్షార్థేప్రయోజకత్వత తేదితరేః ఖిల్ల తత్తాక్షార్థ
కారణాన్తత్వేన తత్కారణవన్తరేకేణ యత్నవతోకాః॥ తేనావశ్యక్లృప్తేః యుతపూర్వవృత్తినా అన్యథాసిద్ధత్వ కక్షాకా తేః వాచ్యస్తు॥ కారణత్వసామాన్యం సిద్ధే॥ యుతత్త్వపూర్వ తావత్వే
దక ఘటత్వ ప్రతిబంధకాభావస్య తత్ర ఘటవృత్తిత్వే॥ కేంతు తావత్త్వయ త్వా కారణ త్వవ్యవహారాన్తత్వాద కాంటవత్వం సత్వహిత్వైవ కేన యం॥ తత్ర ఘటవృత్తిత్వేద కాంటపత్వసంబంధిక
త్వవిశిష్టయో ఘటత్వ త్వం తదిత్వపి॥ యుక్తం॥ తస్య సంబంధ త్వసంబంధ తర్కసన్న కారణ త్వం పదార్థం॥ తత్రమేవ తాన్యథా॥ తదప తః॥ కారణత్వసామాన్యతిరిక్త త్వ దండాదా సత్వదాత
త్వ తస్యాపత్తేః॥ సాంశస్యధాసిద్ధత్వేన తత్రాద ఘటత్వః తద్రూపం చేత్ ఇతి వాచ్యం॥ తాదృశఘటత్వ ద్వైగస్వద్వశస్య క్తిత్వేవకారణతాప్రాగ్భావరూపత్వాభావాత్॥ అస్తు వాదంతత్త్వదిక మేవ
కారణత్వం॥ ఘటాదికార్యసంబంధితయా తద్వైప ఉక్త ఘటత్వస్యద్వం చేత్ తద్దిత్వా॥ ౩॥ పరే తు కార్యాద్రూపయవ్యతిరేకే కాలపూర్వకాలత్వయవ్యతిరేకకారిత్వమితర్థాన్ స్తదయు
క్తం॥ అత్ర దాసుభావాదికారణత్వేన గభావరూపవ్యతిరేకాసంభవేనావ్యాప్తేః॥ మూలే గుణకర్మణాం ప్రవృత్తిశ్చేత్యయం సమవాయిసంబంధాయిహేతుత్వం ఇత్యుక్తం తద్యుక్తం॥ అత్ర విశేష
గుణేష్వవ్యాప్త్యాత్మన్యైఘటత్వపరతయా మూలం వ్యాఖ్యేయం॥ అసమవాయికారణత్వమితి॥ సాం ఘటత్వప్రక రణే ఘటత్వకార్యయుక్తమితరాన్యయోగావ॥ అత్ర ఎతి॥ సత్తాఖ్యప్రత్యక్ష
రూపజ్ఞాతిమతి ప్రత్యక్షేతి వాన్యప్రవారణయజ్ఞాతి పవిత్రత్వం చాతిమత్వం సమవాయిసంబంధే వక్షేత॥ తేగుణకాల ప్రత్యక్షస్య కాలికే వృత్తి తత్ప్రత్యక్షస్య కాలికేగుణత్వాదిమ
త్వ ప్రత్యక్షేనాతివ్యాప్తిః॥ సుగగనాదికం సర్వత్రైవా స్తాం తాన్యదిత్యవహారాత్ ప్రత్యక్షాకాలిక సంబంధాత్ తత్త్వస్య చ సత్త్వాత్॥ అన్యత్ర॥ ప్రత్యక్షే జ్ఞానే ఇతి మూలమయుక్తవ
తదా॥ అత్ర తత్త్వమితి సమవాయాది సంబంధివిశేష్యతారతాం॥ యాంశకాలికసంబంధాతిరిక్తసంబంధివిశేషణతయేతి కాలిక విశేషణత యాం ఇత్యర్థః॥ అత్రః ప్రత్యవ్యాతి
రిక్తత్వం లఘుత్వాత్ తావచ్ఛేదకం॥ కాలికసంబంధాతిరిక్తసంబంధేన వృత్తిమత్వం లఘుత్వం॥ చేతనత్వం॥ సంయోగేన పరమాణోర్వృత్తేః పరమాణావతివ్యాప్తిః॥ తత్ సంయోగస్య వృత్త

॥పతనంతః॥ తత్ర పసమ్యాజాతి మాదాయాతివ్యాప్తిః వారణాయ సత్తాభిన్నేతి॥ తత్ర సత్తాభిన్నజాతిమాదాయాతివ్యాప్తిః వారణాయ॥౪॥

౨౨

ప్రతియున

తు

[illegible]

స పా ౧

[illegible]

[illegible]

22

అన్యప్రతిత్వస్య ... తదభావ ... ప్రతియోగిత్వ సంబంధావచ్ఛి... తాదాత్మ్యస్య

౨౩ తథాత్వే వక్తి భవిష్యతి। ఏవం చ సంబాధ్య బుద్ధి భాయమ్మసు భావేతి పంచకా స్వరగునః ఇత్యాదికం ॥ ఇతి ప్రమదాఖ్యే తదాల్పటీకాయాం కులవాలకపృథ్వీ ... మవర్ణ దేవభట్ట ... తో ... ము
కాంబవళీప్ర ... త్ప్రకృమపరిచ్ఛేదః ॥ ౨ ॥ ॥ ౨ ॥ గంధవత్వం తు పృథ్వీం ... గతమతోం వ్యాపకతాగం దేతి। గంధవత్వం త్రుపవత్వవాన్యవ్యక్తాతిమత్వం తదధర్మ్మతే సుర ... సుర ... పం
లారత్వే గగం ... తావాన్ప్యత్వ వర్తుం తే ... జలాదాపతి వ్యాప్తిః। ప్రపత్వ ... త్రు ... సత్వాపూంబాయ కాతి వ్యాప్తి ... తాంతిపదాం పొరాత్ ॥ జలపృథివ్యంత రత్వం
సమా దాయా గంధవత్వం తద్వృత్తిత్వం ... యోగతే కావికసంబంధే గంధవత్ సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తిమత్ ... తత్వదమతి పృథివీ రూపత కావికసంబంధావచ్ఛిన్నవృత్తిమత్ ... తత్వ ల
దిమతి వాంజలాదావతి వ్యాప్తిః। ప్రమాణాపరత్వం ... యొత్వ పృథివీత్వస్య ... తదుపరాంనృష్టితి భావః। అన్యథా గంధత్వావచ్ఛిన్న ప్రతిపృథివ్యాః ... తదంగకారేణ
 తన్నిక తత్వపత్రే ... తి। యత్ కారణ ... యత్వా తత్వపత్రే తద్వృత్తి। తథా చ ... ప్రవృత్తి గగం ధత్వస్య కార్యతావచ్ఛేదకత్వాద్ ... తదవచ్ఛిన్న పృథివీత్వే ... తు ...
తి భావః। ఇదముపలక్షణం। రూపాదిసాధారణ తావచ్ఛేదకతయా పృథివీత్వ జాతిసిద్ధి ప్రత్యవాన్య ప్రతియోగితా సంబంధేన ప్రతియోగితా ... రూపగానప్రతి ... సమవాయపృథివీసమవే
తత్వ స్వవృత్తి రూపతోల్ప భయసంబంధే విలక్షణా తే ... యోగత్వే ... తు తత్వత్ పృథివీత్వస్య తాదృశకారణతావచ్ఛేదకత్వ సంబంధఘటకత్వేత ... ప్రయత్నం ... రూం
పరాదే ... సారవార ... య ... తం ... విశేష ... సంయోగేన ... పత్తి ... సమవేతత్వం ... కాతావచ్ఛేదక సంబంధే దేవః। తే ... త్తి యాం
రూపే ప్రతియోగితా సంబంధేన ... త్రివార ... తద్వృత్తి కత్తయాం పృథివీత్వస్య ప్రవేశః। స్వసమానాధికరణ గంధాభావప్రతియోగితా సంబంధే ... వృత్తి ...
రణయస్వవత్తి రూపత్వస్య కారణతావచ్ఛేదకతయా సంబంధప్రవేశః। స్వవృత్తిత్వం ... విశేషణతయా ... స్వసమవాయి పృథివీసమవేతత్వవిశిష్ట రూపత్వస్య సంబంధత్వే
రూపత్వవిశిష్ట స్వసమవాయి పృథివీసమవేతత్వ ... సమవాయ ... తావశ్య ... కారణతా ... పత్తేః తత్ ... కాతి ... జగంధే ... ణయోగ స్వకార

॥ శ్రీరామాయనమః॥

॥ సుం.౧॥ కౌ౦ ౯౬॥

౭౯

॥ శ్రీ కృష్ణ॥

యసన్నిధమధర్మేష్టగాన్వృత్తిః తార్వస్యపరమపరాత్వహాంధాయకార లాదాపతివాన్వృత్తిశతఆహ॥ చతుర్థః ప్రత్యేవ తార్వదీనాం ఇతి తథాతార్వదతి తాదర్థ్యాత్ పాంతివుష్కణ తార్వదత్యర్థే శ్రీ

హాంపస్కృతత్వరూపలాంఘువం అభిసంధాయాహ॥ వృత్తేతి॥ చష్టరాదీనామపి తార్వదీనాం ప్రాప్త ఇదపరిగ్రహార్థః॥ తత్రాపి చష్టరాఇష్యపి॥ పూర్వతార్వణాం ప్రవృత్త్వ ప్రవృత్తిత్వమపపాం

దయతుక్యతజత్వతార్వదీనాం యోగ్రప్రతత్వవిషయత్వసతార్వదానాహ॥ అతివాన్వపుం దేతి॥ పుకారాదాయుహః॥ తివాయ్యం శ్రీఉపక్రమ తగ్రాగా ప్రకాఘటవిశేషణ్యక బాహ్యవిషయకావాయ

వతిత్రప్రవృత్తత్వవాన్యపన్నతాంతిమ తవాంయారవతివాన్యప్తివారణయ రౌకేకేతి॥ గురుత్వవత్త్వమితి॥ గురుత్వంగుం ఇత్యుహాంషతాం లకతావత॥ ఇదముపలక్షణాం॥ పతేరవత్వమత్వపమోం ధ్వంపరే

తగవత్వంగురుతార్వసమవాయుకారణాకకష్యవత్వం [illegible] పతంత్రి తార్వదప్రయోగస్తు లాఘ్రక్షవస్తుతస్తు గురుతార్వసమవాయుకారణాక్షష్యవత్తిపతత్వం తాతివిశేషవివక్షిత

వేలగాంహాధష్యవం చేన్నయత్వం తక్ష సవ్యేధష్య్యమితార్వశంకాంయాహాంహ॥ జైన్నయ తార్వదికమితి॥ వాయోరంకైకాదశతే చహేరగుణః॥ ఇలక్షితపరాగావృతాం చతుర్దశ॥ దికాలయో

పంచషష్టైవదాం బరేహాంపాం స్వరషష్ఠిమకసస్కృవేతి ప్రతిషేధః॥ స్త్రీకవ్రమమకసప్తత్వవాయోఃస్త్రపత్వణరావాహ॥ యూంవే సుతాంఽదయోఃపర్త్వవితి॥ స్వరసంబాన్యపరిమాణాపృథ

క్త్వసంయోగవిభాగ [illegible] పరత్వపరత్వాంగవృష్టి॥ వేగాత్వసంస్కారత్వేతి వాయోగుణాఇత్వర్థః॥ తేజసోగుణకారాహ॥ స్వరాంగ [illegible] పర్తివితి॥ అపాంగుణకారాహ॥ స్వరాంగదయో

పర్త్వవితి॥ పృథివ్యాఃగుణకారాహ॥ స్నేహంవిరాంత్ర ఇతి॥ అవన్వహంతపూర్వ్యకరాంశః॥ అప్సుఖంగుణకారాహ॥ బుద్ధ్యాదిష [illegible] మితి॥ బుద్ధిసుఖదుఃఖేచ్ఛాద్వేషప్రయత్నాః॥ సంఖ్యాదిపంచ

చకంగ॥ సంఖ్యాపరిమాణాపృథక్త్వసంయోగవిభాగాః॥ కాలదిశోర్గుణకారాన్మేకాన్వదేతేషాంత్రైవాహ॥ సంఖ్యాదిపంచకమితి॥ ఆకాశస్యగుణకారాహ॥ శబ్దేతి॥ తథాచఆకాశేశబ్దసం

ఖ్యాదయఃపంచైవంషట్గుణాఇత్వర్థః॥ ఈశ్వరస్యగుణకారాహ॥ సంఖ్యాదయంచ ఇతి॥ ప్రమాణాదీనాం॥ ఈశ్వరస్యపరిమాణాదయమాంగాం భాగః॥ చత్రుస్యపతార్వహాంకమితివాచ్యం॥ అ

ప్రయోజకతార్వత॥ ఈశ్వరేత్రవృత్వస్య మహాంగాభావాన్ప్రత్యత ఏవతత్రసంయోగవిభాగయోః సత్వేపిహాంగాభావః॥ పృథక్త్వేస్యకగుణత్వమేవాశనం॥ యదాదేశస్తెను ఇం॥

[illegible]

[illegible]

[illegible] వాచ్య

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] వె

[illegible]

[illegible] శ్

[illegible]

[illegible]

॥ [illegible] ॥

॥ శ్రీరామాయ నమః ॥

॥ సం । భా । దీ । కాం ॥

౨౪

24

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

24

ణాదిత్వధర్మవల ప్రకాశిత్వమతాం యుక్తః పరస్పరవిభక్తపరమాణూనాం మహత్త్వాభావాత్ప్రత్యక్షత్వేఽపి పరస్పరంయుక్తానాం పుంజానాం [illegible] నాం తేషాం ప్రత్యక్షత్వాద్ధర్మాధర్మ
వః । ద్వ్యణుకమహత్త్వాభావే చాక్షుషపరస్పరవిలక్షణసంయోగస్యైవ మహత్త్వకారణస్య ప్రత్యక్షేణకత్వాత్ । పరమాణూనాం తత్త్వతో దృష్టానాం [illegible] నయోః ప్రత్యక్ష
త్వే [illegible] త్రింశిత్వాదన్యం తత్పాదికం [illegible] పరమాణూనాముత్పత్తివినాశయోః [illegible] పరమాణుపుంజేషు [illegible] కారకే ప్రాణ్యం
[illegible] ప్రతీత్యసపపత్తేః పరమాణూనాం [illegible] తత్త్వానాదిత్వాదన్యం । తస్మాత్ [illegible] పరమాణుపుంజరూపత్వాత్ [illegible] రూపపుంజే [illegible]
[illegible] పుంజాత్వం [illegible] త్రింశిత్ తేషాం [illegible] తస్మాత్ [illegible] తాన్వది ప్రతీతి విషయతాయాః [illegible] పరమాణుషు [illegible]
౮ [illegible] ప్రసంగ [illegible] సంబధ్యతే । [illegible] మహత్త్వాపత్తేః సముత్పద్యతే । [illegible] పరిమాణాతార తమ్య
[illegible] పరిమాణ [illegible] అవయవపక్షం [illegible] ప్రసంగాద్దతి [illegible] మేరుసర్షపయోరవయవానాం [illegible] తుల్యపరిమాణత్వ [illegible] సర్షపావయవానాం
[illegible] పరమాణ [illegible] పరిమాణాతారతమ్య [illegible] సర్షపావయవయోః [illegible] పరిమాణాతారతమ్యా
[illegible] మేరుసర్షపయోరవయవగత ప్రచయాంశ్యసంయోగవిశేషం [illegible] విశేషసాన్నిధ్యసంభావ్యవిశేషః [illegible]
విశేషం [illegible] ప్రసంగ [illegible] ప్రసంగ ఇతి । అసమవేత [illegible]
[illegible] ప్రసంగ [illegible] పరిమాణ [illegible] చారవారణాయ [illegible]
[illegible] చారవారణాయ [illegible] ప్రసరణావయవ [illegible] ధర్మః [illegible]

॥శ్రీరామార్యకమత॥
॥మం॥టీ॥వి॥క॥
౨౬

25

॥ప్రత్యక్షం॥

ఇతి। పాశక ఇత్ర్య వచ్ఛపమాంగా ధికరణ తెజ స్వఅచెయ మాందాయ తెజఖఅ తివాన్యప్తివారణాయ స్వత్వే। తిజలప్రధనవ్యత్వతరత్వరూప ధర్మమాందాయ ఇ అలాదావ తివాన్యప్తివారణాయజాతి
తి। అత్రచపప్రధనత్వస్వల ఘత్వతావచ్ఛేదక తర్వల్లక్ష ణత్వాగసం భవతీతి తత్వంతాన్వగః। పస్తుతప్తుప్రధనత్వశాతిరపప్రధనాన్వరిలక్షణాం। సవ్యతిరేక సమాం బాధకోణాలక్షయవాన్యప్తిరేవ
గవాన్వతెఇతాన్వబాధ్యమతెపఘ్టతావచ్ఛేదక స్వ। పెంతుత్వమతివాచ్యం (పెంతుసా) ధ్యసమానా ధికరణా ఇతి చెన్న పి పెం తువాం । సం ధ్యవాఇతి చెంధప్నా। ప్యక్షత్వాపఘ్టతావచ్ఛేద
కత్వేపిపెంతుత్వవిశెంధా రవ్యతిరేకవాన్యప్తి గమక తాంయాం సుతరాం॥ అనా త్వస్వధ్వగయతేపి స తత్వదావాపరమాం గణరూపె త్రాపా క్షక్షంకతే। ఇవతి। గసఅయంపు అ ఇ తాన్వది
ప్రతీతిరెవ తత్ప్రహం గాం భవిషవ్వతీత్యత అవాంపరమాం గా పుంశ్లైరెవెతి। విలక్షణ సంసాధ్యకవ క్షుప్తైఃపరమాం గణ భెవెత్వధర్మః। అపపత్రి రితి। అయం పుం ఇ తాన్వదిప్రతీతెఃపపత్రెరిత్వ
ధర్మః। తత్వసమాం పాసత్వ। పరమాం గుసమాం పాంస్య। తత్ర దపన్నాం తమాం పరి। యదితి। తత్వసమాం పాసత్వ॥ సమాం పాంస్వ। అఖుపపత్రెరితి। పరమాం గావాణాం మనోకతాన్వదగుతర్వత్రత్వధర్మః। ఇ
తితదుపపత్రెరితి। తత్రయథా ధ్యాన్వసమాం పాంస్వ ఏకతర్వదెక ఇతి ప్రతీతిః। ఏవం సంయోగవిశెషస్యైవ పమాం ఘ్యరూపతయాంపాపరః। తి ప్రతీతిస్తు ధాపరమాం గుపుంచెష్టపితి ధ్యాం=
నఃప్రత్యక్షతావంయోగాదితి। తథాచ పవ్యధావ తొరాయోగాద్వారం పరమాం గాణాం పరస్పరసం యోగమాత్రెణ యోగ్యత్వం। సం భవతీతి ధ్యావః। దూరత్వకేశస్తుస్కాతం (త్ర) మ
ఇతిత్వదుక్తరుపపత్తే స్తైపమాన విలతాంగావః। దూరత్వకే శస్త్రవతి। తత్స్కైవెఘతస్వదూరత్వకే శస్వవకారత్వతఖ్యప్రాక్తస్య దెశాన్వవితి తథాచస ఘ్యద్యోవవ తస్వప్రత్యక్షు
తాన్వదిత్వధర్మః। తథాచదూరత్వస్యప్రతిబంధకతావృత్త ఘ్టకాంయాంమప్రత్యక్షమాం తుం। తసనగతు సాన్వధానికపు ప్రత్యక్షత్వమిరిధానవః। తు పుక్షతాన్వదితి। ఘ్యగా భంగవాందాం
తెహంపతెపరమాం గూణాం ము పు త్రిసాన్వకాంకా దితి ధ్యావః। అగ్వ ఇత్యాదవశవసన్వద్ర ఘ్యాన్వతాపదక త్వ తపుత్రాందవదవాం హొంతవత్తిస్థ వె। తదం త్ర। పాతిఃః। అతితప్ర త్వైలాం
త్రుపాన్వతిఇ। సవ్య ధ్యావా త। కారణ కైరపెథా తి। ఉదూమ్న తరూం పాందతి। అదిశా అ త కాం ది పరం గ్రహాం। తదధ్యాపెము పాంతొర్వదూం న తరూం పాంద్యధ్యావె। తదధ్యాం వా త। మహాం తాన్వ ధ్యాం=

సవిశ్వార్థతోం
సద్భిర్భూర్థ

॥ముం॥బ్రాదిశేశం॥

౨౬

26

రవయువాళశాంవయం వా న తాన్ ... ద్వసుహాంశయాం రస్త యోంశప్రయోం జకత్వే శతంతాం వేవశ్రత్ర మఃశచహాం ... షుషుం ప్రతిమవాం తద్ం కారణాం। తథా భత్యతాం షు=
హంత్యుహావశ్వకం। తత్ర వంయవసం బాన్వజశ్వమితన్వరయువం విగంతొంపద్యతే ఇత్యస్యకాల తకశసతాన్వయ్యప్రయో జకత్వం ద్వ్యణుకసం ధకాసుహా శస్వేతివాచ్యం ప్రసరే
ణుమశాంత్యస్యశతన్యద్వ్యణుకకారే ... శ్చత్రత కాంశవతాంశా తచఅణువ్యవహారసాంన్యాపరమాణా। బంధకతయాం తదాత్రయుప్రవన్యసిద్ధి। రాంవశన్కితివాచ్యం। తసాంన్యపకాంస్తుపరి=
మాంణా। బంధకతాన్వయ్యవాం తస్యపిమవాంత్రహాంత్ అణువ్యవహారా। తశ్చైవం ప్రసంగుపుం। ... ఏవఅస్యవయువెతివాచ్యం। ఇనికా। తేషువి తేషు సుత ఇతాంతి ప్రత్యయుప్రసంగాత్ కసే
చతత్వం। యోంగవస్త్యైవఘు తత్వం ఘు కొంప్రవన్మి తాంపప్రతీతాంపరం పరయాంత ... మితివాచ్యం। సంభవతి సాంత్వా ఘుం బంధవిషయుత్వే పరంపరా సంబంధ విషయత్వకల్పనే=
గౌరవాదితాన్వయాః॥ణుపరమాణుప్రయోజకత్వోంశకుతాంశప్రవాద్యంత్రుటౌ త్రుటిః పరమాణుద్వ్యయోర్ద్వ్యణుకవదేవం ద్వ్యణుకద్వయోర్ద్రవ్యాం త్రుటౌ త్రుటిస్త్రిభిర్ద్వ్యణుకైస్త్రైవ దితి చేన్న ప్రణుక
ప్రహాంణ్ కాంవేశతాంద్రవ్యద్రవ్యాన్విష్టాం పరమాణుప్రయు ద్వ్యణుక ద్వయెం చద్రవ్యారంభకసంయోగకల్పనాత్। అత్రోదంబిం తత్వం। త్రిభిః పరమాణుభిరేవ త్రణుకమస్తు పరమాం
ణుత్వాంవమవంశం చస్తుత్రిత్వాం తాంస్తన్వణుకాంత్వాన్యమనారంభకమణాం త్వాం తాత్। ఫలబవేశప్రయాంగమేవయుగపద్రవ్యారంభకసంయోగకల్పనాత్। వస్తుతోంగవాం ఘరంప్రదా
ణ్వహాంణాం ద్వ్యణుకత్వమెవయుక్తం। అణుద్వయారంభత్వలాఘవాదితి। మూలస్థ సదేహా ఇం యంవిషయ స్తథా ఇత్యస్యత్రివిధ్యపెంతు ద్వ్యపరమాణుభియుతమర్థః హాంవాశః॥
సాంకాంరవ్యరూపె। యోః ఇంవుత్యోంతిత పరసపరమెళశః ఇత్వం। తద్విష్యమయాంః ఇం। ఇరా యుజమితిగర్భవె ప్టగ చర్యపు ఇం। కః॥ఇరాం యుశమ సహాంద్యెరామితాన్వదికాపమమప్యగాణం
పరప్రహాంశసవాంశోశామి తాన్వదిరావివంంగ పశత్రవాంశ్విస్వెదజమువదావశరతి ... మిజంనాందాంఇ। తితథ్యోరా ... సమత్పత్రేరథ ... ద్వివిశేషసవాంతె ఘాంన్యణుభద్వవసిద్ధ్యకారారాందితిశ్రాం
వశ। తః భ్రుశాబదిక మితాన్వదారా దెవాదిశరీరపర్రవాంశ। తె షాంమయోః ఇత్యే తాన్వగమవవ ప్రవర్ష్యసూంవాంశనాంః ప్రత్రాః। శాంతాంః మనాన్వదణః। ఫరాంఇతాన్వదిః ప్రమాణాం
యాంయాంవరాంశశరీరమితన్వం విభాగమెవయాంః పదం కారణావాం ప్రపరం। శరీరపదంవాన్యాం ... దెవాం పరం తథ్యోరా సమతపతైః ధర్మ్యవశెషసవాంతె ఘాంన్యణుభద్వవసిద్ధ్యకాం

త్రం ప్రత్యవదప్రష్టస్య పెం తుతాం । సమవాయసంబంధేన ఘటాధికరణకపాలాదౌ సమవాయేన తేద న్నానా ద్రవ్యంభావాకాత్ । యత్తు స్వసమవాయి సంయోగేన అదృష్టం శరీరవహ్నిత్తే త్రె
తురితత్త్వ । శబ్దరూపకార్యాధికరణే గగనే అదృష్టసమవాయి సంయోగాభావేన వ్యభిచారాత్ । పరం త్తు స్వసమవాయి సంయుక్త సంయోగేన తత్సత్వెం తుతా మంజర్యాం । తదం
త్రుమోక్షం । అదృష్టస్య కారణం మాం త్రుం ప్రతిపెం తుతాం । సాంతృ । గవాం సామ త్రుసమవధానే అదృష్టవిలంబే కార్యవిలంబో దృష్టః । యోగేతత్త్వజ్ఞానేక్షితు । సాంవ్యత్పరం తు సాంమగ్రీ సంవేద
జా దకత యాం త్రుం యుః పరంపర యస్మై వత ము పయోగ । త్వచ త్తు మెఘ సంచారాదా సాండా దేవ తత్త్వ తు రత్నధా సాం మగ్రీ సంపాదక త్వస్త్వైవ అనుపపత్తిరితి ఏతద ర్థమేవ సాంమ్య తపరంపరా
సంధారణ । ఇత్యత్ర మో ధకమ ధీ పదము పాత్తం । యదదృష్టార్థ గుణత్వ రూపియాన్న దృష్టద్వితీయత్వేన త్వము త్వధ్ధాః । త్వ పమ్ముంగ సాంధ్యం । తత్ప్రరూప యోగ్య పమ్ముంగ సాధ్యం । త్రేధ్యా నుకా
దికార్యసస్తత్తు రూపయోగ్య పమ్ముంగ సాంధ్య త్వా । । ద్వైవం సర్వస్త్వవిషయత్వేన శరీరేంద్రియ యావ విషయ ఖదేశ పదార్థాత్ర ద్విద్వంగ సిద్ధ్యంతే తత్తత్తుల్యాణి । శరీరం ద్రి యయోరితి = ॥ ఇత తృ ద్విత్ర
ణా ం ధః ॥ = । = । = ॥ జలత్వ జాతాత్ర మాంగా మాషారె । త్వ్రిణ త । కారం త్ర్యా వచ్ఛేదకత యాం భృష్టస్థా నాధకాం శ్యావాత్ర స్వభసా తత్త్వమితశావ । తద్వత్ తిథృష్టస్వ కార్యతా వచ్ఛేదక తద్ధా
తన్నిపాంత్యప్యస్య కార్యతా వచ్ఛేదక త్వం । సంభవతీతి శంక తే । యదదృష్టేతి । తథా కార్యతా వచ్ఛేదకం । వస్తుత స్తు । తస్య సాంధారణ దృష్ట స్య కార్యతా వచ్ఛేదక త్వ నాధకారణావా జన్యస్య
దుః దేయమ నః । సుయథా అరణ్యస్థ దండాదా పలాసు పదార్యయ కారణతా వచ్ఛేదక తయా దండత్వాద్యి దికం జాతిః తథా త్రాపి భవిష్యతీత్యత ఆహ । తస్యేతి । దండాదేః స్వరూపయో
గ్యతాయా త్వకాంపిత్వ తిః । తస్యా త్వత్వేక ఖలపదార్యయక తద్వ్యావాన తి జాత్య । జన్యజల త్వం జాతేః । జన్యజలమాత్ర వృత్తి జాతేరితి దవచ్ఛిన్నే జన్యజల త్వం జాత్యవచ్ఛిన్న త్య ర్థః ।
అ క్షైవం జలాం తద్వయ వి । జలత్వం । సాధ్యదితవా త్వం । జలసాత్వం తద్వయవి తత్త్వ సపగమా తదే జన్యజల తద్వ వచ్ఛిన్నం ప్రతి సమవాయ సంబంధే స్నేహం స్త్రైవ కారణ త్వమస్త్విత్యత్రాహ । తద
ల్పరా పేక్షయాం లాఘవాదితి తెన్నా జన్యజల తద్వ వచ్ఛిన్నం ప్రతి స్నేహత్వేన కారణత్వం శీత స్పర్శ త్వేన తత్ర ప్రవిగమ గావిరహాదత్రి క్తా జాతిసిద్ధిః । జ్జై ప్రమాణా యక ల్పా । యోపదేశ
గమగా విరహా జ్ఞానా ది తికె చత్తు ధూమాదికం ప్రతి అద్రిం ధనాదేః కారణ త్వం । నేనాచం । అధ్రుమ త్వావచ్ఛల సంయుక్త త్వం । ఇంధన సంయుక్త జలత్వేనా జల సంయుక్తే ఇంధన త్వేనాం కా

॥శ్రీరామాయ నమః॥

॥మం॥ ఆ॥ దా॥ కే॥

౨౭

27

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

२८

[illegible]

॥ శ్రీరామానుజాయనమః॥

॥ యం॥ బి॥ దికళం॥

౨౮

28

శ్రీ

॥ ప్రత్యక్షం॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] తాన్వపత్వే

[illegible] మేవం

[illegible]

[illegible] వ

వె [illegible]

[illegible]

వ

अलम्बन्धः समाप्तः

[illegible]

॥ శ్రీహాలాస్యమా ॥

॥ మం ॥ టీ ॥ ద్వితీ ॥

౨౯

29

వమహో ర్ధ్యాన్యవద్వం చ క ఇత్యస్య పాస్తం ॥ బిలత్వశాతా వాజమూం ంతరం ప్రమాణమాహ ॥ ఏవమ తీః గుచిలతాచ్ఛా వెబి ఘృష్ట భం దగాణం నైతొ త్వత్వేర్యస్య క్వచారకా కథం చగ్నే చల

త్వేహ తత్ర పెంతుత్వమ తలివార ఘ్రుష్టైతి ప్రూర్ధ్వంశీతవవస్పృశ ఇ తద్ధక్తం తతాస్త్రధయబిత్రె ఇస్సం యోగాదితి తత్ర తు వెబ ఇ ఘ్నతి పాంశాం సంభవము పరిష్ఠత్ ప్రుతావావి తాన్వదిప దేశత్రైలా

దిపరిగ్రహం ॥ చలస్పైనవస్సైపెం తద్వం తరం సాన్వత్ర యసం యోగాప్రతియవతెతిశేషః తే ఘ్రాతాదెం సమ వాంయో త్రైవాంశ్రాసె ॥ చలవితిస్మి వం సాన్వాంతత్ర విశేషం ఘ్రాం తస్నాత్త్రై

ఇతః వదవ వృష్టశాక తావపృదకం తదివ బ ఖ్వి చలత్వమేవాత్ర దవఘ్నష్టశాక తావవృదకం చలతవమితి ఘ్రాణః ॥ అద్వైపం రితార్వపరమాణువాద్పపలత్తం హార్దస్యన గు క చలత్వమే కంపరమాణుగా ధా

శగాం ॥ ఇతి యవ్యకతిః చలత్వయో ఖదె ఖబెం గ్రహం శు తత్ర తె బ త్సనుః యాతయోగన్హప్రత్తి తాచిదితి ఏవమ గ్రుపి ॥ త్రైలాం దావి తాన్వ బివదెః క్షీర పరిగ్రహం ॥ తు ఘ్రు తస్య తత్త్రైమితి కద్రువత్వ

స్వసమ వాంయు త్రైవస తర్వత్ర వష్టమ తద్వం తరం సార్వత్రయ సంయోగా ప్రతే యవ్యతెఇతిశేషః ॥ సు త్రైవెచలసత్వ త్రైలస్వదవాం శాంసాతాం వ్యం ॥ హంవ తీ ॥ చలస్వదవాం ॥ ప్రతహాం లతార్వదిత్య తః

అవార స్నైవాం ప్రక షిః ॥ త్ర్యక్షష్టస్నైవాం సవ చలస్వదవాం గాసహాలన్వమెవా అపకొష్టస్నైవాం స్నైవతె స్వదవాం ప్రతహాం లతార్వదితి ఘ్రాణః ॥ ఇతి వత్సవతేతి స్నేహం ॥ యాంప గవసవ ఇతిశే

షః ॥ ప్రధమవదితి ॥ షష్టి సమ క్షాంద్వతిరత్వ శ్రీయమగవాంష్ప భివాన్య ఇవెత్వర్థః ఇతి ॥ ఏమే వేగ్రుపి ॥ శీవ యావ్వరిరం దశః యఇత ఇ యావ్వా శరీరమతి ॥ తద్యుపాం భీవా వ యత్రైరుపష్టప్యం ఘెంధ్వం

తేగిల హం త్రి శాస్త్ర పాంచా దవ్వవహ్నీ యాం ॥ మసంభ వెబి కత్పే తః ॥ సుతాం దవ్వరరిహాం గాఘాపెం సుపలం ధాంది త్వత అవరువ యగాయాకేతి ॥ తత్ర శ్రుతిరెవ ప్రమాణమితి ఘ్రాణః ॥ గంధైతిర సవ్వం చ

కె మః సవన్న బారవార గయగంధాపన్యం చక త్వైస తతి ॥ కాంసరత కరణ క శకాం ద త్వన త్రా దిపదా తూర్వాపాదిప రగ్రహం ॥ శాంత ర్వభక్తం ॥ స్వగవ తార్వదిత వర్థః ॥ వతీ స్వత స్యతి ॥ సపత్రమన్వర్థః షష్టేశ

ష్టభ ప్పవీ యోంస్పం యోరితిపాంశః స తుయు తొరెవ పవీశాం యాం ః ద్రువత్వ రూపం యాం ః చలత్వత్వం చక తర్వదితి ఘ్రాణః ॥ సవిశీతాం కె మతి క ద్రువతవమెవతదుక్తమూ ష్టరెతి ॥ త్వప్యేచల

త్వత్వం చక ం ॥ యుదిచవశీ త త్సృష్ట త్వస్వ తత్వష్టైసతీత్వర్థః ॥ తద్రాంపి శరకాంది గాంఘాం త్రర తత్రవాన్యం త్రూయం తాద్వదాం త్రత్రైవ ద్రువత్వం ల త్వయోః ప్రత్యక్షం గ కరకాయాం శష్టతావ

దతఆ వారయమత్ర్య వన్యమతి ॥ తద్రాంభక రకాంది గాం శాం తప్త్వైత్ర వాం త్రారె చలత్వ స్య ప్రతవధ్యస్త తార్వదుక్తం వాన్వపాంత్ర క రకాం దఘచలత్వ బధ్ధిరితి ఘ్రాణః ॥ సుపాంమ కరక యాంపాల్పర్వతార్వనాం

॥ ప్రథమః ॥

ఘు

౩౦ గాంసహాకాంశేన తాదృశప్రత్యక్షభిచారశ్చ అసత్త్వదవమాం ధ్రువతాద్యదివృత్తిసాధ్యసత్త్వదవమాం ధ్రువతాద్యవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వఘటః । తస్యాప్యదవమాం ధ్రువతాయా అవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకత్వగగనాభావవ్యభిచారాత్ పూర్వపక్షోక్త
శంకితాయాం ప్రయోజకతాం శసన్తి తే తథా అద్రిసంయోగాత్వవ్యాప్యదవతిః । తథోక్తపలక్షణాంశే అగ్నిరపత్వం ప్రథమం పారగన్వమితాదృశాన్యగపమాం శక్యధాసాపపత్తేః సమాలతకః శావ్యదితి । ఏతేన ఆశ్రయ
గాశశకృధ్రువత్వగాతేవవ్యభిచారవారణాయ ధ్రువతేవ ఆశ్రయగాశగాశ్యధ్రువత్వవావ్యవృత్తిత్వా తివిశేషణం ప్రయుక్తమపి అప్రాతియ ధ్రువత్వగాశం ప్రతి అద్రిసంయోగత్వేనైవ హేతుతాయాం పూర్వగాశగావ్య।
తద్యుక్తైరాత్వం సువర్ణధ్రువత్వవావ్యవృత్తిత్వమపి తిదశ్నతేర్యాను కాలతకోశసంగతేః । సువర్ణస్య పృథివీత్వేఽపి తదీయవృత్తిత్వస్యాద్రిసంయోగాశక్యతావచ్ఛేదకత్వానా ధ్రువత్వం తత్రత్యయాం అత్వం తత్త్వాతి
సంయోగస్యేప్రాపత్తేర సంభవాదవాస్త్రం । స్వాత్మకత్వాదనాఽం । తస్యాపి తిమగురుతాద్రిశ్రయస్యాప్రకారాం తత్రేణ సువర్ణస్య నైవ తస్యం సాధయితుమితి స్వసత్త్వతా । పరేత్యతాద్విరా । తత్ప్రతిబం
ధకం । రూపపకావృత్తి ప్రతిబంధకం । అద్రిసంయోగస్య నైజసువర్ణేఽపి సత్త్వముక్తం ప్రేతమతి । సాధ్యవిశాతియ్యాపదముక్తైశ్వస ద్రవ్యత్వం హేతాపత్త్యం తంలద్రిసంయోగరహితే పూర్వరూప
విశాతియ్యరూపాఽంకాధారేషు తేవ్యభిచారవారణాయ అప్రహితావృథివీత్వాం దయం తథా చలపరమాణౌ । వ్యభిచారః । యథాశక్యం విదద్రిసం[illegible]యుక్తైత్వదాద్వారణాయ అత్వంతేతి । స్వాధ్ర
యోపకత్వావిరోధి ధ్రువత్వస్య సంబంధవిగాపాధికావాప్యస్తం యోగస్య పూర్వరూపవిశాతియ్యరూపపతేశతర్వదితి భావః । స్వాధ్రువత్వస్య తత్త్వాతియోవదవప్రతిబంధకం వావ్యం । అధ్యత్తేకల్ప
గాపత్త్రరితి । తేన స్వశతసత్త్వధ్రువధ్రువ్యస్య పృథివీత్వ అధ్రువత్వపృథివ్యాశపతీకృతత్వపితమావ్రయవిశాతియ్యత్వాద్భావాత్ప్రభావస్య తథా సత్త్వదితి భావః । తేన స్వాయమాంశదితి వాయామ్వ
వారణాయ శాకాదితశ్చావశ్య । చాంధకారేఽపి తరూపవిరోధ్యయ ధ్రువవ్యశ్రవారేపత్తేఃసువర్ణరూపపాలాకసంయోగస్యసతర్వదితి వాచ్యం తదాభ్యంతారాభభాతాలౌకసంయోగస్యైవ ధ్రువవ్యప్రత్య
క్షేపంతుతాద్యత్వసువర్ణరూపస్యవ్యభిచారాత తాద్యదితి । తథా తదాకంపేతరూపసాధ్రువశ్చ శాతియ్యగ్రహణాకపతమగ్రహణాం । సువర్ణరూపం సేవతి । తస్య వ్యభిచారాత్త్వమితి వాచ్యం
లఘుతయా సశాతియ్యసంబంధస్యైవ అభిభవపదార్థతర్వత్ । తథా తథాప్యం ధకారేసువర్ణసాంఖ్యతాత్పరాపత్తేః తేజోఽభిభూతధ్రువవప్రత్యక్షం ప్రతి వాలాకసంయోగస్యహేతుత్వాదితి

॥ శ్రీ రామాయణ ॥

॥ సుందర కాండ ॥

౩౦

30

త్త

౮౦

ధమేణాగ్రహర్షాన్ తక్రతుతుల్యకాలమాపలం భ॥ [illegible]

తే। [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

॥ శ్రీ ॥

ప

[illegible]

॥శ్రీరామాయ నమః॥
॥ముం॥ టీ॥ తేజో॥
౨౧

వాచ్యం।సువర్ణత్వం యత్తైజసత్వ వ్యాప్యత్వ ప్రత్యక్షం ప్రత్యేకత్వం పాతుత్వాదితి। నవీనాస్తు సువర్ణం పార్థివమేవ పీతం సువర్ణం ద్రుతమితి సాక్షాత్సంబంధి ద్రవత్వ ప్రతీతేః ప్రమత్వా
యోగాత్। ద్రుతం ద్రుతతరమితి ప్రతీతేర్ద్రవత్వ సత్వ ప్రత్యక్షం తత్తేజో ద్రవ్యం తద్వృత్తి పృథ్వీ తద్రూపసమవాయి కారణతావచ్ఛేదకత్వాత్। రూపవానేతాదాత్మ్యాత్ సువర్ణస్య వైరూప్యతాప్రత్యేకీ
తిమరూపసాధక ఇతి పదం తు॥=॥ ఇతి తేజో గ్రంథః॥=॥=॥ వాయోః ప్రమాణం దర్శయితుం మూలే ఆపాకజానుష్ణాశీతస్పర్శస్తు ఇతి మతద్వయముక్తం। తత్ర పాకజాదిపదానాం ౦త్ర = ౨
మెగావాప్యవృత్తిమాం పరమాను షష్ణాశీతస్పర్శత్వ ఉక్తపాకజత్వ ఇతి। యద్యప్యపాకజానుష్ణాశీతస్పర్శవ[illegible]త్వం పృథివ్యాదావతివ్యాప్తం। తథాప్యపాకజానుష్ణాశీతస్పర్శవ[illegible]ద్రవ్యత్వ అవ్యాప్య
అపాకజానుష్ణాశీతస్పర్శవద్వృత్తి సాక్షాద్ద్రవ్యత్వ చాతిమత్త్వం। పాకజానుష్ణాశీతస్పర్శవద్వృత్తి ద్రవ్యత్వసాక్షాద్వ్యాప్యజాతిమత్త్వం వా తదర్థః। కేచిత్తు యః। ఏతేనాస్పర్శస్యానుష్ణాశీతత్వం కథమితి కేచిత్తాదవచ్ఛేదకమితి
తద్రాదవ జాతియస్పర్శ ఏకతావచ్ఛేదకత యోగవాయువృత్తి జాతి పృథివీత్వత్వం ఇదమపలక్షణం విశేషస్య వహ్ని వ్యావర్త్య ఇత్యత్ర కారణతావచ్ఛేదకత యో వాయువృత్తి జాతి సిద్ధి
రితపితద్వ్యాప్యతత్వమూలే స్పర్శాది ఏకం గంధాది ఇతి స్పర్శాది రింగాం। యస్య సత్తాద్రా। ముక్తావళ్యాం పృథివీ। ప్రతీత్యగురు త్వాద్రవ్య సాంఖ్యాదిం। విశేషా ఇత్యస్య స్ప[illegible]రితియ్యో తియాపాం తదాతు
స్పృయం పరమాణువిత్వం వరూపత్వం ఫలత్వ తిప్రాకారోస్తు యో యం రూపవద్ద్రవ్యా సమవేతస్పర్శ సం కృపదాం త్వాత్ స్పర్శత్వత్వ తద్విశేషస్పర్శత్వ లరూపవిశేషస్పర్శ సిద్ధ సాంఖ్యాదివారణ
యరూపవద్ద్రవ్యాసమవేత ఇతి పద్యే విశేషణాం సమత [illegible] రూపద్రవ్యాద్యభ్యూహాత్ యో యం స గుణ సమ్బంధాత్ స్పర్శవద్యం గద్ద్రవ్య సంయోగ అప్పః। అపి భక్తిపవాకాంక్ష యవద్ర ౨
ద్వసంబంధశబ్ద సంతాన శబ్దాత్। తథా భవతి [illegible] సంయోగ సంబంధ వత్ సా ద్రవ్యద్వ ప్రహూత త్వం అత్ర సాంఖ్యాది వారణాయ రూపత్వాదిప్రవృత్తి విశేషణాదివిభాగ సద్య సంయోగ భాగవారణాయ పరతా
దవ భ్యాసమూహే తావది। ఏవం శబ్దసత్యాం తాలు శ్రయితుం హూరాదీనాం శ్రుతిః స్పర్శవద్ద్రవ్య సంయోగ పాంత్రు కారణత్వాదద్య నిమిత్త ద్రవ్య తృతి తరుత్ తో శాదిప్య తత్ర ఏవం దిగ తృప్త కారక
సాంఖ్యావారణాయ భూపతేప్రయత్న దాత్ సంయోగ వేంతు సాంఖ్యాదా వ్యభిచార వారణాయ స్పర్శాది। ఏవం రూపవద్ద్రవ్యాభ్యూహాత పంతు తరాణా సు నేక స్పర్శవద్వేగ వద్ద్రవ్య సంయోగ వాః

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

॥ శ్రీరామాయ నమః ॥

॥ [illegible] ॥ దీక్షితు ॥

౨౨

॥ ప్రత్యక్షం ॥

షుణాదత్వకథనే। ప్రమాణానాం తత్త్వప్రకాశ ఇత్యాదినా। [illegible]
ర్తం। సూచితం। అత్ర ప్రమాణే స్వరూపం సిద్ధం [illegible]
[illegible]
[illegible]
ప్రత్యక్ష ః। [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

32

[illegible]

॥శ్రీరామాయ నమః॥
॥ముక్తావళిదినకరీ॥
౩౪

౦
ప్రత్యక్షఖండః

౪

34

టి = సర్వం సమయః కార్యవ్యక్తత్వం స్వకార్యపక్ష తత్త్వం తథాభయత్వసమయవృత్తిత్వం సప్రతియోగితాకార్యపకం తత్కారణాధికరణక్షణవృత్తిత్వం తత్సమయవృత్తిత్వమేవ తత్కారణత్వవృత్తిరిత్యర్థః = ౧ ॥ప్రత్యక్ష॥

త్రరసంయోగితసవ ... గానకేంత్తరసంయోగే తద్వృత్తిత్వే సర్వస్మిన్నేవ సంయోగస్య తత్త్వరసంయోగతయా తదిత్యవిశిష్టకక్షణాః చతుర్థక్షణవసాక్షిణః క్షణతావ్యపత్తిః కరసాం కృతావ్యక్తక్షణ
లక్షణం ... మహాప్రళయాక్షకక్షణే అవ్యాప్తం తత్త్రతాదృశకక్షణాః అఖ్యాకాలే చమహాప్రళయస్యక్షణతాభావాత్ సప్తవన్తివాచ్యం తత్రాపిక్షణత్వవ్యవహారస్తావదవ్యథాం మహాప్రళ=
యోత్త ... త్తాఽతద్విత్త్వక్షణస్య తదధికరణక్షణవృత్తిత్వకార్యస్వవృత్తిత్వం సప్రతియోగితాకసమయవృత్తిత్వరూపస్య అవ్యాప్తేరుపపత్తేః తత్రమహాప్రళయమానప్రసిద్ధిరేవఆహ మహా దినకర ౨
ప్రళయేతిమహాప్రళయేక్షణవ్యవహారోఽగాన్తేనవ ఉపపత్తిలక్షణస్య ... క్షణఘటితస్యైవ స్వవృత్తిత్వంసప్రతియోగికాలావృత్తిత్వవిశిష్టస్వవృత్తిత్వరూపస్య తదుపపత్తాసంభవాదిత్యర్థః = తాత
ప్రతియోక్తం యదధికృతం దేశేతిస్వవృత్తిత్వంసప్రతియోగిప్రతియోగిక ... యావదద్వంసవిశిష్టసమ ... యస్మిన్నేవ తత్ర క్షణవ్యవహారవిషయతావదితి భావః ॥ ఫ— ॥=॥ ఇతికాలగ్రంథః
॥ఆఫ— ॥=॥ దిగ్ప్రయోజకం క్రమదిశస్త్రప్రయోజకత్వంవృశంయతద్వైశిక పరత్వాపరత్వయోరితి తథాపరత్వాపరత్వబుద్ధిం ప్రతిపరత్వాపరత్వేనుత్తే తత్రదిక్కృంకే
సంయోగః తత్రదిగితత్రమేణపరంపరయాదిశస్తబుద్ధేరుత్త్వంబోధ్యం అత్రాపిబుద్ధిపర్యంతాసుధావసం దైశికపరత్వాపరత్వయోః ప్రమాణంచర్యయంతుం తాదృశపరత్వాపరత్వ
త్వాన్యమేవతిదస్యుపతేః సంభవాదితి ప్రతిచతాభ్యాం తదిబాధ్యాదిసంగ్రహః తదాశ్రిత వస్తుతోందిశః ఏకత్వేపితత్తదుపాధిభేదేన ప్రాచ్యాదిసంజ్ఞానిర్దిష్టతి భావః ప్రాచ్యాదిసంజ్ఞాసు తత్త
ద్భూతాసుపాదానాదయః తద్వ్యవహారప్రపంచసమ్యక్షిప్తపదార్థత్వాంతత్రపలక్షణం దిక్పూర్వం ఏవమగ్రిమతథాచయదపేక్షయోదయగిరిసంనిహితం తంయుసూర్యం సార్థత ప్రా=
చ్యత్వం తదపేక్షయోదయగిరిసంనిహితత్వం చతుర్దయగిరిసంయుక్తసంయోగాపేక్షయాల్పతరోదయగిరిసంయుక్తసంయోగత్వం దక్షిణపశ్చిమోత్తరాః ప్రాచ్యాం ప్రయో
గత్వ తత్రమధురోదయగిరిసంయుక్తసంయోగపర్య ... సంఖ్యాకాపేక్షసంఖ్యపర్యాప్తాధికరణోదయగిరిసంయుక్తసంయోగవత్సూర్యవృత్తిప్రయోగత్వతత్వదయమోధ
మవంశానశ్చ ప్రతీచ్యాం ప్రయోగత్వ తత్రోదయగిరిసంయుక్తసంయోగపర్యాప్తసంఖ్యాపేక్షసంఖ్యాపర్యాప్తాధికరణోదయగిరిసంయుక్తసంయోగవత్సూర్యవృత్తి
త్తిప్రయోగత్వతత్వదయమోధః ఏవముత్తరాపిమోధ్యాః ఉదయాద్యాశ్రః తత్ప్రదయాచలసంయుక్తసంయోగపరంపరాఘటకమూర్తం తత్త్వేచతద్విపదంతి దధిదిక్కాలత

[illegible]

35

[illegible]

సమూహాలంబనే ఇత్యత్ర ధర్మః। సాన్యదితి తత్తద్ధర్మాద్యభావ [illegible] సాన్యతరధర్మత్వే। యద్రూపావచ్ఛిన్నేత్యాద్యర్థః। ఏతదేవోపపాదయతి స్వరూపసంబంధావచ్ఛిన్నేతి। అవచ్ఛిన్నేతి స్వరూపసంబంధేన తద్ధర్మః। అవచ్ఛేదకత్వమిత్యర్థః। [illegible]
కారః। ప్రకారతావచ్ఛేదకత్వనిరూపితకారణతావచ్ఛేదకత్వ యోగ్యతావత్త్వయోరితి దర్శయతి యోగ్యతావచ్ఛిన్నస్వరూపతాపాదకత్వే లక్షణావచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకస్వప్రకారతావచ్ఛేదకనిరూపితే ఇత్యాది సంభవాత్ ఇత్య
[illegible] యద్వా [illegible] శంకతే। అన్యథా తాదృశసహజాదినా లక్షణత్వాపత్తేరితి తద్ధర్మః। అతోఽత్ర ధర్మాంతరవిరుద్ధత్వాదినా పరిష్కృత్య సమూహాలంబనేత్యాదినా ప్రకారతావచ్ఛేదకత్వేన ధర్మే తథైవ తత్ర [illegible]
కారతాదేవత్వేనోక్తరూపమితి ప్రాహ యోఽన్యత్ర వాగర్థసంక్రమం న భవతి యథార్థ పదయతి। దేవతా। మహత్వ [illegible] మోక్షమహత్త్వ [illegible] తత్ర గచ్ఛేదితి తదంశే స్మరణాసంగాదితి ధ్యాన [illegible] తః। తద
ప్రకారతాయా అవచ్ఛేదకత్వే [illegible] ప్రకారత్వ ఇత్యర్థః। రశ్మి। శంకతే తత్రత్యోత్కర్ష ఇతి తదుపపాదకత్వేనాపేక్షితత్వాదికత్వే తద్ధర్మః। అవతానేతి। తత్సాధనాంశే నిరూపకత్వేన తద్ధర్మత్వే తేషాం వర్తం
తాదృశసంస్కారాంశతాదృశత్వం ధర్మః। శంకతే తద్ధర్మతాద్యవచ్ఛేదకత్వావిశేషః। శక్తివిశేష ఇతి తత్త్వం తత్ర కాలసహాయ తదేవ తద్విశేషః। తాదృశ దిశా సమవాయేన తత్ప్రత్యక్షే సాక్షాత్ తథా అన్యత్ర శక్తి
త తద్వ్యాపకత్వే భావాత్ కారకాదిధర్మః। [illegible] సత్త్వే చ తథా దండాదేః ప్రత్యక్షే కారణత్వం తత్ స్వరూపాణాం దండాదిరత్వావచ్ఛేదకత్వం ప్రతి గురుధర్మావచ్ఛిన్నే తత్త్వమంగీకృత్య గురుధర్మాపత్త్యం తత్
రవతాం వర్ణాదికం తథాత్వేన ద్రవ్యాంతరావిశేషః। సహజసంపాదకాయాః సమధర్మత్వే సమానప్రవృత్తేః చ అత్వావచ్ఛేదకత్వం నీలత్వావచ్ఛిన్నే గురుధర్మాపత్త్వే రక్షణీయత్వే ఏష తత్ర నిత్యతా శరీర
త్వానాం సమవాయేన అన్యవత్త్వం నా భవతి తస్యా అపేక్షిత్వాత్ దండాదౌ ప్రతి స్వత్వం [illegible] దండాదౌ ప్రత్యక్షే ఇత్యాద్యుపపత్తేః। గురుధర్మాపత్త్యాం కల్పనాదిత్యేవ మూలం పదం కారణత్వ
గౌరవం యోగాదిరూపకారణత్వావచ్ఛేదకత్వం స్వరూపత్వత్తేః గురుధర్మాపత్త్యం తదాపత్తౌ తేన తత్త్వం [illegible] అనేనైవ ప్రమాణేనాపాదితేన వః। ఆత్మవదంతత్వే యథా తత్ర తదేకమతే [illegible]
సత్త్వే జగతః। ధర్మికతా తదసంభవే గురుధర్మాపత్త్యం తదాపత్తేరనావశ్యకత్వం ప్రతి తత్త్వం దండాదివత్ అవచ్ఛేదకతావత్త్వే సమానా వః। తాదృశతావచ్ఛేదకత్వేన సిద్ధానాం గురు మూలస్ఫూర్తిర్దండాదేః
త్వం ప్రతి వారణం యథా ధర్మనిష్ఠ విలక్షణం యోగాదీనాం సహకారిత్వకల్పనే గౌరవాత్ తద్దండత్వాదీనాం ప్రతిబంధకత్వ తు గురుధర్మాపత్త్వే తత్త్వకల్పనా మూలస్ఫూర్తిర్గురుధర్మాపత్త్వే వా
వలంబనాత్ తద్గురోః సహకారి [illegible] సంస్కారే నియతి లాఘవాత్। నచ గురుధర్మత్వమవచ్ఛేదకత్వసంబంధనిష్ఠవిలక్షణం యోగాదేరావశ్యకగురుధర్మాపత్త్యే తేన తత్త్వమతత్ర విశేషానావశ్యకత్వేన

సవిల

[illegible]

36/1

[illegible]

[illegible]

౩౬

36/2

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

౩౮

[illegible]

ప(శ్రీ)రామాయణమహః
పతంజలియోగసూత్ర
౩౨
37

మాం భవత్యతస్తత్కృతః ౹ తస్య పురుషస్య ౹ ఏతావతా దృశ్యపురుషస్య తత్త్వేపి ంప్రమాణాపత్త్యభావః ౹ బుద్ధిగతేతి ౹ స్వబుద్ధిసిద్ధస్వైవ స్వైతద్య స్వబుద్ధ్యా వారోపసంభవాదితి భావః ౹ ప్రకాశతే ఇతి ౹ మూలప్రకృతి
తేంత్యర్థః ౹ స పురుషస్య కర్తృత్వాభావే తత్ర దృశ్యదృశ్యయోరుపత్యభావాత్ర దర్శనసుఖదుఃఖయోస్తత్ర తాంశభూతత్వ దుఃఖభవం సరూపమోక్షం పురుషస్య సాంఖ్యదత్తోభవతి ౹ తత్ర తదసత్వ
స్వామిత్వాదిత
భావే ఏతి ౹ బుద్ధిసత్వాసత్వసత్వాభావేపి త్వర్థః ౹ బుద్ధిసత్వైర్యవృత్తయః పురుషస్య తదుపరక్తమేవాయం ఘటఇత్యాది జ్ఞానే సంబంధాభావాద్విషయః స్వకార జ్ఞానే పరిణామఃబుద్ధ
బుద్ధేస్తాసంసర్గకే వ్యసంబంధే పురుషేష్టః పురుషస్వరూపతరోభావే పురుషస్య సంసారసంపాదకః ౹ బుద్ధిగానేతుతత్పురిపి మనస్యతఃపంఘట ఇత్యాదికజ్ఞానేస్వ జ్ఞానాంశ్చ విషయాణాం ప్రాదాన్యా
ద్వైవల్యాత్సద్భావం చించేరమోక్షః ౹ బుద్ధిసంబంధత్వే భావం సంసారమోక్షౌ తు పుంసః కింతు బుద్ధేరేవేతి భావః ౹ సంపురుషే సాక్షాత్సంబంధ ఏవ విషయస్య అస్తు సదేవ తద్భూ సంసారవ్యవహా
రయోర్బుద్ధేరాస్తు శిముక్తే బుద్ధిపురుషత పరంపరాసంబంధే తద్వతతి భావః ౹ తస్యైవేతి ౹ తథా చ విషయే బుద్ధేరేవ సంబంధః పురుషయోరసంసర్గాద్గ్రాహకత్వేన పురుషే సర్వ తంత్రాణవిషయసంబ
బుద్ధి
ంధాభిమానాభావాత్ ౹ న విషయప్రకాశార్థం పంచ్ఛాక్షాంబంధ ఏవ విజ్ఞాన స్యాత్కింతు ముక్తేపరంపర ఏతి వాచ్యం తస్య పురుషస్య భావః బంధస్తత్పురుషస్య త్వస్తు తద్భావ భావార్థే విషయసం
బంధస్యసర్వదా సత్వే పుమ్మోక్షా భావప్రసంగాత్ ౹ ఘటప్రకాశకాలే ఘటాదిరూప విషయస్యైవ భావార్థస్య సంబంధస్య సత్వే తదాదేరప్రకాశాపత్తేరితి ౹ ఆహార్యబుద్ధితో పరిణామస్యభేద
ర్శావతి ౹ తస్యైవేతి ౹ తథా చ బుద్ధేః పరిణామః కష్టంగతు బుద్ధేరేవేతి భావః ౹ భేదాగ్రహాదితి ౹ బుద్ధిపురుషయోర్భేదాగ్రహాదిత్యర్థః ౹ ఇదానీం బుద్ధితః ఉపలబ్ధేర్భేదప్రదర్శనాయ బుద్ధేరంశ
త్రయంప్రదర్శయతి ౹ సమేదమితాన్యదితి ౹ పురుషోపరాగః ౹ పురుషసంబంధః ౹ దర్పణాస్య యథా ముఖసంబంధః ప్రతిబింబమాత్రా కృతాత్మకః ౹ తథా బుద్ధిపురుషయోర్భేదాగ్రహాదేకతావభాసా
కః పురుషోపరాగ ఇత్యర్థః ౹ ఇంద్రియప్రణాళికయా ౹ ఇంద్రియద్వారా పరిణామితి భేదః ౹ అయం ఘట ఇత్యాదికజ్ఞానరూపః పరిణామ ఏవ విషయేణ ఘటాది బుద్ధేస్సంబంధ ఇత్యర్థః ౹ తస్య సారదౌర్ధ
కత్వే కార్యసాధకం తదర్శనోపమపి ౹ మాదృశ్యాంత్రః కర్తవ్యమితి ౹ పూర్వోక్త పురుషోపరాగో జ్ఞానంకర్తవ్యఘటాదేరవభాసః ౹ తేకర్తవ్యమత్యర్థపసంయోగాంశాంశా వేశ ఇత్యర్థః ౹ కష్టేన పురు
షస్య తాత్వికం బంధ ఇతి ౹ అత్ర కష్టేన పురుషస్య యః తాత్వికః సంబంధః స ఏవ ఫలస్థిరి త్వచ్యత ఇత్యర్థః ౹ ఏతావత్పురుషాంతోదర్పణమివ ఘట ఇవ సంబంధ ఇతి ౹ తథా చ కష్టేన

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

సంస్కారద్వారా హేతుతావచ్ఛేదకజ్ఞానే పదస్య సవిషయకపరత్వేనవా సాధ్యం కిం వా వ్యాప్తిజ్ఞానే సన్నిసంస్కారద్వారా తత్ర హేతుత్వం [illegible] తదా వాచ్యం। తథా చ తత్సంస్కారాద్యభావ [illegible]
[illegible] విషయాంశే త్వసత్వా తత్ప్రసక్తతద్విశిష్టసాధ్యస్య జ్ఞానే సత్వ తత్రాపి సమానతాపత్తేః। అనుమితిం లక్షయతి పరామర్శే తు పరామర్శత్వం [illegible] వాచ్యమితి ప్రపక్షధర్మతాజ్ఞానత్వం। తథా చ వ్యాప్తివి
శిష్టపక్షధర్మతాజ్ఞాని [illegible] జ్ఞానిమితిలక్షణే సమన్వయః [illegible] జన్యం జ్ఞానం సమనుమితిః ఇతి ఫలితం। భవతి హి వహ్నివ్యాప్యధూమవాన్ పర్వత ఇతి జ్ఞానం వ్యాప్తివిశిష్టపక్షధర్మ
తాజ్ఞానం [illegible] పర్వతో వహ్నిమానితి జ్ఞానే మితిలక్షణసమన్వయః [illegible] తావదితావిశేషణతావచ్ఛేదకప్రకారక [illegible] పరామర్శ [illegible] విశిష్టే
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

॥ [illegible] ॥

౭౧

॥తదాహ॥ మానసం శరీరావయవాంతర్భావాత్ పురీతతి సంయోగాభావాత్ పురీతతో బహిర్దేశాంతర్వృత్తి [illegible]

[illegible]

తతి [illegible]

[illegible]

॥ప్రత్యక్ష॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

శ్రీ
కారికా ౫

॥ఆత్మారామీయ సమాఖ్యా ॥ప్రత్యక్ష ౦౪
॥మయూఖమాలికాపరిశిష్టే॥
౪౭

సాధ్యసాధనభావపక్షతావ్యవచ్ఛేదకా । తత్ర ఘటవత్వం శాంకరామతే ప్రత్యక్షేణ ఇష్టత్వాత్ సంభవతి । న చ నిర్వికల్పకమతే ... ప్రత్యక్ష సాధ్యత్వం ... సంభవతి నా ...
తథాహి ప్రత్యక్ష ఇతి సమానాధికరణం ... గాంగం తరంగ ... శాంకరాతి ప్రత్యక్షయాపత్తావినిష్పన్నే ... సంయోగ ... మాదితి సమవాయత్వం ... దృష్టేతి ॥
యద్యపి ... తత్వే ... జ్ఞానస్య ... ప్రత్యక్ష సమవేత ప్రత్యక్ష తద్భేదః ... తావచ్ఛేదక ... ద్రవ్యస్య ... ఇతి ...
... ఇత్యుక్తమితి ద్రవ్యయం ... వ్యవహారో ... అవాప్తి ... సత్త్వం ... ఇతి ... కార్యకారణ ... సముదాయః
... తదా ప్రత్యక్ష ... సత్త్వాద్ ... ఇతి ... సంయోగ ... ఇతి జ్ఞానః । ... పద సంప్రయోగ ... భూమి కార్యం ... ఇతి తద్ ...
... కారణతావచ్ఛేదక ... తయా కారణతా ... తద్వితి ... తదా జ్ఞానసమాం ... ఇతి । ... తత్ర ... సమవాయసంబంధ ...
కారణతావచ్ఛేదక ... తద్ ... ఇతి జ్ఞానస్య ... ప్రయోజన ... సమవాయ ... ఇతి ... సంయోగ ... సమవాయ ... తద్
జ్ఞానాదికారణతా ... ప్రత్యక్షం ... సమవాయ ... ఇతి ... సమవాయ ... తత్ప్రత్యక్ష ... ద్రవ్యస్య ... ప్రత్యక్ష సమవేత
... ప్రత్యక్షం ... సమవాయ సంబంధ ... జ్ఞానాదికారణ ... ఇతి । ... ప్రత్యక్ష ... సంబంధ ... ప్రత్యక్ష ... ద్రవ్యస్య ... ప్రత్యక్ష సమవేత ప్రత్యక్ష
ప్రత్యక్ష సమవేతప్రవృత్తి కారికా విషయతా సంబంధేన ప్రత్యక్ష ... ప్రత్యక్ష సమవేత సమవేతప్రవృత్తి కారికా విషయతా సంబంధేన ప్రత్యక్షం ... సంయుక్తసమవేతసమ
వాయ ... ప్రత్యక్ష ... సంయుక్త ... ప్రత్యక్ష ... సంయోగ ... ప్రత్యక్ష ... సంయోగ ... సంయోగ ...
తదా ... ప్రత్యక్ష ... సంయోగ ... సంయుక్త సమవాయ ... సంయోగ ... చక్షురాది సంయోగ ...
సంయుక్త సమవాయయోః ప్రత్యక్ష ... చక్షురాది సంయుక్త సమవేత సమవాయే ... పరంపరా ... పరంపరా ... ప్రయ
సమవేత తద్విషయక సంబంధే ... ప్రత్యక్ష ... సంయుక్త ... ప్రత్యక్ష ... సంయుక్త ... ఇతి ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

॥ప్రశ్నమార్గము॥

॥ముం॥౬౦॥౮॥ౘ౫౦॥

౭౨

స్థా। ౮

42

౯౭

॥ప్రశ్న౮ం॥

తెత్సాష్టావాదేః ప్రశ్నత్సూవి తత్రహావశ్మ నీశావ్యగ్నతా గసాంరెణా యోగశ్యతాం రత్నస్త్రీసాంచ తి ప్రశ్నసాం చివల ఆపాదివర్గ సకౌడ పలం హాహా॥ ఆహావప్రశ్నవర్షే నాం తురతి ఆత్రతదధికరణా విషయు=
తా హావప్రశ్నవర్షే తదధికరణాక తదాపాదస్థాపత్తి యోగస్య తదుపలం భస్యవిషయ తాజం బంధావష్ట్మ ప్రశ్నతి యోగితా కాహా హైశంతురిత్యర్థః। ఉపలంభె తదధికరణాక తదా పాదక కాలే=
త్రింయోగస్య ప్షేంచ తప్రశ్నతి యోగిస హ్యాస్య వాప్తి రూపక త్వం। అ ప్రశ్నతదా పాక కాపతిరవ్యత్రహా వహ్న తత్రతద హావప్రశ్న తద్ధ్యాపపత్తి రితి యోగస్య త్ప్రశ్నవెశః। ప్రశ్నతి యోగిసత్వెనోపలం
భసాప్యప్య హ్యాం రత్వదిశ్చ పలం భకశి సాంవ ప్రశ్నంత్రరవెం ప్రశ్నతియోగిస త్వేపప్రపలం హాహావాంటఁశం త్రుసంహంతెత్యదుహ్న తదాపాదవష్ట్మ న్నైవపఁవంచమహం తదువిన్న హ్యపద్వీ ప్ప్రస్త
పలంభవాప్యప్యతద్భణాచెలపరహం నాపద్మివితత్సావప్రశ్న తద్ధాపత్తిరితి తావచ్యం తదధికరణాపత్తిర్ధర్మా రవచ్ఛన్న త్వసత్వ యోగస్య తాపుటకి భూతాతావ్యప్తవం నైరవెనా ఉమహం త్వస్వచెలపరహం
గుపత్తి తెగ్రతాదప్ర సహ్యవత్రితా దృశధర్మా రవచ్ఛన్న తద్భహావాంశా। చగంధవదనా ఖఖ్య త్వవిగిషసాంవిపద్మివిత్వస్యతదుపలం భవాప్యప్త తద్భేష్ఛం ధవదగా ఖఖ్యత్వస్యలపరహం గుపత్తి తద్భ=
త్వరదోష్టశతాదహ్య విశితి తావచ్యం। యోగశ్యతాపుటకవాప్యప్త ప్రశ్నతి యోగి గ్రాహాంకాతిరిక్త ధర్మా రవచ్ఛన్న త్వసాంవ్యపరవెనాం ఉగంధవదగా ఖఖ్యత్వదః ప్రశ్నతి యోగి గ్రాహాం కాతిరిక్త న్నై
రతాదప్రధర్మా రవచ్ఛన్న త్వసత్వరుక్త వాన్నపాంవ హావాం తగచ ప్రశ్నతి యోగి గ్రాహాకత్వం ప్రశ్నతియోగిగ్రాహాం చరక త్వం। తచ్ఛ గంధవదగా ఖఖ్య త్వదివ్వి తెత్యధయసమూహాశలం బిరా=
—త్వక నాకికప్రశ్నవర్షే విషయ రధయాహెం తుతద్భేష్ఛం ధవదగా ఖఖ్యత్వసహ శద్భణతఖతివాచ్యం। ప్రశ్నతి యోగి ప్రకారతా రూపితనాకికవిశేషతావిరహం ప్రయోజకీ భూతం తాహా
వప్రశ్నతి యోగిత్వ న్నైవప్రశ్నతి యోగి గ్రాహాక త్వపదా ర్థతద్భణా। అన్నైరంపిశాంచ త్వప్రశ్నకారతా రూపిత నాకికవిషయ తద్భప్రశ్నిప్తాప్యతధ్ధ త్వరుక్త యోగ్యాంగపలం భవిరహా త
తదహావప్రశ్నవర్షే రసాంచతెపత్నారఖాంశయం సత్వ ప్రశ్నహావప్రశ్నవర్షే రుక్త యోగ్యాసపలం భస్యవెంతు త్వంబుత్రమః। శ్రీంత్తు యోగ్యతాత్సావ ప్రశ్నవర్షే అయోగ్యపిగాచతద్భ
త్వహావప్రశ్నవర్షే తుతదధికరణియ్య త్వప్రశ్నసంబంధప్రశ్నసంబిత ప్రశ్నతియోగిక స్తదధికరణియ్య త్వపలం భస్యవిషయ తాజం బంధావష్ట్మ హావవప్రశ్నతి యోగిరెత్తెంతుశ। అ ప్రశ్నపాప్=
పాంచరసహ్యరవ్రతా సంబనెర తదధికరణియ్య త్వప్రశ్నసంబంధప్రశ్నసంబిత త్వం తదధికరణియ్య త్వరత్న వాప్యప్తి రూపిత త్వం। చాంతతద్భదివిగ్విసహ్యస్తం ఖవుత్తి త్వసత్వ ఉపలం భవాప్యప్య తద్భ ఈస్తంచె

౪౪ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

॥ శ్రీరామాయనమః ॥

॥ మం॥ చి॥ వి॥ ॥ 42

॥ శ్రీ ॥

తద్యోగ్యతయా జ్ఞానవాన్ [illegible] య విశేష్యతయా హృదతిశయ [illegible] దధికరణాయోగ్యత్వమితి త్వాం గాం వ్యాధికరణాపత్తేస్తన్మతేర్ధర్మస్య ఇదం బాధాపత్తేః సంయోగస్య సంకర్షప్రదర్శనార్థం తేనాస్తు
ంశ్చైవ నాయత్వా దాగ్యపి జ్ఞానాభావాన్ స్వాగ్యజ్ఞానస్య తస్య త్వం [illegible] జ్ఞానం [illegible] యోగస్య తాం తు శాంత్య వస్తుత్వం ప్రతి యోగితాకత్వం తాంత్విరిత్యయోగ్యస్య దృష్టాంతస్య ప్ర=
తియోగితాకతాద్యోగ్యతయా దేవాత్రేగస్తంభేపి [illegible] జ్ఞానాభావానువాద్యాం గ్యజ్ఞానవన్నాదమునావన్యగ్యజ్ఞానం తదా యోగ్యస్య తత్త్వస్య [illegible] తత్ర యోగ్య ప్రత్యక్షత్వం స్యాద్విస్తరః । ధూమత్వాది=
సామాన్యలక్షణయా ఇన్ద్రియసంబన్ధనాశే జ్ఞానాభావాద్వాపారమ్యకత్వం ఆసంగకత్వం తథాపి వాదిపారమార్థికతత్త్వం మతే ధూమత్వాదేరింద్రియప్రతియోగికతాద్యజ్ఞానా
నుంశ్చకర్షత్వము యుక్తం తథాపి సంయోగస్య తద్రూపత్వే యోగికతాద్యత్ర తద్విశేష్యం ప్రయసంయుక్తవిశేషణకజ్ఞానప్రకారీభూతధూమత్వాదేః ప్రత్యాసత్తిత్వం సామాన్య
తత్ర సామాన్యస్వరూపం చ ఇత్యుచ్యతే ఇన్ద్రియసంబన్ధసామాన్యం ప్రత్యాసత్తిరిష్యతే తదిత్యర్థః । యత్ర చక్షుస్సన్నికర్షేణ ధూమ ఇతి జ్ఞానం జాతం తత్ర చక్షుస్సం=
యోగాదేవ తాదృశ జ్ఞానసామాన్యం ఇన్ద్రియసంబన్ధవిశేష్యక జ్ఞానప్రకారస్య ధూమత్వాదేః ధూమత్వం తత్ర ప్రత్యాసత్తిః సామాన్యలక్షణయా జ్ఞానస్యాపత్తే
ః । చ తదా ధూమత్వేన్ద్రియసంబన్ధః । జ్ఞానలక్షణా స్తు సన్నికర్షస్య ధూమే సతాత్పర్యత్ర తత్ర సామాన్యలక్షణా జన్య జ్ఞానలక్షణా ఇతి వా భవేత్ । త
త్సామాన్యజ్ఞానప్రత్యాసత్త్యా తద్విశేష్యకలౌకికసన్నికర్షసవిశేషణజ్ఞానాదయా ఘటకత్వం యోగ్యమన్యదా తత్ర ధూమేషు ప్రత్యక్షే చ చక్షు
సంయోగస్య చ దోషస్తు చ సత్త్వమతిద్వయం ఉపలక్షణం । యత్ర చక్షుస్సంయోగే విద్యమానే దోషాత్ ధూమత్వాదేః । కిం తు ధూమత్వప్రకారకం స్మరణం త
త్ర ధూమత్వసామాన్యలక్షణా జన్యజ్ఞానాపత్తిర్వారణాయ సామాన్యలక్షణాఘటకజ్ఞానే తదింద్రియజన్యత్వస్యాపత్తేః । ఇన్ద్రియసంబన్ధత్వం ప్రత్యాసత్తికసంబన్ధః జ్ఞానప్ర
కారత్వం ప్రజ్ఞానస్య తదింద్రియజన్యత్వం వివక్షితం । తదా [illegible] జన్యత్వం చ సామాన్య [illegible] తాంత్రికత్వం సామాన్యలక్షణాయా సకలానుగత సామాన్యం
సామాన్యలక్షణా లౌకికసంబన్ధ జ్ఞానావసారజన్యత్వస్య భా [illegible] జ్ఞానాదశేషార్థ ఇదం చేతి । యద్వా చ విషయీభూయ సామాన్యలక్షణాయా జ్ఞానే జన్యత్వం తద్వివక్షితం తు=

౮౫

ప్రకారభత్వప్రకారకసారభత్వవిశిష్టకత్వస్మిన్వతత్వావచ్ఛేదకత్వాభావ ఇత్యర్థః। సారభత్వదవిషయతాప్రయోజకస్య స్వవిషయతాసారభత్వదవచ్ఛేదకత్వాభావస
మాంగ్వలక్షణే సంబంధస్యసారభత్వేనావే గ్రహంసామాన్యలక్షణయాం తదాభావాశ్రయత్వతి సారభత్వసామాన్యలక్షణయాం కారత్వతావచ్ఛేదకే తేయోం సారభత్వప్రకార
కత్వేవేవప్రయోజకానావ్యాప్తేరవచ్ఛేదకలక్షణయాం కారణతావ్యాం త్రకల్ప్వే కారణభూతావసామాన్యప్రకారకత్వసకార్యతావచ్ఛేదకే ప్రవేశ ఇతి నకల్పి
శేషణచ్ఛేదకేం తు తవ్యాప్త్యద్యావే చ్ఛేదకలక్షణయాం కారణత్వేం త్రకల్ప్యా వివరద ఇతి। స్వవిశేషణచ్ఛేదకేతావచ్ఛేదకం విశిష్టబుద్ధిత్వం చ్ఛేదకలక్షణయా
స్తు విశిష్టప్రత్యక్షత్వమితి। ... రవ్యావర్త్యం। ఏవం యాం ప్రచ్ఛేదకలక్షణయాం స్వవిషయమాత్రవిశేష్యకం మాంసం తత్ర విశేషణచ్ఛేదక కారణతయాం =
రవ్యావర్త్యం ఇత్యత ఇత్యర్థః। చ్ఛేదకలక్షణయాం చ్ఛేదకలక్షణవ్యాప్తతత్ర భూమాపత్తే చ్ఛేదకయాం వ సామాన్యలక్షణయాం స్వవిషయభూమా
త్వవత్వసంబంధే భూమాత్వత్వవైశిష్ట్యజ్ఞానాదే సామాన్యలక్షణయాం అప్రసక్తత్వభూమాత్వవిశిష్టలజ్ఞానసంభవాదితి భావః॥=॥ సర్వమ్చైవతి। ...తోద్రవ్యాదేరితిద్యే
ధ్యః॥=॥=॥ ... ॥=॥ ... ॥=॥ ... ॥=॥ ఇతి శ్రీ ... భట్టాచార్యప్రతత్త్వమండనం సమాప్తః॥ ... ॥=॥ శ్రీ గణపతయే నమః॥ ... ॥=
... ॥=॥ ... ॥=॥ ... రామకృష్ణాయ నమః॥ శ్రీ వెంకటేశ నాయకాయ నమః॥=॥ శ్రీ

44

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

౬
౫౦

ము తాం ప్రతిబంధకత్వే తద్ఘటిత తద్ధారాప్రత్యక్ష సాధారణ్యాత్ సమానవిషయక సంశయ మతిం ప్రత్యేవ ప్రతిబంధకతయా పూర్వోక్తాను మిత్యనుత్పత్తిరితి భావః। ఏతేన తద్భావ సంశయ ఇతి చ లక్షణే
కార్యకారణభావ ప్రసంగతిః పూర్వ భావ్యా। అను లక్షణే ... సాధారణ్య ఘటిత ... విశేషణ ... భావ ... ఇత్యర్థః। లక్షణే ... మాహారే। ఇ
లక్షణాంత్యే తద్ఘటకే। లక్షణే లక్షణాం ... తథాహి ... అవచ్ఛేదకత్వం। తథా
... ప్రకారక ... ప్రతిబంధక ... అవచ్ఛిన్న ... విషయకత్వ
ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకోటి ప్రవిష్టత్వాత్। ... ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వం ... అతిరిక్త వృత్తిత్వం ... అవచ్ఛేదకత్వం ... తథాచ
అవచ్ఛిన్నభావవిషయకత్వస్య అవచ్ఛేదకకోటి ప్రవిష్టత్వ ... అతిరిక్త వృత్తి ... వ్యాప్తిరితి వాచ్యం। ... సంబంధేన ...
... అవచ్ఛేదక ... ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకోటి ప్రవిష్టత్వ ... అతిరిక్త వృత్తి ... అవచ్ఛేదక ...
అవచ్ఛిన్నభావ విశిష్ట ... వ్యాప్తిః ప్రతిబంధక ... అవచ్ఛిన్నభావ విశిష్ట ... అతిరిక్త ...
... విషయకత్వ ... ప్రకారక ... అవచ్ఛిన్న ... ప్రకారక ...
... అవచ్ఛేదకత్వ ... అవచ్ఛిన్న ... వ్యాప్తిః ... అవచ్ఛిన్నభావ విషయక ... విశిష్ట ... అవచ్ఛిన్నభావ ప్రకారక ...
... ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకకోటి ప్రవిష్ట ... వ్యాప్తిః ... ఇతి భావః। ... అవచ్ఛిన్నభావ ... ౨
... అవచ్ఛిన్నభావ ... వ్యాప్తిరితి వాచ్యం। ... అతిరిక్త వృత్తి ... అవచ్ఛేదక ... లక్షణే ...
అవచ్ఛిన్నభావ విషయకత్వేన ప్రతిబంధక ... అవచ్ఛిన్నభావ ... వ్యాప్తిర ... పూర్వోక్త ... అవచ్ఛిన్నభావ విశిష్ట ... వ్యాప్తిరితి వాచ్యం

॥ప్రాణహాంయమః॥
॥మం॥టీ॥దీకా॥
౬౦ -

వహ్న్యప్రకారతాకాంక్షాయాం వ్యాప్తిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వధర్మః|తత్ప్రయోజకసంహారః|తత్రాపి ఖణ్డశో వైకల్యప్రకారేణ సామానాధికరణ్యస్య సిద్ధవత్పక్షధర్మతాయాం సామానాధికరణ్యస్య
బుద్ధిప్రతీత్యేతి|సామానాధికరణ్యమాత్రస్యానుమితిం ప్రతి వ్యర్థత్వధర్మః|అన్యథా పక్షోదేశాపత్త్యేత అనుమితేరపి సామానాధికరణ్యవగాహిత్వం తదా తద్వ్యవచ్ఛేదప్రతీతేః
సిద్ధిమాత్రం విపక్షే వైషమ్యకసాధ్యప్రకారకత్వాయ వ్యాప్తివిరోధిత్వమిత్యర్థః|ఉపాధ్యాయమతేఽపి సాధ్యయుపావిరహం విశిష్టస్య సిద్ధప్రత్యక్షసామగ్ర్యాః అన్యతరస్యాభావః
పక్షతాంతేఽసిద్ధికాలే సమానవిషయప్రత్యక్షసామగ్రీకాలే పరాంశమితావత్పత్తేరితి తాభ్యాం తద్బాధయితుం ప్రత్యక్షసామగ్ర్యభావస్య పక్షతాకుక్షిప్రవేశే ప్రత్యక్షసామగ్రీకాలే
కల్పనాంశమితిత్వవ్యక్తిత్వవిశిష్టసాధ్యజ్ఞానాత్ప్రకరణం ప్రథమతః స్వసిద్ధాంతమాహ|ఇదం తు బోధ్యం మిత్యాదినా|పురుషస్య ప్రత్యక్షం భవతీతి|సంశయోత్తరప్రత్యక్షం ప్రతి
పేంతు భూతస్య విశేషదర్శనస్య సత్త్వాదితి భావః|ఏతాదృశప్రత్యక్షసామగ్రీవిశేషపక్షం తాను భావకం దత్వేవ యదనుమితిసామగ్రీసంపత్తిప్రదర్శనాభావం|సాధ్యతంత్రత్వాత్సుమ
తిసామగ్రీప్రదర్శనే ప్రయోజనసంపత్తేః|సాధ్యతంత్రత్వాత్తు పక్షతాకుక్షిప్రవిష్టత్వే తత్త్వధర్మవిశేషాంశసిద్ధాంతసత్త్వమతావచ్ఛేదకం యతాను తత్రాయాం మనుమితేరుత్పాదాత్
జ్ఞానమనుమితిగోచరేచ్ఛాత్వేన తాదృశేచ్ఛాకాలే ప్రత్యక్షసామగ్రీకాలే అనుమిత్యుత్పాదేశసామగ్ర్యమనుమితిత్వప్రకారకేచ్ఛాత్వేనోత్తేజకత్వసాధ్యవశ్యక తయా ఏకరూపే
ణోత్తేజకత్వ ... సంభవాత్|ఏవముభయపక్షసాధ్యయుపావిరహం ప్రతి సంబంధిత్వస్య ... త్వం సిద్ధాంతసమవాయఘటితసామానాధికరణ్యఘటకత్వం యోగాదిరూపసం
బంధానాం తు సాధ్యప్రయోజకత్వసంయుక్తమతః ప్రతియోగికవిజాతీయసంయోగఘటితసామానాధికరణ్యేనైవ ... రూపేణాతయోః ప్రతిబంధకతాసంభవాదిత్యాశయః
ఇతిదిక్|నవ్యమతేఽనుమితిం ప్రతి ప్రత్యక్షసామగ్ర్యాః సాధ్యతంత్రత్వేన ప్రతిబంధకత్వమిచ్ఛావిషయాంశప్రత్యక్షసామగ్రీకాలే అనుమిత్యనుపపత్తేః మహత్త్వేతు అనుమానాతిరిక్తప్రయోజకసాధ్య
సాధకమాంశత్వే పక్షతాకుక్షౌ తస్యాః ప్రవేశే నానాత్వాపత్తేర్వకాశాభావాత్తతః హేతోః|ఏవమతి|అనుమితిసామగ్రీప్రతిబంధకేతి|తద్రాహిత్యవిశిష్టవిషయకానుమితిసామగ్ర్యభావఘటితప్రత్యక్ష
దసామగ్ర్యాః తత్ర భావాభావపరాత్మకస్యేతి అనుమిత్యనుత్పత్తిరితి భావః|యద్వా అనుమితిసామగ్రీ అనుమితిసామగ్ర్యేవ ప్రతిబంధికా నతు ఇచ్ఛావిషయకప్రత్యక్షసామగ్ర్యపి=

౫౨ సర్వసంభవతీత్యభావాత్ తత్రత్యా ధృష్టసకాశేనసత్తాదివత్ వ్యర్థః। ప్రత్యుత్తరం ఉభయం వా ఇతః। పురుషస్తూత్రాంత్ర ఇత్యవపవ్యవహారాదితన్నాపత్తేః తాదృశవ్యవహారావ్యవహారయోః సార్వ
షభవమాత్ర సాంక్షిక వ్యమాం [illegible] వారి త్వస్వరసచ ఇంగు ఇంపథా శ్రుత విరోధి త్వతాం గచ జవహార। తే తాన్యదినా। గస తద్ధి తుక తతాం భవకాంశమితిం। ప్ర ఇతద్ధి తాం తతాన్యభవత్ హార స్వాంతం
వాంతు వా ఇత్యేకః। తత్రాహారా తద స్వాం ఇతి। [illegible] లక్షణమవయ్యదక వ్యంగ్యస్వరూప సంబంధ విశేషస్వరూపావ్యక్తమోహాదిత్వాదిత్యుక్తవృత్తిర్వమిదానీం వేశాయం। తథా చ తథాం పువార్థ
వవేశాశతానాంప్రమేయ [illegible] భూపాలితాన్యపి [illegible] వ్యసప్రతిబంధక తాం [illegible] ఇత్యాదతథా। సంక్షేప ఇతి। ప్రకాతానుమితి ప్రతిబంధకావయ్యదకాంతరం ఘటితత్వే
[illegible] ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకం భూతత్వం [illegible] తద్ఘటితవేతి [illegible] ప్రసంగ ఇతి దిక్॥
[illegible] తత్రానుమితి [illegible] ప్రతిబంధక [illegible] యదితదా [illegible] సాధ్యాభావ తాంప్రసాం
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

॥ శ్రీరామాయ నమః ॥
॥ ముంగిలి ॥ ద్వి ॥ సా ॥
౮౧

॥ అనుమానం ౧ ॥

యాదృశవిశిష్టవిషయకత్వేన త్వ [illegible] ॥ సత్వం యద్రూపావచ్ఛిన్నవిషయకత్వేన తద్ధర్మకతాపక తత్త్వమతత్వ సత్వ తద్వత్త్వమతన్ధర్మ తాపక పరిచయ ఇతి చేన్నైవ ప్రత్యక్షజ్ఞానావచ్ఛిన్నవిషయక తాద్
జ్ఞానాంశే ఆధారత్వేన తత్రైక వృత్తిత్వరూప సాధ్య వత్త్వ ధర్మకత్వ సత్వ విపక్షాంశే అనుమితిప్రతిబంధకతాద్ జ్ఞానవతి వర్తమానావచ్ఛిన్న మాంసాదేతి సంశయమె వర్తమానావచ్ఛిన్న జ్ఞానవత్తాద్ధారా్యేత్వేన మెత్ర ప్రమా
మానత్వ శక్తి రా స్యందితతాదాత్మ్య వ్యావర్తక జ్ఞానవిశిష్ట పరామర్శవిషయకత్వ స్వవ పతాత్వ [illegible] సంభవ ఇతి చేత్ ॥ శక్తిస్వత్వ (త్ర) శక్తి సధర్మ్యాం పర్యాప్త మాన్వ శక్తి రా రా స్యందిత ఇత్యయవ
రతయా తాదాత్మ్య సత్వ యష్టం యాదృశవిశిష్టవిషయత్వం అనుమితిప్రతిబంధకతా రతికత్వప్రవృత్తి ప్ర్త్యక్షత్వ [illegible] ధర్మ లాభ జ్ఞానస (త్తు) తి పక్ష సాధ్య తద్దోష తత్వ వాదశంకతే ॥ నచ మాత్రేతి ॥ విశిష్టాన్య
ప్రసిద్ధ తావదితి ॥ సాధ్యాభావ యత్వవత్త్వ జ్ఞానవత్వ సత్వ తాద్వృత్తి జ్ఞానత్వ ఇష్టాపత్తేరితి ॥ తథాచ సత్త్వ తాదాత్మ్యం పరామర్శే విరుద్ధ జ్ఞానవత్వ ॥ అనుద్భా ప్రతిబంధకీ భూతభ్రమ విషయ సాధ్య వైదోష త్వే అ
సత్వ దోష తాద్వపత్తేరితి ॥ ప్రత్యక్ష సాధ్య జ్ఞానభ్రమద జ్ఞానయం సత్త్వ తాదవపి దోష తాద్వపత్తేరిత్వ ధర్మః ॥ ఇత్థం చ యాదృశవిశిష్టవిషయకత్వేన శక్తి స్వప్రతిబంధకత్వం తాదృశవిశిష్ట సత్వ దోష [illegible]
త్వేన రతాద్విదికాంశ తద్విదికం సంభావ్య జ్ఞానవిశిష్ట పక్ష (గ) ధర్మః ॥ యాదృశవిశిష్ట పక్షే సత్వ వ్యభిచారత్వాదివిశిష్ట వ్యభిచారాదిక మాందాయ లక్షణం సంభవతి వ్యభిచారాదివిషయకత్వ సత్వ ప్రతిబం
ధక తాదృశ తాత్వ వ్యభిచార శక్తి నైవ వృత్తిత్వ త్రిరిక్త తాద్వతి ॥ కింతు వ్యభిచారాది ద్వైష్ట [illegible] వెం తాద్విదిక మాందాయోత్తర విశిష్ట వెంతాద్విదిక మెవ దోష ఇతి జ్ఞాన ॥ సత్వ వ్యభిచారాదివిశిష్ట వెంతారదోష వ్యభిచారాది
ష త్వే తస్య సత్వవెంతావజ్ఞానాంశ ॥ వెంతారధర్మ ప్రత్యక్ష సత్వ వహ్ని వంశ సాధ్య లబ్ధ తాదాత్మ్యేన తద్వత్త్వం విపక్ష ఇతి యవ్యమితి వాచ్యం తదాత్తవ వహ్ని వ్యాప్య జ్ఞానవిశిష్ట పరామర్శాదేః తాదాత్మ్యే ధూమమెవ జ్ఞానే వర్త
పక్షే ధూమ సత్వ ధూమ సదుష్ట త్వేన సాధ్యద తులా పర ॥ తద్దోషాత్ ॥ తథచ వహ్ని వ్యభిచార విశిష్ట ప్రవృత్తాద్వాదః ధూమె సతావదతి వ్యాప్తిరితి వాచ్యం యాదృశవిశిష్టవిషయక శక్తి త్వేన యదృ
తుక్తాంశమితి ప్రతిబంధకత్వం తాదృశవిశిష్ట త్రయమ తత్త్వ తత్త్వస్యైవ దుష్టతాద్విదితి ॥ సత్ప్రతిపక్షాదేరత్వ దోషవాదిరాంశమితవాం పర ॥ పరత్వమితి ॥ సాధ్యవత్త్వ జ్ఞానాదివ్యాప్తిం యత్ త్వదోషం వెం
దాతుం శక్య త్వేపి తసాధ్యః ధూమ ప్రవృత్తితయా ధూమవ సత్వ ధర్మత్వం సాధ్యద తులాపర ॥ తద్దోషా తెతి ॥ శక్తి త్వేక గాఢ విషయ త్వే తద్వత్త్వమతద్ధర్మః ॥ తద్ధత్వ సత్వ సాధ్యజ్ఞానవత్వ సత్వతత్ర
చవాధకాంశ ధూమాదిసత్త్వ తావిత్వ ధర్మః ॥ అత్ర ప్రతిపరామర్శ జ్ఞానదేరే ధూమాది సత్త్వ తాం తత్కల్పనాత ॥ సత్త్వ తావపి వాధితత్వ [illegible] ఇతి వ్యవహారేణ సంబంధత్వ కల్పనం శక్తి

వ్యభిచారాది

వ్యాప్తి

51

౫౨

స్వప...త్వాత్పరామర్శస్య సత్వత(త్రా)(శా)మాణ్యాగ్రహకాలే తద్ధాచ పక్షపాతరాద్యావదగమకతాం ప్రామాణ్యకత్వం జ్ఞప్తియోర్వ్యవస్థితివిశేషణం వ్యవహారకాంత్ర ఉపేయాంగతాం దుక్తరూ
పస్య ప్రకృతాంశపయోగః ఉపస్థితిప్రభృతి సర్వైరుక్తరూపస్య స్వరూపసదుపయుక్తసాధ్యానసతాం యాంత్ర ప్రయోజకత్వాదిత్యస్వరసంహారాభయుతి। ఆకేచ్ఛ ఇతి। నస్తు తిపక్షస్యరూ
పకతాబీజ...దర్శనంచ తి। అత్రత్యాదిరాణ్న ప్రతిపక్షస్య సంశయాజనకత్వం దూషణాంబీజం వ్యభిచారప్రతిబంధకత్వం తదజ్ఞానవాన్యపృవత్వాత్ వత్వాద్యాత్ సాధ్యాభావప్రతిబంధ
కత్వం మాహాజ్ఞానాదితరత్ప్రకారకశ్చారకతం దూషయితుమాహ వ్యస్యతి। అత్రత్యాదిగా। అనుమితిభంగవత్త్వే వతి। అనుమితం ప్రతితదజ్ఞానవాన్యపకవత్వాత్ సాధ్యాస్య ప్రతిబంధకత్వమారాద్ఘా
వః। ప్రత్యదజ్ఞానాం...నుమతిసంశయగ్రహ్యమేవతత్తదజ్ఞానవత్వాత్ ప్రకసంశయాం...సమస్యపత్వాద్వా భకాంజ్ఞానాత్। సంశయాంసుమతిం ప్రత్యుభయవ్యాప్యవత్వా ద్యయోర్వైశాతరిక్తసా
తుకల్పనాప్రయుక్తకారవాజ్ఞానాత్తిజ్ఞానవత్వయమవ్యభయజ్ఞాతకత్వే ఉభయాజ్ఞా...తదాపిత్వాదిదోషసత్వేపితత్త్వశుక్తేత్వాభయప్రతాంవ ఉభయోః జ్ఞాతానామేత్రరత్వ
త్వతుఅవస్థలబలేణ అతథాచ తప్రతీత్యసంభవాత్కరస్త్యైవానుజ్ఞానకతయాం శుష్కత్వగ్రహేపి త్తరూపదోషస్య ప్రతిబంధకత్వం కల్పయితవ్యేపి తస్య తత్కారసామగ్ర్యం
అధికబలత్వమేవం దూర్వదోషే సత్యపి సద్భావపురస్కృత్యయోః స్ఫుటతాసంభవాత్కరస్త్యైవ ఉదయాత్తతౌమగ్రత్వం సమబలత్వమేవకల్పనత ఇతి భావః। కేచిత్తుమాంత్రితాంద
నజ్ఞాతతత్వవ్యాప్యవిశేషదోషవిశేషం జన్యకారవాదితి కార్యకారణభావకల్పనే కారణాదితి భావః। అనుమితిః అనుమితౌ ప్రతిబంధకతాయాం ఉత్తరకాలం తత్తదితి జ్ఞా
నప్రకృతం తదా ఉభయవ్యాప్యవత్వాత్। విషయత్వే సంశయ ఇత్యాదిశంకన్యభవత్వేన తాంవద్యవ్యాప్యవత్వాత్। వ్యయ అప్రామాణ్యగ్రహానిత్యాద్యకారః। యత్రేతి
అగ్రహాంశిష్టాదిత్యాదిరా స్వరూపసిద్ధివ్యాప్యత్వాసిద్ధ్యోః పరిగ్రహః। సాధ్యప్రసిద్ధ్యాదినా మాదికథ్యం। రాకేతి। సాధ్యప్రసిద్ధ్యభావ ఇతి। ఆదినా సాధనాప్ర
సిద్ధిపరిగ్రహః। పక్షే హంబద్ధతమానారి ఏవంవహ్నిమాం తేత్యాదినా వదంత్రత్యనైరాస్వరససూచనం తప్తాయోలధూమే వాసిద్ధిసత్వాప్యుపధం వ్యాప్యత్వాసిద్ధిః। యత్ర తత్ర వ్యాప్తిసత్వే

52

[illegible]

५२

తన్నఘ్న పాంద గాంత । తత్రులన్నాపకాంకిక ప్రత్యయస్య జకార లోపః సన్ప్రత్యయం ధకారాదేశశ్చ యమాన్తత్వాత్ । ... ధాం ... నానా కలాపో పూర్వత్ర ... ప్రత్యయాపత్తిరితి తు ... [illegible]

... నాపకాంకిక ప్రత్యయా ... కారాలోప దుత్తరం ప్రత్యయాగ ప్రత్యయ పాండగాంత (యత్ర) నాపకాంకిక ప్రమాసమకాలం తద్వతి ... తదధికరణ ప్రత్యయాగ ప్రకారకా ...

భూం యమాంగా లోప జకార లోప ... తత్ర నాప ప్రయోక్తరం ప్రత్యయాగ ... కాంకిక ప్రత్యయ ... [illegible] ... ప్రత్యయ ... ప్రతి

బధ్నప్రతిబంధక నాశా ... పగమాం ... [illegible] ... యపిపత్తమం ... లోప ... [illegible] ... ప్రత్యయ ... ర

... లోపవి ... లోపసాం ... ప్రత్యయ ... ప్రతిబ ... [illegible] ... పత్తిర ... [illegible]

దాంయ తదన్యత్వం ప్రతిబధ్నతావచ్ఛేదక ... [illegible] ... యపమతి ... పత్ర ప్రత్యయ ... [illegible] ... భూంయమా ...

... పత్ర ప్రత్యయ ... [illegible] ... కాంకిక ... ప్రతిబధ్నతావచ్ఛేదక ... ప్రత్యయ ... [illegible]

... పత్రపి ... ప్రత్యయ ... [illegible] ... కాంకిక ... ప్రతి ... [illegible]

... సాం ... ప్రత్యయ ... కాంకిక ... [illegible] ... లోప ... [illegible]

... [illegible] ... లోప ... సాం ... [illegible] ... ప్రత్యయ ... [illegible]

... [illegible] ... ప్రతిబధ్న ప్రతిబంధక ... [illegible] ... ప్రతిబధ్నతావచ్ఛేదక ... [illegible]

... [illegible] ... ప్రతిబధ్నతావచ్ఛేదక ... కాంకిక ... [illegible] ... యాపత్తిరితి ... । ... కాంకిక ప్రః

॥ అరామాయుదశ ॥

॥ పం॥ ఉ॥ విశేష॥

౫౨

53

॥ అథ ప్రకారతా॥

విశిష్టధూమత్వసామానాధికరణ్యావచ్ఛేదకతాయాం తదవచ్ఛేదకత్వస్య విశిష్టస్యాభావం। అతిరిక్త వృత్తిత్వరూపావచ్ఛేదకత్వస్య విశిష్టధూమత్వేపి సత్త్వాత్ స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేద=

చ్ఛేదకతాత్వస్య తత్ర వృత్తిత్వస్య విశిష్టత్వ విశిష్టధూమాదావేవ స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకతాత్వస్య వృత్తితానిరూపకత్వం। సామాన్యాదిప్రకారతా ఘటత్వాదిసాం=

సర్గ్యా దేః స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకతాత్వస్యానాం। అస్తువా విశిష్టధూమత్వేఽస్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకత్వం తాదాత్మ్యావచ్ఛేదకతావిశిష్టసామాన్యస్య తాదాత్మ్యవిశిష్టత్వ

తసాధ్యం తాదాత్మ్యానవచ్ఛిన్నత్వం విశిష్టధూమత్వావచ్ఛిన్న తా తదాదితి। ఘటవిశిష్టపటాద్య వృత్తిప్రమేయత్వాదౌ ప్రమేయత్వసామాన్యాధికరణ్యావచ్ఛిన్న సాధ్యతాకాదౌ

సమవాయసంబంధావచ్ఛిన్న తాదాత్మ్యవచ్ఛేదకతావచ్ఛేదకతాశ్రయత్వస్య స్వప్రకారతాయాం। ఉక్తత్వాత్ సాధ్యతావచ్ఛేదకత్వ ఇతి వాచ్యం తాదాత్మ్య సంబంధేన వృత్తి స్వరూపావచ్ఛేదక

త్వ సంబంధస్య ప్రకారతా త్వేన స్వరూపసంబంధరూపావచ్ఛేదకతాత్వ నావచ్ఛేదకత్వం (ప్ర) తద్ఘటసామానాధికరణ్యత్వం। అవిరోధిత్వాత్। తత్ర సత్త్వే తత్ర విశిష్టసామానాధికరణ్యత్వాత్ తాదాత్మ్యనా

: పురుషత్వవిశిష్టగోత్వాదిత్వస్య తాదాత్మ్యాదిసంబంధేన స్వరూపవృత్తిసాధ్యతా ప్రకారత్వం తద్ధర్మప్రకారతావత్త్వయః। ఆకాశాదేరవచ్ఛేదకత్వస్య సాధ్యతా

స్యందితత్త్వప్రకారకత్వత్రాచ్చ। త్రయః। ద్రవ్యత్వం తాదృశగుణత్వసమానాధికరణవ్యాప్యత్వ విశిష్టధర్మ తాదాత్మ్య సంబంధేన ప్రకారతావచ్ఛేదకతాస్వరూపసంబంధ

తానిరూపితవిశేష్యతా ప్రకారత్వం। ఆకాశాదేః వృత్తిప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వం తద్భేద ప్రతియోగితావచ్ఛేదకతాప్రకారకతాయాం తద్భేద ప్రతియోగిత్వాత్ ప్రతిబంధకత్వ

ప్రకారతా తద్ధర్మ విశిష్ట విశేష్యత్వ సామానాధికరణ్య ప్రకారకత్వ తద్భేద ప్రతియోగితాత్ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వం ప్రకారకతావత్త్వేన విశేష్యతా

ప్రకారకతాప్రతియోగితా ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వేన తద్ధర్మప్రకారకత్వ ప్రతియోగితావచ్ఛేదకత్వస్య ప్రతిబంధకత్వ ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకతాయాం। ప్రతిబంధకతావచ్ఛేదకత్వాభావాత్॥

ప్రతియోగితా ప్రకారత్వం సంబంధేన ప్రకారతాత్వేన ప్రకారకత్వస్య ప్రకారతా ప్రతియోగితాస్వరూపసంబంధ ఇతి తదుత్తరం తద్ధర్మప్రకారకత్వ ప్రతియోగితావచ్ఛేదక=

౫౪

ంగారవాదిత్వధర్మయుత్రపత్తేః సాంధ్యాభావత్వాన్నమన్నాగతు తత్ర ప్రమాణాభావాన్నాం ప్రమాణాభావాన్నాం తత్రాసుమతేర్గభవత్వేనేతి భావః। సాంధ్యాభావత్వఘటితగుణత ప్రమాణతయా విషయతా-
త్వేఅనుమితి ప్రతిబంధకాభావరూపత్వే తత్సత్త్వస్యాభావత్వేంచ రావరమతేః ప్రమేయత్వాన్నిష్పన్నభావాదేరవతాదృశవిశిష్టాంతరఘటితత్వే అభావసత్త్వయోగాదిత్యర్థః।
వాదాప్రమాణ్యాత్ సాంధ్యాభావత్యయస్య ప్రతిబంధకత్వేపి ధృమోపసిద్ధిత ప్రమాత్వే యయవతధ్వా సాంధ్యాభావవత్ అపరే॥ అన్యదితి। సత్రప్రతిపక్షాదావతాదృశాభిషనాదిపరిత్రవాదః॥
ప్రతిబంధకతాపత్తిరితి సాంధ్యసమతాపదావతాపరిష్కారసాంధ్యాభావత్వన్నప్రమాత్వన్నాత్ అనుమితిప్రతిబంధకః తత్రభావేతు ఇత్యప్యయవత్వతేకాభావం ప్రమాత్వజ్ఞానసాంధ్యనుమితిప్రతిబంధక-
త్వమిత్యర్థః అపరే॥ కించిత్యాది వక్షమాణ జన్యత్వ తతధాభావానుమితితత్ర్పకరణాత్ జ్ఞానాత్తతరం ప్రతిసాధ్యప్రతిబంధకీభూతజ్ఞానవిషయతా భావాభావ సాంధ్యాభావ ప్రమాత్వంపేంతద్భావ ఇత్య-
భావవదవచ్ఛిన్నాభాబరజ్ఞానాదితాదిత్యాదినాసిద్ధిపరశ్రావ్యః। విరోధాదితి। తద్భావవసాధ్యస్యేతి అసిద్ధవ్యభిచారానుభవత్తేతి యమెప్యబాధజ్ఞానస్యవ్యభిచారాదివిషయకతద్భావేతత్సత్త్వేంతద్భావసాంతరవ్య
మతభావవత్వేంతుమాత్రపక్షేః సాంధ్యాభావవాత్ తాద్రూప్యకారకవవబాధ్రప్రమాణేనుమితౌ ఇతిసాంపత్ సత్వత్ర భావవదవచ్ఛిన్నాభారజ్ఞానాత్ ప్రమేవ బాధబంధకేతి వాదత్వం। పరామర్శకజ్ఞానరూప
ప్రతిబంధకత్వే బాధబుద్ధిత్వవ్యభిచారవిషయకతావసంభవాదేకత్రపేంతావద్వ్యభిచారవిషయకయుక్తయా సంభవాత్ అయుత యోగాపేక్షకపక్షకధూమసాంధ్యకవహ్నిత్వేంతు బాధరసికప్రత్య
క్షపక్షవదవచ్ఛిన్నాభారతాయాం సతత్వవిధవిషయతత్త్వతఅపరే। కించిత్ అకింఛిత్కరఇతిత్వవ్యభిచారజ్ఞానాత్ అనుమితావసాధ్య ప్రతిబంధకత్వే తత్రపరామర్శప్రతిబంధకదాద్యరాపరామర్శజన్య
తకాలేవవ్యభిచారజ్ఞానపకించిత్కరమతి తత్ర బాధబుద్ధివత్ప్రతిబంధకేతి భావఃవస్తుభాభావసంకేతానుపబాధసిద్ధంతర్కయుతాపనమతాదితాబాధస్సిద్ధేశితత్రపత్తేస్తుసతావత్ర
వ్యరూపాపాసిద్ధిః ప్రతియోగవ్యత్తికరణసాంధ్యాభావవత్పత్త్రత్వరూపసద్వ్యభిచారసాంధ్యాభావాదితిభావః।బాధతదవచ్ఛిన్నభార్యః యమేపేంతద్భావసాం తదవచ్ఛిన్నం బత్వంధవాంతరభావ
త్వంత పెంతః। బాధసద్భావభావవనిక్షిపన్ దితదవచ్ఛిన్నప్రతిపక్షః తధ్యాత్యః తద్వ్యభిచారవిషయాభిజ్ఞాం తదవచ్ఛిన్నాంతత్త్రవాంతరభావ ఇత్యర్థః అపక్షే ఇతివ్యభిచారాదిరవ్యభిచారాదివాచ్య
పద్యసాంపవాన్నితిప్రమాణప్రతిబంధకజ్ఞానవిషయత్వేపి చపేంతావభావసాంతరగరత్వేసాధ్యతంభిత్వేంతద్భావసత్వేసాంధ్యభావః ప్రతిబంధకఇతిసాంధ్యాభావవాన్ పక్షవాన్ పక్షోత్తరజ్ఞా
నస్యసాంధ్యవవ్యాజ్ఞానవిమర్శత్వేపాంగాభావాదితిభావః। ధూమపక్షతాజిజ్ఞాసావిరహతయేతి। సాంధ్యాభావసాంధ్యవవ్యభిచారజ్ఞానవిరుద్ధసాంపాంగాధికరణాత్ప్రపేంప్రతిబంధకతాద్దితిభావః॥

54

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

॥ అసాధారణ్యగ్రంథః ॥

॥ మంగళదీధితిః ॥

౯౩

॥ అనుమానం ॥

అసాధారణత్వేఽపి ఉక్తం సపక్షవ్యావృత్త్యవిశిష్టసాధ్యవత్వస్య ప్రకృతత్వేన సపక్షే ఇతి ఏవముక్తావపి సపక్షత్వవిపక్షత్వయోః సాధ్యయోర్వైశిష్ట్యఫలకాభావాత్ శబ్దాదౌ తాదృశ
గాఢం వ్యాప్తం తు అసాధారణః సాధ్యసమానాధికరణమతాదృశం ఏవ ధర్మః కేవలాన్వయిపక్షత్వాత్ అత్ర చ పక్షతాయాం సాధ్యసంశయరూపాయాం గ్రాహ్యత్వాత్ తేన పక్షత్వ
విశిష్టం ప్రమేయత్వాదికం తాదృశాయదాపి సిద్ధసాధనం హేతౌ తదా కేవలాన్వయి తేన తు తాదాత్మ్యప్రాప్తిః అనుపసంహారిణో హేతోః తాదృశస్యాసత్త్వమపి సాధయతి సర్వమభిధేయ
మిత్యాదౌ తాదృశపక్షే తద్వత్ సమానాధికరణస్య ప్రతిబంధకత్వాభావాత్ తు ఇతి భావః సంశయరూపా తు పక్షతా సాధారణరూపయైవ ప్రతిసంశయసామగ్ర్యా
ప్రతిబంధకత్వం సామానాధికరణ్యప్రతీతేః సర్వత్ర సాధ్యసందేహం సత్త్వేఽపి సాధ్యసందేహ ఏవ పక్షతా సాధ్యసమానాధికరణత్వేన విప్రతిపత్తి
యత్త్వవిరోధప్రాప్తిగ్రహణం తద్వ్యాప్తిరత్ర తు ఇతి విశేషణం అనుపసంహారిణోః హేతౌ తాదృశసత్త్వమితి భావః కేవలాన్వయిదశాయాం పక్షతా తద్రూప
స్యానుపసంహారిత్వస్యేతరాభావాదిత్యర్థః తదా చ తత్ర అనుపసంహారిత్వస్య తాదృశసాధ్యవత్త్వప్రయోజకతాదృశాభావే తాదృశస్య అనుపపత్తిరితి భావః
పక్షసంశయసామగ్ర్యాః సత్త్వే ధూమప్రతిబంధకే హి సాధ్యవ్యాప్యయ ఇతి వాచ్యం సత్త్వం తాదృశప్రతిబంధక సంశయసామగ్ర్యాః సత్త్వేఽపి తు తాదృశ తత్ర సాధ్యవ్యాప్యవత్తాదికార్యం
తాదృశాభావసమానప్రకారకవ్యాప్తివిరోధిత్వేన పక్షత్వే ప్రయోజకత్వమితి భావః అత్ర సమానప్రకారకప్రయోజకసంశయ ఏవ హేతుః తస్యాపి పక్ష
రూపతయా ఏవ విరోధితాయాః సంశయవిషయస్య సాధ్యాభావవిశిష్టపక్ష ఏవ తత్ర తాదృశత్వమితి వాచ్యం సర్వమభిధేయమిత్యాదౌ తాదృశవిశిష్టపక్ష ప్రతి
కేవలాన్వయిన్యసాధారణ్యం తదర్థ ఇతి తేన సాధారణ్యాదౌ వ్యాప్తిరితి భావః ధూమవత్త్వాదౌ గాఢం వత్త్వే తత్సత్త్వేఽపి తాదృశవహ్నేః ధూమత్వ ధూమవత్త్వపక్షే తత్ర తత్త్వం తు పక్షే సాధ్య

ఇతి భావః సత్త్వస్య స్వవిషయక ప్రతీతివిషయధూమపక్షే పక్షతా తాదృశాం కార్యం తత్ర తత్ర తాదృశ ధూమవత్త్వపక్షే తత్త్వమప్యేవ ధూమాను
వ్యాప్తిసత్త్వే ధూమవత్త్వనిశ్చయ తాదృశాభావాదితి వాచ్యం స్వవిషయక ప్రతీతివిషయ త్వస్యాసత్త్వే తాదృశవహ్నేః తదా ప్రకారతా రూప తాదృశవహ్నేః తాదృశ

సాధారణత్వప్రయోజకత్వ తస్య తదర్థతాయాం అనుపసంహారిత్వ పరంపరా వహ్నేః తాదృశ ప్రకారతాయాం తాదృశ ధూమవత్త్వపరంపరా వహ్నేః తాదృశప్రకారకత్వమపి

५५

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

अनुमानपरिच्छेद ५५